

1577-42

Գ Ի Ր Գ

ՄՏԸՆԵԿԱՐՆԵ ԷԳՕ ԹԻՅ.

ԲԵՆԵԼԻ ԶԵՐՄԵՌՆԵՍ
ԴԵԿԵՐՏ, ՈՐ ԲԵՆԵՅ Բ.Չ.
ԴՐՈՒՆՍ ՍՐՏԻՑ, ՄԵՂ ՕՐ
ՓԵԿԵՑԵԼՈՑ.

Թարգմանեցեալ ի լաթին և ի տա
լահան լեզուէ, ի հայ բարբառ ի
Պետրոսէ Սարգսպետէ Թեֆլի
զեցւոյ. ի փառս ան և ի յօգուտ ազ
գիս մերայնոյ.

Ի հայրապետութեան Տեառն
Նահապետի ամենից հայոց Կա
թողիկոսի:

Եւ արտփրեցեալ է Կատարեքինապօլիս.

Ի Թուին քրիստոսի 1701:

Ի սէ ըստ հայոց ՔՃԺին ի մայիսի ամսոյ
ի ընին.

Օ) անիր սիրելի ընթերցող. գիրս այս
կոչի բանալի բացող սրտից, մեղօք
փակեցելոց, գուցէ թերևս ոչ հաւատայ
ցես թէ գիրս այս կարէ բանալ զսիրտս.
որք մեղօք են փակեցեալք: Բայց սակայն
եթէ մտածիցես զսա ըստ խրատոյն զորս
գրելոց եմ, 'ի վաղճանի գրոյս. յայնժամ
տեսցես. թէ ոմ ճշմարիտ բանալիէ սա
որովք բանին սիրտք մեղաւորաց առ 'ի
յընդունիլ զշնորհն ան: Եւ ասի ջերմե
ռանդեղէն առ 'ի զանազանել 'ի բանալ
ոյն մեղսակերտէն որ ոչ բանայ զսիրտս մե
ղաւորաց. այլ բանայ զդրունս դժոխոց
վննց: Բայց քանզի ցանկամ թէ ոչ մի
այն այրք գիտունք. այլ և ուամիկք և պար
զամիտք ևս շահեցին 'ի գրոյս յայս մանէ.
վննայսորիկ ոչ կամեցայ. ըստ ամի հետե
ել՝ ոճոյն քերականութե. զի լաւ համա
րեցի թէ քերականք զիս յանդիմանիցեն.
քան թէ ուամիկք և միամիտք ժողովուրդք
ընթեռնելով, և ոչ հասկանալով. զբառսն
գրոյս յօգտութե սորա զրկեցին: Եւ ևս
քան զի ազգս հայոց անհմուտէ առնելոյ
զմտածական աղօթն վննայսորիկ ոչ հաս
կանայ զբառս այսոսիկ այսինքն բաղձանք
յառաջագործութիւն և եզրամիակութիւն. զայ
սոսիկ մեկնելոցեմ յետոյ 'ի տեղի իւրում:
Եւ որով հետեւ բանալիս ջերմեռանդա
կերտէ. այսինքն ջերմեռանդալէն. վնն ոչ
րոյ պատէ հէ աստ խօսել նախ զջերմեռանդ
ութե. և զբաղմաց շահեց և զօգտութե նորին:

դոյն. բայց զգամ զայլ օրէն և զհակումն
յանդամսիմ որ ընդ դիմանայ օրինին հո
գւոյս. և ածէ զիս զկնի օրինին մեղաց:
Ի՞յսէ ուրեմն ընդ հանրականագոյն պատ
ճառն. համայնից մերոց չարեաց. ուստի
առ 'ի բաց բառնալ զընդ դիմութիւնս
այս. և զգործութեանս. և դիւրացու
ցանել զգործն այն. մինն 'ի բազմոց իրաց
օգտակարագունից. է՛ ջերմեռանդութիւն.
Բայն զի ասէ նքն (Թ) օմաս աքուինացին.
Ջերմեռանդութիւնն ո՛չ այլ ինչ է. եթէ
ո՛չ յօժարութիւն և արագութիւն գործե
լոյ զբարի, որ արտաքս է 'ի հոգւոց մե
րոց զամ ընդ դիմութիւնս այս. և առնէ
յօժարս և արագս առ ամ բարիս. քան
զի՛ ջերմեռանդութիւնն է՛ հոգեւոր զովա
ցումն, հանգստութիւն. ցող երկնային.
ներ շնչումն հոգւոյն սրբոյ. և իղձ մի գեր
բնական, որ այնքան զօրացուցանէ. ուժո
վացուցանէ և անդրափոխէ զսիրտ մարդ
կան, մինչ զի, տայ զնոր ճաշակ. և զնոր
հոգի վասն իրաց հոգեւորաց: Ի՛ւ ևս
տայ զտաղտկութիւն. և զատելութիւն. վն
իրացն հեշտականաց. (Ս) այս ցուցանէ հա
նապազորդական ներ հմտութիւնն. քան
զի յորժամ հոգեւոր այր ոք ելանէ 'ի ջեր
մեռանդ. և 'ի խորագոյն աղօթից. յայն
ժամ նորոգին համայնք բարիք առաջադ
րութիւնք, յեռան համայնք եղերմունքն
գործելոյ զբարի. և վառի ցանկութիւնն
Ժառայելոյ

Ճառայելոյ այնմիկ Թին. որոյ զբաղցրու
Թիւնն. զբարութիւնն յաղօթս ճաշա
կեաց: Գայնժամ ցանկայ կրել զնոր աշ
խատանս. և զխստութիւն, նա ևս հեղու
զարիւնն վասն նորա:

Բորդ առ 'ի իմանալ զօգուտն. զկարողու
թիւնն և զբարութիւնն ջերմեռանդ
ութեան. գրեցուք աստ ևս զբան իմն
սրբոյն Ֆռանչիսբոսի սալէզին. եպիսկոպո
սին և իշխանին լենէվոյ բաղաքին.
Բսէ ուրեմն մեծ նքս այս. Բսէ զանա
զանութիւն 'ի մէջ սիրոյ, շնորհաց և ջեր
մեռանդութեան: Բորդ սէրն նոյ երկակա
բար անուանի. այսինքն սէր և շնորհ.
Քան զի. մինչ սէրն նոյ գեղեցկացուցա
նէ զհոգիս մեր. յայնժամ շնորհ ասի սէրն
այն. զի հաճոյս և սիրականս առնէ զհո
գիս մերս առ նմ: Բայց մինչ սէրս այս ժա
մանէ յայնպիսի աստիճան կատարելութե
մինչ զի ոչ միայն տայ գործել զբարիս.
այլ տայ առնել զբարիս հոգսունակութե
արագապէս. և յօժարութե. յայնժամ
կոչի սէրն այն. ջերմեռանդութիւն: Բ
քեզ զօրինակս զայս: Հաւն հընդկաց ոչ
երբէք թռչի. հաւն ընտանի թռչի բայց
ոչ յաճախապէս. այլ մեղմաբար, ցած և առ
երկրաւ: Իսկ արծուին, աղաւնիքն, և ծի
ծռուիքն թռչին. բայց արագապէս. յա
ճախ. և բարձր դէպ 'ի յերկինս: Բայպէս
ևս մեղաւորք մարդիկքն ոչ երբէք թռչին

'ի Դանապարհս Եյ, բարիք մարդիկ քնորք
 տակաւին ոչ են ժամանեալք առ ջերմե
 աւուդութիւն. թռչին դէպ ի յամ թեօքն
 բարեաց գործոց. բայց մեղմաբար. յուշ.
 և աշխատանք. իսկ ջերմեաւանդք անձին
 քն թռչին դէպ ի յամ յաճախապէս.
 յօժարօրէն. և միշտ ի բարձր. Աստի
 մեղաւորքն ոչ կարեն կոչիլ բարիք. զի ոչ
 առնեն զբարիս, իսկ նոքա՛ն որք պահեն զպա
 տուիրանս Եյ. և առնեն զբարիս. սոքա՛ն կո
 չին արք բարիք. բայց ոչ ջերմեաւանդք.
 զի առնեն զբարիս սակաւ. յուշութեամբ
 և աշխատանք. իսկ նոքա՛ն կոչին ջերմե
 աւանդք. որք ոչ միայն առնեն զբարիս
 առ որս պարտականքն. այսինքն զոր ինչ
 հրամայէ ամ՝ և նք եկեղեցին. այլ և առ
 նեն զայնսն. զորս ոչ են պարտականք առ
 նել. այսինքն զխրատսն աւետարանականսն.
 և զներ շնչմունս զորս ամ առաքէ՛ ինոսան
 Եւ զսոյնսն առնեն յօժարութե, ուրա
 խութե. թարց աշխատանաց. և յաճախա
 պէս ԲՏԱ՛ տեսեր թէ զինչէ ջերմեաւան
 դութիւնն. Եւ աստ աւարտեցաւ ասա
 ցեալն սրբոյն Փրանչիսկոսի սալեզցւոյն.
 Եւ այժմ հետեւեցուք սրբոյն Պետրոսի
 յորմէ սկսեցաք զգիրս թարգմանել.
 Եւ աստ կարես հարցանել ցիս. և ասել.
 Որով արդեօք միջնորդաւ, կամ որով
 կերպիւ կարեմ ստանալ զայս անգին գոն
 Զս. և զպատուական առաքինութիւնս ջեր
 մեաւանդութեւն

մեռանդութեան : Բայ որ պատասխանե
 նոյն նք խօսմաս արուինացին և ասէ . թէ
 մտածութիւնք և խոկմամբ իրացն անպիտան
 ստանին իղձք ջերմեռանդութեան : Բան
 զի . 'իխորագոյն խոկմանէ արտաբղխե
 այս իղձս առ կամքն , և գրդէ զմեզ առ
 ամբարիս : Եւ ասն այսորիկ այսքան գովի
 մտածական աղօթքն յառնեց սրբոց . զի
 մտածական աղօթքնէ միջնորդ . որով
 ստացեալ լինի ջերմեռանդութիւնն . որ
 թէպէտ մի միայնէ առաքինութիւն . սա
 կայն զմեզ առնէ ընդունակս առ ամա
 ռաքինութիւնս : ( ) Ի ջերմեռանդութիւն
 է ընդհանրական խայթոց մի , որ զմեզ
 գրդէ առ այլ ամ առաքինութիւնս : Եւ
 եթէ կամիս իմանալ . թէ ո՞ր ճշմարիտե
 այս . տես թէ որ քան յայտնապէս ցուցա
 նէ զայս . նքն խօսաւենթուրայն բանիւքս
 այսոքիւք : Եւ թէ կամիս համբերութիւն
 տանել զթշուառութիւնս այսորիկ կենիս
 լեր այր աղօթասէր : Եւ թէ կամիս օտա
 նալ զառաքինութիւնս . և զարիութիւն
 առ 'իյաղթել փորձութեանն թշնամոյն
 լեր այր աղօթասէր : Եւ թէ կամիս մեռու
 ցանել զբնական կամն քո . հանդերձ հա
 մայնիւք ըղձիւք և ախորժակօք . լեր այր
 սղօթասէր : Եւ թէ կամիս ճանաչել ըզ
 պատրողութիւնս սատանայի . և ազատել
 զքեզ 'իխաբէութիւն նորա . լեր այր աղօ
 թասէր : Եւ թէ կամիս կեալ ուրախութիւն

և համեղութիւն ընթանալ 'ի Ճանապարհն
 ասպաշխարութեան. և ասպաշխարանաց. լեր
 այր աղօթասէր: Լ. թէ կամիս արտաք
 անլ' 'ի հոգւոյ քու մէջ զճանձն թախանձե
 ցուցիչս ունայնից խորհրդոց. լեր այր աղօ
 թասէր: Լ. թէ կամիս ունիլ զհոգի քո
 պարարտութիւն ջերմեռանդութեւն լցեալ
 և ունիլ զնա միշտ լի բարեօք խորհրդովք
 լեր այր աղօթասէր: Լ. թէ կամիս ամրա
 ցուցանել. և հաստատել զսիրտ քո 'ի Ճա
 նապարհն ան. լեր այր աղօթասէր: Լ. և
 եթէ կամիս արմատախիւ առնել 'ի հոգւոյ
 քու մէջ զամ մոլութիւնս. և 'ի տեղւոյ
 նորա տնկել զամ առաքինութիւնս. լեր
 այր աղօթասէր: (Ը) 'ի նմին գտանի միա
 ւորութիւն ընդ ան. և շնորհք հոգւոյն
 սրբոյ. որ ռւսուցանէ զամ ինչ. Լ. և բաց
 յայտմանէ եթէ կամիս ելանել 'ի բարձր
 ութիւնն հայեցողականութեւն և վայելել
 զբազըր փարումն և զգրկումն երկնաւոր
 փեսային. արա՛ զի ներկրթեցես զբեզ
 յաղօթսն. զի այս է ճանապարհն. որով
 հոգին բարձրանայ 'ի հայեցողութիւնն.
 և 'ի ճաշակն երկնայնոց իրաց. Լ. հա՛ տես
 թէ որ քան զօրաւոր. և որ քան կարողէ
 աղօթքն. բաց բաց 'ի վկայութեց անձա
 շունչ գրոց. բաւականքն վկայութիւնքն
 բազմաց պարզամտից արանց. որք միջնոր
 դութիւնք այսորեկ աղօթիս ստացան զվերոյ
 ասացեալ շնորհոն. և առաւել ևս. Լ. րդ'
 մինչև

մինչև ցաստեն բանք սրբոյն Ռօնաւէն
Թուրային :

Բրդ, այժմ ապա. Թէ որպիսի գանձ.
Կամ ուղի հարստութիւն հարստագոյն
կարէ քան զայս գտանիլ. Ի ռւր ևս զայս.
զոր այլ նր վարդապետ խօսելով զայնմա
նէ ասէ. Յաղօթս սրբի հոգին ՚ի մեղաց
և սնանի սիրով. Ճշմարտի հաւատն. ամբոս
նայ յոյսն, ուրախանայ հոգին. մաքրի
սիրտն, յայտնի Ճշմարտութիւնն. յաղթա
հարի փորձութիւնն. փախնու տրտմու
թիւնն. նորոգին զգացողութիւնքն՝ և ա
ռաքինութիւնքն Թուրացեալք. արտաք
սի մեղկութիւնն. սպառին ժանկք մօլու
թեց. և ՚ի նմանէ. այսինքն յաղօթէն ելա
նեն Ճաճանջք կենդանիք ցանկութե երկ
նից. յորս վառի բոցն սիրոյն ան. Եւծա
մեծքեն գերազանցութիւնք աղօթից՝ և
մեծամեծք գովեստք նորա. Բայսիկ բացէ
դուռն երկնից. սմա՛ յայտնին խորհուրդք
երկնայինք, սմաեն ունկնդիրք ահանջք ան.

Պաշտօն Ի յիւրոյ.

Յաղագս նիւթոյն հարածիւնի աղօթի.

Արդ, մինչև ցաստ խօսեցաք զօրողոյն
և զօգտակարութե մտածական ա
ղօթին. այժմ տեսցուք Թէ
որք իցեն նիւթք նորա. զորո
սպարտինք մտածել. Պատասխանեալ ասեմ.

Թէ նիւթն աղօթիս այսորիկ է այն իրն
որ պատճառեցէ 'իմեզ զերկիւղ և զսէր
նոյ. և զպահպանումն պատուիրանաց նր.
Բորդ՝ Թէպէտ ամ իր ստեղծուած. և ամ
հոգևոր բան կարէ լինիլ նիւթ մտածա
կան աղօթից. բայց սակայն ընդհանրա
կանաբար խօսելով. խորհուրդք հաւա
տոյն մերոյ, որք պարունակին 'ի հաւա
տամբն. առաւել պատեհաւորք են առ
այս. Օ ի 'ի նմին ընձեռի զբարերարու
Թէ նոյ. զդժոխոց. զդատաստանէ. և զփա
ռաց արքայութե. որք են խայթոցք մե
ծամեծք առ 'ի շարժել զսիրտս մեր առ
երկիւղն և սէրն նոյ. Եւ ևս ընձեռի անդ
զկենաց և զչարհարանացն քի փրկչին մե
րոյ. յորում մեր ամբարին կայանայ.

Օ այսոսիկ զերկուս իրս պարունակէ յին
քեան հաւատամբն, և այսոքիկ են. զորս
պարտիմք կարգաւորաբար մտածութեամբ
որ ճալ. Ուստի մեծաւ պատճառաւ ասի.
Թէ հաւատամբնէ իսկ ագոյն նիւթ այսո
րիկ սբ ներկրթութեա:

Բորդ՝ վասն պատճառիս այսորիկ. առ 'ի
նեբաժնել զնորավարժս 'ի ճանապարհն
ներկրթութեա այսորիկ գրեցի աստ մտած
մունս. այսինքն զմտածական աղօթս վս իւ
րաբանչիւր աւուրն եօթներեկին. որոց նախ
կինն ընձեռէ զմեղաց. զմահուանէ զդա
տաստանէ. և այլն. Իսկ երկրորդն զկե
նաց և զչարհարանացն քի փրկչին մերոյ.

Եւ զխրատն . Թէ ո՞ր պարտիմք մտա
ծել . գրեցուք յետոյ :

Բայ հետեւին նախկին եօթն մասնունն .

Մտածութիւն առաջին մտածեալ
նալ հոգի իմ զժամանակն յո
րում սկսեցեր մեղանչել . և
տես թէ յօրէ այնմանէ մինչև
ցայսօր որպէս բազմացան
պարտքքո գէպ 'իյնծ . Իրաւի . եթէ
կարացես բարւոք քննել զսիրտքո . գըտ
ցես զմեղսքո աւելի քան զհերս գլխոյ
քոյ . Բրդ . քննեալ զտասն պատուիրանսն
այ . և զէ մահացու մեղսն . և տեսցես . զի
նչ գոյ ոչ ևս մի . զոր ոչ իցես գործեալ
խորհրդով . կամ բանիւ . և կամ գործով .
Բայ այժմ , յորում ծախեցեր զտղայու
թինքո . զմանկութինքո . և զերիտասար
դութինքո . Բժեւ զերիս կարողութիս
հոգւոյ այսինքն զյիշողականութի , առ 'ի
յիշել միշտ զբարերարութին նորա . զիմա
ցականութի . առ 'ի ճանաչել զնա ոմ զոր
և զփրկիչ . զկամբ , առ 'ի սիրել զնա . Բրդ
արարեր արգեօք զայս . Բյայէս և մտա
ծեալ զմարմնոյ զգայեարանացդ :

Երկրորդ . Մտածեալ զմեղքն ապերախ
տութե գէպ 'իյնծ , որ է չարագոյն
քան զամ մեղսն : Տես թէ զոր քան ներ
չնչմունս . եւ քեզ . և դու ոչ կամեցար
ընդունիլ . զոր քան բարիս խորհուրդս ա
ռաքեաց

և արեւաց քեզ • և դու ունակոխ արարեր •
 քանիցս անգամ բախեաց զօիրտ քո երբե
 մն քարոզատու վարդապետօք, երբեմն ա
 ջողութիւն • և երբեմն ձախորդութիւն • իսկ
 դու ոչ կամեցար բանալ • Ս'երեն շնորհքն
 այնք • որովք ունի պատուական տկամբք
 զարդարեաց զքեզ փեսայն քո • Ս' • ո'հ •
 Ժած կեցան համայնքս այսոքիկք մեղօք և
 անօրէնութիւնք քովք •

Երրորդ • Սրպէս ողորմեցար աղքատաց,
 կամ ունի սիրեցեր զմերձաւորսդ զորս
 յանձնեաց քեզ ան • Սիրեցեր արդեօք ունի
 զանձն քո • Ս' կամեցար թէ արասցեն
 քեզ մարդիք • արարեր դու նոցա • Ս' րդ
 զորպիսի պատասխան ես տալոց յաւուրն հո
 գեարին քո • յորժամ ասասցէ ան • Տուր
 ինձ զհամար տնտեսութեան • Ս' ժառ
 անպտուղ ով ժառ չոր ժառ պատրաստե
 ցեալ յայրումն հրոյն գեհնոյն •

Իշի •

Ս' րդ • զկնի որոյ ճանաչեցեր զմեղս քո •
 ասա ամօթալի դիմօք առ աստուած •
 Օ ի արդ իշխեմ • ով անձն • երեւի առա
 ջի աչաց քոց • Ս' • իրաւե ոչ այլ ինչ եմ
 ես • եթէ ոչ զուտ մրուր աշխարհիս • և
 խորափոյթ մի • լի ամ ապերախտութիւն •
 և համայնիք մեղօք • Օ ի արդ • այս քան
 կուրացայ արդեօք • կամ ունի այս քան խե
 լագարեցայ • զի ոչ ևս մի միայն զգայեա
 րանք մարմնոյս • ոչ ևս մի միայն կարողու
 թի հոգւոյս մնաց, զոր ոչ իցեմ բժաւո

ընալ: Ո՛րպէս թողոր կենաց իմոց: յորոք ոչ
գտանեմ զօր մի: յորում ոչ գործեալիցեմ
զմեզն մահացու ընդդէմ նոյ իմում: Եւ որ
գուցէ արդեօք այսպէս պարտէի հատու
ցանել վն բարերարութե նոյն իմոյ: Եւ վն
արեանն փրկչին իմոյ:

Նայցեա՛ զթողութի մեղաց և անկիր առ
ոռս նոյն ուն զանառակ որդին: Եւ ուն
զկին զոք վաւաշոտ որ աղտոտեալ իցէ
զանկողին առն իւրոյ մեղօք պողնկութե
և յետոյ ասա՛: Ո՞րոք մեաց նոյ մեղաւոր հո
գւոյ իմոյ: Ո՞վ կենդանի աղբււր գթու
թե: Գթա՛ ի յիս ողորմելի և աներջանիկ
ստեղծուածս քո:

Եւ զբարեպետն:

Շնորհակալ լեր զնոյ: որ զքեզ ոչ պա
տուհասեաց: այլ համբերեաց քեզ և
սպասեաց մինչև ցժամս այս: Օ՛հ ետ
քեզ զբարի խորհուրդ:

Սատո՛ պատարագ զսիրտ քո: Եւ զնմ
բարի բաղձանս նոյն քում:

Եւ աղաչեա՛ զնա՛ զի տացէ քեզ զկարո
ղութի առ ի կարենալ ի գործ ածել
զբարի առաջադրութին քո:

Օ՛ անիր ընթերցօղ: կամիմ զկնի իւրս
քանչիւրոց մտածական աղօթին գը
նել զաղօթ իմն ջերմեռանդ յարմարեցեալ
առ մտածական աղօթքն: Ի՛նչպէս ոչ է
հարկ թէ զայս ձայնաւոր աղօթս ներ մտա
ծական աղօթին ասացես: այլ պարտէ
ասել

ասել արտաքոյ նորին, այսինքն զկնի աւարտ
մօտն մտածական աղօթին. քան զի որպէս
վայտն եղեալ ի յարևն և ի նմին չորացեալ.
յորժամ դընես ի հուրն շուտով բորբոքի,
այսպէս ևս հոգին որ մտածականաւ աղօ
թին տաքացեալ լինի, յետոյ այսու ձայ
նաւորաւ աղօթիւս շուտով բորբոքի.
|| Ըստի որով հետեւ մտածական աղօթքն
՚ի վերայ մեղաց եղև, լաւէ օւրեմն զի ձայ
նաւոր աղօթն ևս վասն զղջման եղիցի.

Լ՝ շօն քաշտօն շղջման միշտ.

|| Վ միածին որդի մայ. դու զիս ՚ի
հողոյ և ՚ի տղմոյ ստեղծեցեր. և բզ
հոգի իմ ՚ի յունչոյ ՚ի սլառկեր և ՚ի
նմանութի քո արարեր. Վ ու ինձ ետուր
զիմացականութի. զյիշողութի. զկամք.
և զանձն իշխանութի համայնիւք անդա
մօք հանդերձ. և զգայեարանօք. ում զի նո
քովք զքեզ ճանաչեալ սիրիցէի. Վ ու
զիս պահպանեցեր յանձուկ որովայնի մօր
իմոյ. զի մի ՚ի նմին մեռեալ ՚ի մկրտութի
զրկիցէի. Վ ու մօր իմ. զկնի այս քանից
մեղաց մինչև ցայսօր ինձ համբերելով սպա
սեցեր. բայց սակայն բազումք գոն մօր
դիկք. որոց մեղքն սակաւքէին քան զիման.
որոց քան զի մինչև ցայսօր ոչ կամե
ցար սպասել. վասն որոյ այժմ ՚ի դժոխս
տանջին. հաճեցար մօր իմ. յաղագս իմ
մարմնաւ.

505-52
922,
Ի. 922,
որք. ոչ ժամանեցին 'ի հաս ունդին, գողով
տակաւին ծաղիկ. Թարչամեցան. և դեռ
ևս ազոդք գողով չորացան. ուստի ասաց
եռն. || չ գիտես. յորում ժամու գայցէ.
և այլն. Բռւաւել օգուտ եղիցի քեզ. եթէ
մտածիցես զմահն ոմանց արանց զորս
ճանաչէիր մինչ կենդանիքէին. և մանա
ւանդ. զմահն բարեկամաց քոց ընտանեաց
և ոմանց անձանց երևելեաց:

Ի. որորդ. տես թէ որքան բեկանաւոր
և սահեցիկ է կեանս այս. իրաւի ոչ գոյ
անօթ իմն այնքան նրբագոյն. ուղի է
կեանք մարդկան: Օ ի սաի զապակէ.
թէ դիցես զնա 'ի տեղի իմիք. ուր ձեռն
մարդկան ոչ հասանիցէ. աւելի քան զամ
հազար մնացէ ամբողջ. բայց ոչ է այժ
պէս մարդս քան զի. դիր զքեզ ո՛ր և կա
միս. կեր՛ և արբ. զոր ինչ կամիս. ընալեաց
անդ. ուր և կամիս. ունեաց զայն գանձն
զայն միս թարութիւնն որում ցանկաս.
սակայն վախճանն համայնից այսոցեկէ մահն
Ի. և մանաւանդ. բազմիցս մի միայն յօդն
բաժակ մի ցուրտ ջրոյ. և չունչ մի հիւանդ.
մարդոյ. բաւականէ զրկել զմարդն 'ի կե
նաց:

Ի. որորդ. տես թէ որքան փոփոխակա
ն է կեանք մարդկան. որ ոչ երբեք
մնայ 'ի մի և 'ի նոյն կացութեան. փոփոխա
կան է մարմինն. զի ոչ կարէ կեալ և մեալ
'ի մի և 'ի նոյն աւուրջութեան. և կացու
թեան.

Թեան. Փոփոխականէ հոգին. զի ևս սա
նչ կարէ միշտ մնալ 'ի մի և 'ի նոյն կացու
թեան. այլ մտնաւանդ. ուն զծով ալէկո
ծեալ տատանի. և բախի մըրկախառն
հողմով. պէս պէս ցանկութեան. և զանա
զան ախտից. Եւ ևս փոփոխականէ բախտ
մարդկան. որ ոչ կարէ կեալ երկարապէս.
և ոչ ևս 'ի տեղւոջ միում. այլ երթայ միշտ
ուն զանիւ հողովեալ 'ի միոյ տեղւոյն. առ
այլ տեղիս. Եւտ այսորիկ մտածեալ. Թէ
որ քան յարաշարժ. և ան կայունէ կեանք
մարդկան. որ տիւ և գիշեր ոչ երբէք
դադարի. այլ երթայ միշտ կորուսանելով
զգոն իւր. Եւստի ոչ այլ ինչէ կեանն
մեր, եթէ ոչ ճրագ մի. որ միշտ սպառէ
զինքն. և որ քան առաւել վառի. և ճա
ռագայթէ. այնքան շուտով պակասի.
Եւ այլ ինչէ կեանքն մեր. եթէ ոչ Ժաղիկ
մի, որ բուսանի առաւօտու. Թարշամի 'ի
կէս առուր. և չորանայ յերկունն.
Եւստի այսորիկ ան եսայեալ ասէ. Իմ
մորմին խոտէ. և ան փառք նորա ուն
զծաղիկ վայրի. Եւ այս մտածելով նքն
Եւրոնիմոս ասէ. Եւրաւի եթէ դք բարւոք
խոկայցէ. Թէ ուն յամենայնում կիտոջ. և
յամենայնում վայրկեան պակասին կեանք
մեր. և Թէ ուն սոյն ինքն Ժամանակս յո
րում խօսիմք այժմ, պակասի 'ի կենաց մե
րոց, ոչ երկբայի կոչելոյ խոտ զկեանն մեր
Տղան վաղվաղակի հասանի 'ի մանկութի
և

և մանուկն 'ի ծերութիւնս. և սկսէ զարմա
նալ վասն շուտով կորուսանելոյ զմանկու
թիւնն: Եւ կենն այն գիղեցիկ շուտով
տեսցէ կռնջոտեալ զերեսն իւր. և որ յա
ռաջնէր սիրելի. զկնի սակաւուց սկսի ե
ղանիլ ատելի:

Ընդ երորդ. տես թէ որ քան պատ
րողէ. և խափող կեանքս այս. Վասն
զի. գոյով տգեղ. թուի մեզ գեղեցիկ. գո
յով դառն. համարի մեզ քաղցր. գոյով կար
ձագոյն. ամենեցուն երևի երկար. նա և
գոյով այս քան թշուառական. երևի մարդ
կան այնքան սիրական. մինչ զի ոչ գոյ
վտանգ. ոչ ևս աշխատանք. զորս մարդ ին
չ յանձն առնուն վասն սիրոյ նորա. թէ
ևս իցէ կորստեամբ հանդերձ յաւիտենե
րական կենացն. Օ ի առնեն վասն սիրոյ
կենցաղոյս զայնպիսիս իրս. յորոց պատճա
ռի կորուստն ճշմարիտ և յաւիտենական
կենացն:

Վեց երորդ. մտածեալ թէ ոպ լի է հա
մայնիւք թշուառութեամբք մարմնա
ւորօք, և հոգեկանօք այն կարճ և սակաւ
կեանքն մեր: Օ ի է վայր արտասուաց. և
ծով ամենից թշուառութեց: Երդ, գրէ
մբն Երոնիմոս. թէ քսէրքոս մեծ թա
գաւորն այն. ելեալ 'ի քարձրաւանդակ
լեառն մի. առ 'ի տեսանել զգորն իւր. զոր
անթիւ մարդկանցէր ժողովեալ: Ո որ
19 տեսեալ:

տեսեալ. սկսաւ դառնապէս լալ և արտասուել: Բ. ո՞ր մինչ հարցին զպատճառն լալոյ և արտասուելոյն. պատասխանեաց և ասաց. | ամ և արտասուեմ. զի աստի մինչև ցհարիւր ամս, ոչ որ մնացէ կենդանի. յանթուից մարդկանցս այսցանէ:

Ուստի ասէ նքն Երոնիմոս. Ո՛հ. երա
նի թէ իցէր այնպիսի բարձր լեառմի.
ուստի կարէաք տեսանել զձմ երկիր ընդ
ոտիւք մերովք. անտուտ բարւոք տեսա
նէաք զբակտումն և զթշուառութիւնս
բոլոր աշխարհիս. Ք. ան զի Բ. նդուստ
տեսանէաք. թէ ոպ կործանին ազգք յազ
գաց. և թագաւորութիւն 'ի թագաւորու
թեանց: Բ. տուստ տեսանէաք զոմանս
տանջեցեալս. զոմանս սպաննեցեալս. Բ. ն
տուստ տեսանէաք թէ ոպ ոմանք խեղդին
'ի ծովն. և ոմանք գերենան 'ի թշնամեաց:
Տեսանէաք 'ի միում տեղւոջ հարսանիս.
և յայլում տեղւոջ զսուգ Բ. տ ծնանի մինն
և անդ մեռանի միւսն: Տեսանէաք զոմանս
սուտացեալս ընչիւք, և ոմանք շրջին մու
րալով: Բ. րդ, եթէ ունէաք զվերոյ ասա
ցեալ բարձրագոյն լեառն. տեսանէաք ոչ
միայն զզօրն քսէրսէոս թագաւորին. այլ
համայնս մարդիկս բոլոր աշխարհիս. որ
այժմ կան. և զկնի սակաւուց յոչ ինչէն
դառնալոցք:

Տրամաբանեա 'ի վերայ համայնից տկա
րութեանց. և տառապանաց մարմնոյ.

ի վերայ ամենից կրից և հոգոց հոգւոյ •
և ի վերայ վտանգաց որք յամ կացութե •
և յամ աիս և հասակս մարդկան գտանին •
յայնժամ յայտնապէս տեսցես • Թէ որ
քանք են տառապանք և թշուառութիւնք
կենցաղոյս այսորիկ •

Նամայնից այսոցիկ թշուառութեանցս •
հետեւի վերջին թշուառութիւնն • որե
մահն • որ և ոպ վասն հոգւոյ • սոյնպէս
ևս վասն մարմնոյն է յետին ահարկութիւն
քան զամենայն իրս ահարկուս • Վասն զի
մարմինն ի միում վայր կեան մերկասցի
յամենից իրաց, և հոգին ունիցի զայն • զոր
պարտ է ունիլ յաւիտեանս յաւիտենից •

Բրդ, տես Թէ որ քան թշուառական է
և կարճ կեանս այս • որ քան սակաւ և
փոքր է այն • զոր աշխարհ խոստանայ տալ
մարդկան • Տես Թէ • որ քան կոյրք են
այնոքիկ • որք ի վերայ այսպիսւոյ խախուտ
հիման կամին յենուլ •

Ըջօրն առ երկունի և յառիսնսնուն տնտան
ի • շի շիշ յառիսնսնուն յառիսնսնուն •

Կ տր յս • եկ և հան զմեզ իմրկաց
աշխարհիս • և ի յալէկոծեալ ծովէ
յորում նաւաբեկեալք ընկղմիմք • և ան
զմեզ ի նաւահանգիստն կենաց • Եւ տր
յս • և անցի զմեզ ի խաբեբայ և ի պատ
րողական աշխարհէս • յարքայութիւնն քո
երկնային • Եւ տր յս • և հան զմեզ ի կե
նաց

նաց մահկանացուն. յորում հեծամք որ
 դիքս ադամայ. և հառաջեմք ողբալով.
 և ած զմեզ յաւիտենական առ խնդու թին
 լիկ Թր յս. եկ. և անցն զմեզ յաքսորմանէ
 առ հայրենին. յերկրէ՝ յերկինս. ի մահո
 ռանէ ի կեանս. ի ժամանակէ յանժամա
 նակ յաւիտենականութիւնն. և ի խաւարէ
 ի լոյս. նա և ի տրամութի յուրախութի.
 ոմ զի կարիցեմ ասել. հաներ ի մէնջ ըզ
 քուրճ. և մեզ զգեցուցեր զուրախութի.
 լիկ ով ճշմարիտ կեանք. և ցանկալի փրո
 կութիւն մեր. լիկ ով տէր մեր. խնդու
 թիւն մեր. ոգի բերանոյ մերոյ. և լոյս ա
 չաց մերոց. լիկ և քարչեա՝ զմեզ առ քեզ
 զի ընթացուք զկնիքո հոտով օժանել
 եաց. քոց. ոմ զի ի յերկնային երուսաղէմն
 ընկերակեցք սրբոց լիցուք և համագրի
 ցիմք քաղաքացիք նորա. ընտանիք այ. և
 ժառանգք քոյք.

Ազգագրական
 Մտածութիւն երկուց.

3 այսմիկ աւուր մտածեա՝ զկէտ մա
 հուան քո. զի ոմ ասէ Եբն ( ) գոս
 տինոս. ոչ ինչ գոյ այն՝ քան կարո
 զագոյն. որ զմարդ ի մեզաց պա
 հէ. որպիսիէ խոկումն մահուան. և ըզ
 քանն սրբոյն ( ) գոստինոսի հաստատէ հո
 քին մք, որ ցողովունի ասէ. Անշեա՝ զերա
 յետինս

յետինս և յաւիտեան ոչ մեղանջիցես :

Մախ մտածեա . թէ որ քան դժուարի
նէ եղելոց ժամանակն այն . յորում
բաժանի հոգին 'ի մարմնոյն , և բոլոր մար
դըն յամենից իրաց . զորս սիրէր աստ :
Լըդ . եթէ իւրաքանչիւր ոք մեծապէս
ցաւի . յորժամ աքսորեսցի յօդոյն . յորում
ծնաւ և սնաւն . թէ ևս կարասցէ տանիլ
ընդ ինքեան զամ իրս . զորս սիրեացն . ա
պա զոր քան առաւել զսաստիկ ցաւ զգայ
ցէ ' խեղճ հոգեւարն յայնմիկ ընդ հանրա
կան աքսորեցմանն . որով զրկի յամենից
իրաց . այսինքն 'ի տանէ , յնչից , յապրումաց ,
'ի սիրելեաց , 'ի բարեկամաց , 'ի ծնողաց . յոր
դւոց , և 'ի դատերաց , նա և յայսմանէ ըու
սոյս և 'ի յօդոյս : Ս'հ մեծի կսկծանաց սր
տի . քան զի . եթէ երկու եզանց որք ժա
մանակ ինչ իմիասին վարեցին . զմինն զա
տեալ բաժանես , տղի ողորմ ձայնիւ բա
ռանչէ , ապա որպիսիէ լինելոց հառաչու
մըն քո . յորժամ տեսանես . թէ մերձեց
եալէ ժամըն , յորում կամայ ակամայ պար
տիս բաժանիլ 'ի համայնից այնոցիկ . ընդ
որոց տարար զլուծ հեշտութեանն այսո
րիկ կենցաղոյս :

Մտածեա նմանապէս զվիշտս զորս կրես
ցէ մարդ . յորժամ մտածէ . թէ ուր
արդեօք պարտէ գնալ . հաւաստեալ գի
տէ . զի բարեգոյն վիճակն զոր մարմինն
ունելոցէ . է գերեզմանն . է ոտաջալի .

բայց վասն հոգւոյն զոչ ինչ կարէ գիտել
 թէ զորպիսի վիճակէ ունելոց: Ուստի
 իշխան ոմն, որ ունէր զստացուածս. և
 զինչս բազումս. յաւուրն հոգեւարին ող
 քալով ասէր: Ունիմ աստ զինչս. զպա
 լատս. և զամբոցս. բայց զկնի սակաւուց
 ոչ գիտեմ թէ ուր պարտիմ օթեւանիլ. և
 զայս ասէր այնքան մորմորմամբ սրտի.
 մինչ զի զամ որք շուրջն կային. շարժէր
 յողբ և յարտասուս:

Եւ յսէ մեծագոյն վիշտ և անպատմելի նե
 ղութիւն. որ սաստկապէս տանջէ ըզ
 խեղճ հոգեւարն յայնմիկ ժամու, քան զի,
 անսանկ զք ճանապարհ. որոց մինն է 'ի
 ձախ. որ տանի 'ի կորուստ, և միւսն է
 աջ, որ տանի 'ի կեանս: Իսկ ինքն
 գողով 'ի մէջ երկոցունցն. ոչ գիտէ թէ
 ընդ որն 'ի նոցինէ երթալոց:

( ) Կնի այսորիկ հետեւին այլ նեղութիւն
 Եւ մի. որ ոչ է փոքրագոյն. քան զառա
 ջնսն: Եւ է տալն զհամարն վասն ամե
 նից գործոց: Եւ է այս այնքանահարկու
 մինչ զի սարսափեցոյց ևս զայնոսիկ. որք
 որպէս զհրէշտակ 'ի մարմնի կենցաղավա
 րէին: Ուստի ասի վասն սրբոյն արտենի
 նոսի. թէ գողով մքս այս յետին կէտ մա
 հոգեւան. օկտաւ սարսափիլ և դողալ: Որ
 տեսեալ աշակերտացն. ազեն ցնաւ: Հայր
 էս գոչ վախեա 'ի մահուանէ. առ որս պա
 յապիտանեալ ապաց նշն: Ոչ է նոր իմն

և Տա այս որդեակք. զի միշտ ահիւս այսոն
 կեցայ: Ընդ երևեսցին համայնք մեղք
 զորս ի կեանս գործեաց. որք ուն զզօրս
 պատերազմին. յառնեն ի վերայ հոգևարին
 ի պատերազմել. և այն մեղքն առաւել տան
 ջէ. որ առաւել հաճոյ թւէր նմա ի կեա
 նս. այսոքիկ մեղքս երևեսցին առաւել քան
 զայլ մեղսն. և առաւել պատճառեն զահ
 և զգողումն: Եւ թէ որ քան դառն եղի
 ցի յիշատակ մեղացն յայնմիկ ժամում, որ
 այն քան քաղցր թուէր ի ժամ առողջու
 թեանն: Եւստի մեծաւ պատճառաւ ասէ
 իմաստունն սօղօմօն. Եւ ի նայիր ի գինին
 յորժամ է կարի գունաւորեցեալ. և գոյն
 նորա պայծառանայ ի շշայն. զի թէպէտ
 ըմպելն երևի փափկագոյն. սակայն ի վախ
 ճանի խայթէ իբրեւ զօձ. և ուն ի ժիցնդէ
 զթոյնն իւր: Եւստէ մրուրն թունաւոր
 ըմպելոյն սատանայի: Եւստէ զորունի ոս
 կիղէն բաժակն բաբելոնի: Եւ. ոհ. զի
 մինչ անսանէ հոգևարն զինքն յայս քան
 յանձկութիւնս. սկսէ ողբալ և ասել ի
 սրտի իւրում: Եւստէ ինձ եղկելոյս. թէ
 որ քան խաբեցայ. Եւստէ ինձ զինչ արդեօք
 պատասխանեցից քսի. որ այժմ գալոցէ
 քննել զիս: Եւստէ ինձ. զի եթէ պօղոս
 ասէ: Օայն հնձէ մարդ. զոր սերման
 եացն. ապա ես որ զայլ ոչ ինչ սերմանե
 ցի եթէ ոչ զմեղս և զանօրէնութիւնս. զոր
 պիտի յոյս կարեմ ունիլ զբարիս հնձելոյ.

իրաւի զայլ ոչ ինչ կարեմ հնձել. եթէ
 ոչ զպատիժ նոցա. զորս 'ի մարմնումս սեր
 մանեցի: Եթէ նք ի նհաննէս աւետա
 րանիչն ասէ: 'Ի այն վերնային քաղաքն.
 որ է 'ի պայծառագոյն ոսկւոյ զուգեցեալ
 ոչ ինչ աղտեղի իր կարէ մտանել. ապա ես
 զինչ պարտիմ առնել. որ զբոլոր կեանս
 իմ, գարշութք. և աղտեղութք ծախեցի
 լ'որդ. եթէ հայի 'ի վեր. տեսանէ զմ
 բարկացած. եթէ հայի 'ի վայր. տեսանէ
 զդժոխն բացեալ. եթէ հայի 'ի յաջ կոյս.
 տեսանէ զգունդս դիւաց. եթէ հայի ընդ
 յահեակ. տեսանէ զբազմութիւն մեղաց.
 եթէ հայի հետկոյս. տեսանէ զվայել
 չութիւնն աշխարհիս թողեալ. իսկ եթէ
 հայի յառաջ կոյս. տեսանէ զյաւիտեանա
 կան տանջանսն. որք սպասեն ինքեան.
 լ'որդ զինչ կարէ առնել խեղճ հոգևարն
 Օ ի Թաքչել ոչ կարէ. փախչիլ ոչ կարէ.
 և առողջանալն ոչ է 'ի ձեռն իւր. Կամի
 և ցանկայ խօսիլ ընդ ընտանեաց և բարե
 կամաց. և խնդրել զօգնականութի աղօ
 թից. բայց ոչ կարէ խօսիլ. զի պապան
 ձեալէ լեզուն: Ո՛հ Թէ որպէս ըստ իրա
 ւանց կարէ ասել խեղճ և անճարակն այն
 Շուրջ եղեն զին և երկունք մահու և վիշք
 դժոխոց գտին զիս: Ո՛հ Թէ որ քան ցան
 կայ ունիլ զսակաւ ժամանակ մի տու 'ի յա
 պաշխարել: Ո՛հ Թէ որ քան թանկապէս
 գնէր զդոյն ինչ ժամանակ. եթէ կարի
 ցեր գտանել:

Գետ այսորիկ մտածեա՛ զյետին իրան.
Որք պատահին մարմնոյն. և տես թէ որ
 քան ահարկութեն և սարսուռիք: Վասն
 զի, 'ի մերձենալ մահուանն. նախ առաքին
 ոմանք պատահմունք, որք են ոմ գետապանք
 նոյն մահուանն: **Օ** ի սակաւ առ սակաւ
 կտրի ձայնն. ուռենայ կուրծն: Ս'եռա
 նին օտքն: Պաղին ծունկքն: Խոր անկա
 նին աչքն: Եւ դեղնի երեսն: Բայց հո
 գին առաւել վշտանայ 'ի ժամու այնմիկ
 վասն երկուց պատճառաց, և ոչ կամի բա
 ժանիլ 'ի մարմնոյն: Սախ ոչ կամի ելա
 նել 'ի մարմնոյ վասն ահին դատաւորին,
 որում պարտէ զհամարս տալ: Երկրորդ
 վասն զի զրկի ի մարմնոյ, ընդ որում
 երկարապէս, ընկերակցութեամբ եկաց:
 Սարմինն ևս առաւել ոչ կամի զրկել 'ի
 հոգւոյն. զի բարւոք գիտէ. զամբարնս
 իւր 'ի նմանէ ունիլ: Բայց անողորմ մահն
 ոչ անսայ հոգւոյն և ոչ մարմնոյն, այլ բա
 ժանէ զնոսա՛նս գթաբար: **Զ**ետ այնորիկ
 զմարմինն դնեն 'ի գերեզմանի. յաւուրն
 այնմիկ ասասցեն մարգիք **Լ**ճ ողորմեացի
 հոգւոյ նորին, ապա՛ մոռանան զքեզ. ոմ
 դու մոռացար զբազումս զորս տեսեր
 թաղիլ: Իսկ հոգին երթայ 'ի տեղի իւր
 զոր անձ պատրաստեաց նմա՛:

Ի 23.

Լնկիր առոտս ան. և ասա՛ ընկալ զիս ան
 իմ ընդ հոգանեալ թևոց քոց 'ի սար
 սափելի

ատիելի աւուրն այնմիկ : Զամենայնում
 աւուր յաճախապէս մտածեալ զմահն քո .
 և այնպէս կենցաղավարեալ , 'ի կեանս քո .
 ուր յաւուրն մահուան քո ցանկաս թէ կեն
 ցաղավարեալ իցէիր . 'Ի ժամ հոգեւարին
 ցանկաս թէ խոնարհիցէիր . ողջախոհ .
 հնազանդ , և ողորմած եղեալ իցէիր . արդ .
 արա՛յ այժմ զայն . զոր յաւուրն մահուան
 ցանկաս թէ արարեալ իցէիր :

Ընդհանրութիւն .

Խոտեալ . և քամահեալ զաշխարհս և զամ
 որ աշխարհիս ասելով : Որով հետեւ
 ոչ գիտեմ զժամն ոչ ևս զժամանակն մա
 հուան իմոյ . յորում զքեզ թողլոցեմ ո՛վ
 աշխարհ . կամիմ այժմ թողուլ զքեզ . և
 զամ հեշտութիւնս քո : Ո՛վ աշխարհա
 սերք բարեկամք . որով հետեւ հաւատեալ
 գիտեմ զի մեռանելոցեմ , բայց ոչ գիտեմ
 զժամն և ժամանակ մահուանս . որով պար
 տէ ինձ հեռանալ 'ի ձէնջ այժմոյս . և յայս
 միկ ժամու կտրեմ զկապն բարեկամութե
 ձերոյ : Ո՛վ մեղք և չարութիւնք . որով
 հետեւ ինձ ոչ կարեք օգտել յաւուրն մա
 հուան իմոյ . այլ մանաւանդ պատճառքէք
 լինելոց նախատանաց և ցաւոց . հրաժարե
 լով հրաժարիմ 'ի ձէնջ . յայսմ հետեւ մին
 չեւ յաւիտեան : Կամիմ առնել զայս և զայն
 կամիմ հեռանալ յայսմանէ . առ 'ի բա
 րոք պատրաստել զիս վասն մահուան
 իմոյ :

Նորհակալ լեր զայն վասն բարեաց խոր
հրդոցն զորս ետ քեզ 'ի մտածականութիւն

Ի զաջեալ զնա՝ զի տացե քեզ զնորհ
'իւր. ունի զի զայն բարի առաջադրու
թիւնն. զոր միջնորդութեամբ մտածա
կան աղօթիւն մտօք ծնար. զնոյնն կարի
ցես գործօք կատարել վասն այսորիկ աղա
ջեալ զսբ անծածիւնն մարիամ. զպահապան
հրեշտակն քո. և զայլ ճշման. զի բարեխա
սիցեն առ անծ վասն քոյ:

Սատոյ զհոգիւս. զսիրտդ. և զանբարի
խորհուրդսդ. և զառաջադրութիւնդ այն

Երբեք Կորնթուսի երկր մասնոր տապալել էս
քոյն Գիորգիոսե տրիստոգրոցոյն յոռոսն մո
հոռոսն իւրոյ:

Ո՛վ քաղցրագոյն ան իմ յն քո. Ճառա
գայթ փառացն հօր. և արեգակ արդա
րութեան. որ 'ի լեառն գողգոթայ. յաղա
գըս փրկութե անխարհիս զհոգիդ աւան
դեցեր. և աղօթելով առ հայր 'ի ձեռսն
յանձն առեր: Տուր ինձ զի զցանն որ
դաւանակսկիծ մահուանս այսորիկ. և համան
գամայն զսերն քո միշտ 'ի սրտի իմում
կրիցեմ. նա և 'ի ձեռս հանապազորդա
կան մեռուցմանն մոլութեց իմոց մահա
կից ընդ քեզ լիցիմ. ունի զի մերձենալովիմ
առ վախճանն մահուան իմոյ: լուսով ու
ղորմութե քոյ մսիթարիցիմ. և ընդ քեզ

առ խնդութիւնն արքայութեան եր
ջանկապէս մտանիցիմ։ Ս'երձեցիր առ իս
մեռանողիս։ Հաս 'ի թիկունս տագնապողիս
օգնեալ տենչողիս։ Ըստադովեալ զիս 'ի թշ
նամեաց։ ապրեցոյ զտառապեալս։ մխիթա
րեալ զհառաջողս։ զօրացն զահաբեկեալս։
սփոփեալ զտկարացեալս։ և ընկալ զհոգեա
րդս։ Հետին բանն զոր քո 'ի խաչին ասա
ցեր նոյն բանն եղեցի յետին բանիմ 'ի վախ
ճանի կենաց։ Հայր 'ի ձեռս քո յանձն
առնեմ զհոգի իմ ամէն։

Ս'ործո՞ւի-ի-ն չորրորդ։ Հետագայ վերջին Գր
դասարանին։

 առուրս այսմիկ մտածեալ զվերջին
դատաստանն։ ույ զի կարացեա
ստանալ զայն երկու պատուական
առաքինութիւնս։ զորս ամ հաւա
տացեալ քրիստոնեայ պարտէ ունիլ։ այս
ինքն զսէր և զերկիւղ ւայ և զգարչութիւն մե
ղաց։

Երգ'։ մտածեալ նախնաբար։ թէ որ
բան ահարկուէ լինելոց օրն այն յորում
քննեսցին գործք ամենից մարդկան։ Հա
տանին վճիռք գործոց մերոց։ և ամ ոք
տուցէ զփառս կամ զպատիժս։ որք մնաց
ցեն յաւիտեանս յաւիտենից։ օրն այն պա
րունակեսցէ նինքեան զառուրս ամ կենցա
ղաց ներկայից։ անցելոց և ապագանեաց։

քան զի յայնմիկ աւուրն աշխարհս տացէ
 համարս նյ. և նծ յաւուրն այնմիկ արտա
 փոխեսցէ զցասումն իւր. զոր այս քան ժա
 մանակ ներփակեցեալ 'ի սրտի պահեաց.
 Ի. զդ. որ քան ցասամբ և սրտմտութե
 ելանելոց այն գահավիժական և պատժո
 ղական ուխն բարկութեանն նյ. յորում
 այնքան աճեալք բազմացեալքեն ցասումն
 և բարկութիւնն. որ քան մեղք գործե
 ցան իսկզբանէ աշխարհի. մինչև ցօրն
 այն:

Ի. ըկրորդ. մտածեալ զսարսափելի նշանս.
 որք նախընթանայցեն դատաստանին.
 քան զի. ուն ասէ փրկիչն. նախ քան զդա
 տաստանն եղիցին նշանք յարեգակն և 'ի
 լուսինն և յաստեղն. նա և յամ ստեղծուա
 ծս երկնից, և երկրի. քան զի նմքն քն զվախ
 ճանիլն իւրեանց ճանաչեսցեն զվախճանն
 իւրեանց և խռովիցին և սկսիցին անկանիլ
 նախ քան թէ անկանիցին. բայց մարդիկ
 նմ ցամաքիցին. և եղանին ուն մեռեալք:

Ի. և տեսանելով զսարսափելի գոչումն
 ծովու. և զմերձախառն ալեկոծութիւնն
 նորա. և զմերձակայ քակտումն բոլոր աշ
 խարհիս. զոր փոփոխումն տարերց սպառ
 նայ, սկսին սարսափիլ. դեղնիլ. և այլա
 կերպիլ. և իւրաքանչիւր ոք ունիցի զհոգ
 վասն իւրեան միայն. և ոչ յիշէ զայլ ոք.
 և ոչ հոգայ վասն այլոյ ուրուք. թէ և ա
 իցէ սիրական բարեկամ. կամ հայր. կամ
 մայր.

մայր. կամ կին. կամ զաւակ. Ո՛չ որ կտրէ
այլոց օգնել. զի ոչ որ բաւականէ ինք
եան օգնել:

Երրորդ, մտածեա՛ւ զայն ընդ հանրա
կան հեղեղն հրոյ. որ եկեսցէ նախ
քան զդատաստանն. Մտածեա՛ւ զայն ա
հարկու հնչումն փողոյն. զոր հնչեցու
ցէ հրեշտակապետն առ 'ի Ժողովել զամ
աղգս մարդկան առ 'ի տալ զհամարս դա
տաւորին:

Զորրորդ, մտածեա՛ւ. թէ որ քան ան
ձուկէ լինելոց համարն. որ անդ յիւ
րաքանջիւր ումեքէ պահանջեսցի: Ո՛հ թէ
որ քան լալագին աչօք ասէր դաւիթ:

Մ'ի մտաներ 'ի դատաստան ընդ ծառայե
քում: Ի՛ր. ահա՛ պատճառն: Օ՛հ ոչ
արդարանայ առաջի քո ամ կենդանի:

Սայս տեղիս մտածելով սուրբ Վրիգոր
փափն ողբալով ասէ. Ի՛ թէ դաւիթ. որ
ոչ գործեաց աւելի քան զերկուս մեղս.
եւ ոչ եկաց 'ի մեղս աւելի քան թա՛ զամիսս.
եւ ետու զթողութիւն մեղաց 'ի ձեռն նա
թան մարգարէին. սակայն այս քան վա
խէր. ապա՛ որ քան պարտէ վախիլ նոցա՞
որք ոչ են մարգարէք. այլ մեղաւորք. որք
ոչ միայն զերկուս մեղսն գործեալք.
այլ զան թիւս. որք ոչ գիտեն հաւանա
եաւ. թէ թողան արդեօք մեղք նոցա.
կամ ոչ: Ի՛րդ զորպիսի պատախանիս տա
ցես յաւուրն այնմիկ. յորում առաջէ քեզ

արդար դատաւորն քս: Եւ այսր ով անօ
 րէն: Օ ինչ արդեօք զչար առիս գտեր,
 զի այս քան զիս անարգեցեր: Օ ինչ չար
 արարի քեզ զի մտեալ ՚ի ներքոյ դրօշակին
 Թշնամւոյն իմոյ, սկսար ընդիս պատերազ
 միլ: Եւ զքեզ ստեղծագործութեամբ
 հանի ՚ի տղմոյ. և արարի զքեզ ՚ի պատկեր
 և ՚ի նմանութիւն իմ: Եւ տու քեզ զլոյս
 հաւատոյ. և արարի զքեզ քրիստոնեայ:
 Եւ նեցի զքեզ արեամբ իմով: Եւ ասն քոյ
 պահեցի. չրջեցայ. հսկեցի. աշխատեցայ
 և քրտամբ արեան քրտնեցայ. վասն քո
 համբերեցի հալածանաց, ճաղանաց. հայ
 հոյանաց. ծաղրառութեանց. ապտակաց.
 անպատուութեանց. տանջանաց. խաչի.
 և մահու: Եւ րդ. վկայէ այսմիկ խաչս այս
 և բեւեռքս այսոքիկ: որք աստ երևին:
 Եւ կայքեն վերքս այսոքիկ ոտացս. ձեռա
 յըս և կողիս: Եւ կայէ երկինքն և վկայէ
 երկիր. յանդիման որոցն զայսոսիկ կրեցի:
 Եւ րդ. դու զինչ արարեր վասն այդորիկ
 հոգւոյ քոյ. զոր արեամբ իմով գնեցի, և
 ոմ զքաղցր պտուղ արեան իմոյ զնա քեզ
 յանձնեցի: Եւ ծնունդ չար և շնացող.
 ընդէր կամեցար մանաւանդ ծառայել աշ
 խատանօք Թշնամւոյն քում, քան թէ ծա
 ռայել ուրախութեամբ ինձ փրկչիս և
 ստեղծողիս քում: Եւ թէ քանիցս ան
 գամ կոչեցի զքեզ. և դու ինչ պատասխա
 նեցեր: Եւ ասեցի զդուռն սրտի քոյ. և

դու ոչ կամեցար արթնանալ: Տարածեցի զձեռսիմ 'ի վերա խաչին առ քեզ. և դու ոչ հայեցար առիս. խոնարհեցուցի զգլուխիմ առ 'ի տալ քեզ զհամբոյր հաշտութե. իսկ դու դարձուցեր զերեսդ քո յինէն: Անարգեցեր զխրատս իմ. ատեցեր զխոտ մուկս իմ. և քամահեցեր զամ սպառնման բանս իմ. Եկայք հրեշտակ քիմք. տեսէք զապերախտս այս. և դատեցէք զդատաստան. 'իմէջիմ և սորա: Ասացէք ով հրեշտակք թե զայլ ինչ պարտէր առնել ինձ վս այս մարդոյս և ոչ արարի:

Երդ. զինչ պատասխանեսցեն չարաճըճիկքն. և այնոքիկ որք ծաղր առնեն զիրս անձային. որք քամահեն զառաքինութիւնս: Որք սիրեցին զաշխարհս առաւել քան զկեանս յաւիտենական: Որք ծաղր արարին զքարոզս վարդապետաց. և ոչ ինչ համարեցին զխրատս վարդապետաց. և արանց հոգևորաց: Ան և այնոքիկ որք առաւել համարեցին զվիճակագիրսն տաճկաց. քան թե զաւետարանն քի. և առաւել համարեցին զպախըճիս. քան թե զքահանայս քի:

Ե ինկ երորդ. մտածեա՛ զսոսկալի վճիռն այն. զոր փայլատակեսցէ դատաւորն առ դատապարտեցեալն: Մտածեա՛ զահարկու բանն այն, որ խլացուցանէ զահանջս լսողաց. Սասն որոյ ասէ եսայի զդատաւորէն: Ըրթունք նորա լիքեն

ցասմամբ • և լեզու նորա 'ի բերե զհոգ
սպառնչ: Բորդ՝ որպիսի հուր սաստիկ
դառնիլ կարէ • բան զհրաբորբոր հուրն
այն: Լորթայք յինէն անիծեցեալք 'ի հուրն
յաւիտենական, որ պատրաստուալ է սա
տանայի և հրեշտակաց նորա: Լա աստ
պարտէ գիտել • զի ոմ յաւուրն անձրեայ
ին • նախ որոտայ • յետոյ կայծկտայ • ապա
թէ կարկտէ սմ ևս յաւուրն դատաստա
նին • նախ որոտայ քս դատաւորն • յետոյ
կայծկտէ • ապա թէ կարկտէ 'ի վերայ
մեղաւորաց:

Բորդ • առաջի որոտումն է որ ասէ •
Բաղցեա և ոչ ետուք ինձ ուտելն •
Լորկորդ • որոտումն է որ ասէ • յարա
ւիէի և ոչ արբուցիք ինձ • և այլն:

Ի սկ յետ այսոցիկ որոտմանցս • ապա թէ
սկսէ կայծկտել • Լախ կին կայծկտալ
նէ նախ կին բանն այն • Լորթայք յինէն
անիծեցեալք: Ով տր յն խնդու թիւն յա
ւիտենական • եթէ քաղցրութեամբ ար
տաքսիցէիր յերեսաց քոց • այն ևս երցաւ
անտանելի • ապա ոմի եղիցի ցաւն մեղա
ւորաց, զի անիծիւք արտաքսես • Լորկորդ
կայծկտալնէ բանն այն • որ ասէ • Ի հուրն
Բորդ • եթէ իցէր տեղի իմն հանգարտ •
գուցէ թերեւս ոչ իցէր յոյժ գծուար •
բայց 'ի հուրն առաքէ • Լորբորդ կայծկ
տալնէ բանն այն • Կաւիտենական • Լթէ
իցէր վախճանական • թերեւս համբերելի
իցէր

իցէր . բայց ասէ Յաւիտենական : Աոր
 րորդ կայծկտալնէ բանն այն , իր պատ
 րաստեցեալէ սատանայի : Եթէ 'իհրում
 այնմիկիցէր ընկեր բարի . գուցէ իցէր ըմ
 բերելի , սակայն ընկերն լինելոցէ սատա
 նայն . Իսկ . Հինգ երորդ կայծկտալնէ
 բանն այն . Եւ հրեշտակաց նորա : Բրդ
 եթէ անհամբերելի . և անտանելիէ կալն
 ընդ միում սատանայի . ապա որ քան դժուա
 րինէ կալն ընդ բազմաց դիւաց :

Ի 23 .

Ո՛հ ար ան իմ , ոմ մեծէ կուրութիւն
 իմ . զի յաւուրն այնմիկ սիւնք երկնից
 տատանեալ գողան . իսկ ես այժմ ոչ դո
 ղամ : Եկեալ ան 'ի դախտն կոչեաց զա
 դամ ասելով : Բաւամ ուրես . և թէպէտ
 ոչ կոչեաց զնա առ 'ի դատել . այլ առ 'ի
 յապաշխարութիւն . սակայն ադամայ լու
 եալ զձայնն երկեաւ և թաքեաւ , ապա
 զինչ արարից ես եղկելիս . յորժամ կոչէ
 զիս ոչ առ յապաշխարանս . այլ առ 'ի
 խնդրել զհամարս յամենից գործոց իմոց :
 Տանէին զմբն ի խորհանոս 'ի գլխատել
 վտան անուանն քի . Իսկ մբն յիշելով
 զգատաստանին օրն . արտասուէր ասելով :
 Սայ ինձ յորժամ խնդրեսցես զհամարս
 ար յինէն . Իսկ ես որ քան պարտեմ դո
 ղալ որ ոչ եմ մբն ի խորհանոս . այլ չա
 րագոյն մեղաւոր :

Լատիներէն.

Կամիմքննել զիսիշմտացս. կամիմ դատա
պարտել զիս. կամիմ ամբաստանել զի
նէն. կամիմ այժմ դատել ես զիս. ող
զի մի դատիցիմ յաւուրն այնմիկ. կամիմ
խոստովանիլ զմեղս իմ. և բարեգունաց
նալ զկեանքս իմ. և ընդ ունել զամ խրատ
ան, զորս տացէ ինձ խոստովանահայրն իմ:

Լորոփակումն.

Շնորհակալ լեր զայ վասն բարեաց խոր
հրդոց զորս ետ քեզ: Լղաչեա՛ զնա՛
զի տացէ քեզ զշնորհն իւր, զի կարեցես
գործ ածել զառաջադրութիւնն, զոր յա
ղութն մտօք 'ի սրտիտ յղացօր:

Սատոյ այ զսիրտդ և զհոգիտ հոնդերձ
համայնիւք բարեօք խորհրդօք, և առա
ջադրութեամբք:

Լղօն.

Ստացէ զջուր գլխոյ իմում. և աչաց
իմոց զաղբիւրս արտասուաց. զի ողբա
ցից տիւ և գեշեր զմեղս իմ. նա՛ և զատե
րախտութիւնս ընդ դէմ այ ստեղծողին և
փրկչին իմոյ: Հի ա՛րդ կարեմ թարց
արտասուաց յեղել զմեծ բարերարութիւն
քո. Վաննիցս անգամ արդիւնաւորեցայ
թէ զիս կենդանոյն 'ի դժոխս գահավի
ժեցելի վասն մեղացս և վասն յամառելոյս
'իմեղս. Բայց ո՛չ արարեր: Ով ծով ան
հնոյ ողորմութեան. զինչ լինիցեր ինձ.
եթէ մահն տիրիցեր ինձ յայնժամ. յոր

Ժամ գուով անստամբեալ 'ի քէն. 'ի ներքոյ
 գրօշակին սատանայի ըքեզ պատերազմէն
 Սրպիսի դատաստան էր լինելոց վասն իմ.
 եթէ ոչ համբերէիր ինձ միջև ցայսօր.
 և ոչ սպասէիր ապաշխարութեան իմում.
 այլ հրամայեցէիր երկրի զի բացեալ ըզ
 բերանն իւր կլանեցէր զիս. ( ) ինչ լինի
 ցէր ինձ. եթէ այժմ լինեցէի 'ի դժոխս
 ընդ այնոցն, որոց թեպէտ մեղքն քան
 զմեղս իմ փոքունքէն և սակաւք. սակայն
 քան զի ոչ ետուր նոցա զժամանակ ա
 պաշխարութեան. ոմ ետուր ցիս. վասն
 որոյ այժմ կան անդ. ուր հուրնէ առջեջ.
 և որդն անքուն. Մ. ըդ. զինչ բարի 'ի յիս
 տեսեր. կամ ո՞ կապեաց զձեռն արդար
 դատաստանի քոյ. Եւ մոլորեցայ որպէս
 զոչխար. գու ընթացեալ զկնի իմ որոնե
 իր զիս. իսկ ես փախցէի 'ի քէն. Եւ վշ
 տացուցի զքեզ. յանցանքն 'ի յիս գտանե
 ին. իսկ դու հետեւէիր ինձ առ 'ի առնել
 զհաշտութիւն, ոմ թէ ոչ ես. այլ դու
 եցէիր անցաւորն. Մ. զաչէիր զիս ասելով
 Եւ առիս աշխատեալդ մեղք. և ես հան
 ցուցից զքեզ. ոմ թէ ոչ ես 'ի քէն այլ
 դու յենն կարիս ունէիր. Մ. ախէիր ըզ
 գրունս սրտիս. իսկ ես տմարդիս ոչ պա
 րասխանէի. Եւ եալ զստինս զորմութե
 քոյ 'ի բերանիմ զկաթ գթութեան ինձ
 ջամբէիր. բայց ես ատամամբ մեղաց զս
 տինս քո խաժատէի. Մ. ըդ. տեսեալ եր

կենք և երկիր • ծով և ցամաք զայս քան •
 և զայսպիսի ապերախտութիւնս • զինուո
 րեալք աղաղակէին ընդ դէմ ինձ • և ըզ
 վրէժ յինէն խնդրէին • իսկ ողորմութիւն
 քո փակէր զբերանն • և լռեցուցանէր ըզ
 լեզուս նոցա • || ասն որոյ մեծաւ պատճա
 ռաւ ասեմ • || տացէ զջուր գլխոյ իմոյ և
 զաղբիւրս արտասուաց աչաց իմոց • զի լա
 ցից տիւ և գիշեր զապերախտութիւնս իմ •
 Ըրդ՝ զինչ արարից • եթէ ոչ անկեայց առ
 յոտս քո • և հայցեցից զողորմութիւնս
 քո • Խնայեա՛ Ծր խնայեա՛ ինձ մոլորեալ
 ոչ խարիս վերաւորեցելոյս, և անճարակիս •
 Լս ոմ մարդ մեղայ • իսկ դու ոմ Ծր
 ողորմեա • զի մեծէ ողորմութիւն քո • և
 բազումքեն գթութիւնք քո • Դու առա
 ւել կարես ողորմիլ • քան թէ որ ես մե
 ղանչել •

Հինգ երորդ Գործոցի •

Յաղագս Գրքից •

Յաւուրս այսմիկ մտածեա՛ զտանջանս
 դժոխոց • ոմ զի հաստատիցի ի
 քեզ երկիւղն Ծր • որ է պատճառ
 բաղմաց բարեաց •

Ըրդ • երեակայացո՛ քեզ դժոխն որպէս
 զխորագոյն հոր մի • կամ խաւարային
 քաղաք մի • յորում ոչ ինչ տեսանիցի, ե
 թէ ոչ հուր և կարկուտ • ձիւն և սառն

հոգւմ և մերիկ: Արում ոչ ինչ լսի. եթէ
ոչ ձայն լալոյ և աղաղակի. կրճտումն առա
մանց. հառաջումն և հեծումն.

Ի՞րդ. երկուքն գլխաւորք տանջանք
դժոխոցն. որոց մինն կոչի պատիժ ըզ
զգայեարանաց. իսկ միւսն ասի պատիժ
մնասու: Պատիժն զգայեարանացնէ տան
ջանքն. որովք տանջին ն. զգայեարանքն:
Իսկ պատիժ մնասունէ զրկումն. 'ի տե
սուէյերեսացն այլ յաւիտեանս յաւիտենից:
Ըստ առաջնոյն գիտելիէ, որ ոչ գոյ ըզ
գայեարան մի. որ ոչ ունիցի զյատուկ
տանջանն իւր յայնմիկ յաւիտենական բան
տին: Օ՛հ ոնք մեղաւորքն մեղանչեցին հա
մայնիւք զգայեարանօք. այսպէս ևս դա
տաստանն այլ կամիցի. զի համայնք զգայե
արանք. մեղաւորացն տանջեսցին: Մասն
որոյ անդ աչքն շնացողք և անպարկեշտք
տանջեսցին սարսափելեալ տեսութք դի
ւաց: Ինդ ականջքն լուիցեն՝ զմշտնջենա
կան հայհոյութիւնն. և զհառաչանս. վն
լսելոյ աստ զբան մպասանս. և զիրս աղտե
ղիս: Հոտոտելիքն որք աստ սիրեցին ըզ
հեշտարար հոտս, անդ ընանիցին անտա
նելեալ դարչահոտութեամբ. ճաշակն որ
աստ բերկրիւր զանազան և փափուկ կե
րակրովք. անդ տանջեսցի լեղեալ վիշա
պաց. և կատաղեալ քախցիւ և ծարաւու:
Ի հզուն որ աստ սիրեաց զբամբասանս.
անդ տանջեսցի անտանելեալ դառնութ:

Հօշափելիքն որք աստ բերկրէին շօշափե
մամբ աղտեղեաց իրաց. անդ շօշափես
ցեն զփուշս վիշապաց. և զպաղն սառնա
մանեացն. Բոլոր մարմինն որ աստ հեշ
տանայր կակուղ անկողնով. անդ ունիցի
իոխանակ անկողնոյն զհօւր գեհենոյն.
Ընդ եղիցին համայնք չարիք թարց խառն
ման բարւոյ ուրուք: Եւ ոմ ք Գրիգոր
փափն ասէ: Ընդ եղիցի սառն և ցուրտն
անտանելի: Հօւրն անշէջ: Առաւարն շօ
շափելի. հարուածք տանջողաց: Տեսու
թիւն դիւաց. նախատինք մեղաց. Եւ
յուսասհատութիւն ամենից բարեաց:

Ընդ ցաւնէ առանց բժշկութեան. տրտ
մութիւնն թարց միսիթարութեան. աշ
խատանքն թարց հանգստեան. լալն կրճ
ըտումն ատամանց. և հառաչումն թարց
դադարման. և որդն անմահ: Ընդ մա
հըն ոչ մեռանի, սկիզբն միշտ սկսի և վախ
ճան եղիցի սկիզբն սկըզբան:

Ըրդ. եթէ մի միայն տանջանն վերոյ
ասացելոյն կրեցեալ իմէնջ տարի մի կամ
ք տարի միայն. սաստկաբար տանջէ, ապա
զինչէ լինելոց կրել ոչ զմի միայն. այլ
զամ իմիասին. ոչ տարի մի. կամ. ք. այլ
յաւիտեանս յաւիտենից:

Ըրդ. առագրին այսոցիկ արտաքնոց
տանջանացս. տանջանքն ներքնայնոյ սր
տին. որ է սաստկագոյն. քան զվերոնսա
ցեալ արտաքինսն: Օ՛ր մտածէ եղկելի
մեղաւորն

մեղաւորն թէ որ քան կարճէ եղեալ
կեանք մարդոյս . որ 'ի կենդանւոյն ոչ հա
ւատայր : Ստածէ զժամանակն զոր ու
նեաց ապաշխարելոյ . և ոչ ապաշխարեաց :
Ստածէ . զի կարէր մեծաւ հեշտութե
ազատիլ . և ոչ կամեցաւ : Ստածէ զի ժա
մանակն զբարիս գործելոյ էանց . և տան
ջանքն մնալոցքեն յաւիտեան : Եւ մտա
ծմունս այս առաւել տանջեսցէ . քան թէ
վերոյ ասացեալ մարմնոյ տանջանն :

Ըրդ . 'ի մտածմանէս . այսմանէ ծնանի
տրտմութիւն տնտանիւի . վասն որոյ
կամիցի մեռանիլ միւսանգամ . բայց յաւե
լանայ տրտմութիւնն 'ի վերայ տրտմութեն,
յորժամ մտածէ, թէ այլ ոչ կարէ մեռա
նիլ . զի մահն փախիցէ 'ի նմանէ : Ուստի
ասէ նքն ( ) գոստինոս . Ո՛վ մահ . թէ որ
քան քաղցրես վասն դժոխայնոց, որ եր
բեմն դառն երեւիւր նոցա յաշխարհիս :
Ի այց ոչ է այս մեծագոյն տանջանն .
զի գոյ այլ տանջոն որ է առաւել մե
ծագունեղ քան զասացեալսն 'ի վերոյ :

Եւ տանջանս այս է զրկումն յաւիտենա
կանաբար 'ի տեսութենէ երեսացն նոյ . որ
'ի յանձաբանից . պատիժ վնասու կոչի :

Ըրդ , մարդս մինչ կենդանի է . ոչ գիտէ
թէ զինչ է ան . կամ զինչ տեսութիւն
նորա : Ի այց մինչ մեռանի և ի մացականու
թիւնն լուծանի 'ի մարմնաւոր յարգելմա
նէ . յայնժամ իմանայ թէ զինչ է ան :

ԲՐԴ. այնքան մեծագոյն է լինելոց կսկիծ
 սրտի ուրուք. որ քան մեծ էր ինն այն զոր
 կորոյս. վասն որոյ այն քան մեծագոյն է
 զիցի կոկիծն մեղաւորաց 'ի դժոխս. որ քան
 մեծ և վայելչական է ան և տեսութիւն
 նորա. **ՍՏ. ՈՏ.** զի եթէ երանելին տու
 բիթ լայր վասն կուրութեան մարմնաւոր
 աչացն և ասէր ցռաֆաէլ հրեշտակապետն
Օ ի արդ ուրախութիւն է լինելոց ինձ.
 զի զլոյս արեգականն ոչ տեսանեմ. **Բ**այն
 զորպիսի գանգատսն առնելոցք նորա.
 որք զլոյս արդարութեան արեգականն
 ոչ տեսանեն. և այս յաւիտեանս յաւիտե
 նից.

Յաւելանայ 'ի վերայ համայնից այսոցիկ
 ցաւոց և տանջանացս. ցաւ և տրտմու
 թիւնն յաւիտենականութիւն տանջանաց.
Օ ի եթէ տանջանքն մեղաւորաց յաւուր
 միում ունիցէին զվերջ և զվախճան. ոչ
 իցէին այն քան անտանելիք. **Բ**այց քան
 զի են անվախճանք վասն որոյ սաստկա
 բար կսկծացուցանէ զսիրտս նոցա. **Բ**րա
 նի. և ի երանի դժոխայնոյն այնմիկ. որ
 կարացէ ազատիլ 'ի դժոխոց յայնժամ.
 յորժամ մի միայն մըջիւն ըմպելով ճ ի
 տարին միանգամ միայն զովկիւանոս ծովն
 սպառեցէ զնա

ԲՆ.

ԲՐԴ. զինչ ասես հոգի իմ. կարես կալ
 'յաւիտենականաբար 'ի բոցն անշէջ.

Եւ թէ մի միայն մատդ. ոչ կարես պա
հել 'ի մէջ հրոյ. ապա՛ ոմ կարասցես կալ
հոգով և մարմնով 'ի հուր գեհենոյն: Ո՛վ
հոգի իմ. կամիս զրկել 'ի տեսութենէ գե
ղեցիկ երեսացն ան: Կամիս մնալ թարց տե
սութե մարդկուեն քի: Կամիս զրկել յընկե
րակ ցութենէն սրբուհւոյ կուսին մարիա
մայ. և ամենից սրբոց: Եւ խեղճ հոգի իմ.
եկ անկցուք և լացցուք առաջի ան արար
չին մերոյ և ասասցուք: Ո՛ր ընկենուր զիս
ան երեսաց քոց. Տ՛ր հան 'ի բանտէ զան
ձըն իմ. և փրկեա՛ զանձն իմ 'ի մահուանէ:

Եւ անպիտանութիւն.

Կամիմ այսու հետե փոխել զիս յայլ
մարդ. մերկանալ զհին մարդն. և զգե
նուլ զնորն. Եւ նիծեալք լիցիք ո՛վ մեղք:
Եւ նիծեցեալ լիցիս ո՛վ սատանայ. որք էք
պատճառք տանջանաց դժոխոց. և զրկէք
զիս 'ի գեղեցկագոյն երեսացն աստուծոյն
իմոյ. Հեռացարուք յինէն ո՛վ ցանկութիւք
մարմնոյ և հեշտութիւնք աշխարհի որք
թեպէտ մինչև ցայժմ խաբեցիք զիս. այ
սու հետե այլ ոչ ևս կարէք խաբել. զե
տեսի զդժոխն. և իմացայ զտանջանս նր:

Եւ անպիտանութիւն.

Հորհակալ լեր զայ վասն տալոյ քեզ
զբարի խորհուրդս. և զառաջագործութիւնս:

Եւ զառաջագործութիւնս քեզ. առ 'ի
գործօք կատարել զառաջագործութիւնքդ:

Մատոյ այ զհոգի և զմարմինդ • հան
դերձ համայնիւք առաջադրութեք
և բարեօք խորհրդովք • զորսներ մտածա
կանութեանն սրտի քում յղացար :

Լ. շԺԿ.

Ո՛վ կատարեալ արուեստագէտ • ո՛վ
բրուտ երկնային • Եւ ողորմելի ի տղմոյ
եղեալս • դողալով և սարսափելով • առ ա-
թուռն անութեանդ քոյ մերձենամ • ճա-
նաչեմ և խոստովանիմ զտկարութիւնս իմ
Գիտեմ թէ զի ոչ եմ, և մանաւանդ այլ
ոչ ինչ եմ առաջի քո • եթէ ոչ տիղմն հո-
տեալ • Թարց շնորհաց և օգնականութե քոյ •
Լուանց քեզ զոչ ինչ բարի խորհիմ • Թարց
քեզ զոչ ինչ բարի խօսիմ • Թարց քեզ ոչ
ինչ բարի առնեմ, և Թարց քեզ փրկիլ ոչ
կարեմ • Լ. յԼ. դու ես բրուտն և ես եմ
կաւ • վասն որոյ ոմ դու կամիս թէ իցեմ •
զայնպիսի կարես զիս առնել • և կերպաւո-
րել • Եթէ զերանելիս զիս առնես • ցու-
ցանես ինձ զողորմութիւնս քո • Իսկ եթէ
լքես զիս յերեսաց քոց • յայնժամ ցուցա-
նես ինձ զարդար դատաստանն քո • ուստի
զոր ինչ առնես • բարւոք առնես • վասն
որոյ ոչ կարեմ ասել քեզ • Թէ ընդ էր ա-
բարեր այսպէս • Լ. ըդ • քան զի փրկութիւն
իմ ի քեանէ թէ, աղաչեմ զքեզ • զի զիս ա-
նարժան տիղմս • արասցես զանօթ արժա-
նաւոր առ փառս արքայութեան, և մի
ախպանոց դժոխոց • (արժեան թէ իմ
զկամս

զկամս իմ առ հաւատն ճշմարիտ. առ
յոյսն հաստատ և առ ողջախոհ և սքսերն
քո. 'ի ձեռս որոց զերծեալ 'ի դժոխոց
առ ժամանել յերկնային խորանն կարիցեմ.
և ընդ սրբոց քոց օրհնել զքեզ յաւիտեա
նս յաւիտենից Բմէն.

Արածո-բիւն Սէյ երորդ. Յողմօս երկնից
որայոց-բեան.

աւուրս այսմիկ մտածեա՛ զփառս ե
րանեցելոց. որպէս զի այսու մտած
մամբս շարժիցի կամք քո. առ 'ի
խոաել և արհամարհել զտշխարհս և
փափաքիլ արքայութեանն երկնից.

Բրդ. առ 'ի յիմանալ զիր իմն այսորիկ
մտածութեանս. զ. ե. իրս պարտիս
մտածել. այսինքն զգերազանցութիւնն
տեղւոյն զբնակիչս նորա. զտեսութիւնն
այ. զփառս մարմնոց. և զլրութիւնն ամե
նից բարեաց.

Վախ մտածեա՛ զպատուականութիւնն
տեղւոյն. և մանաւանդ զհիանալի մե
ծութիւնն նորա. Բրդ. իւրաքանչիւր
աստղ մի 'ի յերկինս. մեծագոյնէ քան
զբոլոր զերկիրս այս. Եւս կան աստեղք
ոմանք որք մեծագունեղք են քան զայլ
աստեղան. Բրդ. այժմ համբարձ զաչս քո
յերկինս. և հայեաց առ այնքան բազմու
թիւնն աստեղաց. և տես զայնքան դա

տարկ տեղիսն. որք անդ 'ի մէջ աստեղա
ցըն գտանին. և այսու իմա թէ որ քան
մեծ է տեղին այն:

Բայց ճ կարէ լեզուաւ պատմել զգեղեց
կութիւնն նորա. քան զի. եթէ մե
կստեղծ զիրս այս քան հիանալիս. և զայս
քան գեղեցիկս յայսմիկ արտասուաց վայ
րի. ապա զորպիսի ստեղծեալ իցէ յայն
միկ տեղոյ. որէ աթոռ փառաց իւրոց.
տուն մեծութեան իւրոյ. և բնակութի
սրբոց իւրոց:

Եւ գերազանցութեան տեղոյն մտա
ծեալ զպատուականութիւնն բնակողա
ցըն. որոց բազմութիւնն և հարստութիւն
գերազանցէ զհամայնիւք այնոքիւք. զորս
մարդ խորհիլ կարէ: Եւ սէ սբ յօհան ա
ւետարանիչն. թէ այն քան մեծ է բազ
մութիւնն սրբոց. մինչ զի ոչ որ զնա թո
ւել կարէ: Եւ սբն յիւնէսիոս արիս
պագացին, թէ այնքան մեծ է թիւն հրեշ
տակաց. մինչ զի. գերազանցէ զհամայն
իւք նիւթականօք ստեղծածօք: Եւ սբն
Խոսիաս աքուինացին հաստատէ զայս և
ասէ: Եւ երկինքն մեծութեամբ իւրով
գերազանցէ զմեծութեամբ երկրի. սպ
ևս բազմութիւնն այնոցիկ հոգւոցն երա
նելեաց. անհնապէս գերազանցէ զբազ
մութեամբ համայնից ստեղծուած. նիւ
թականացս. որք աստ յաշխարհիս բտա
նին:

Լորդ. այլ ինչ քան զայս զարմանալի կա-
 թէ գտանիլ. իրաւի եթէ որ բարւոք
 խորհիցէ զայսմանէ. ոչ կարէ կալ թարց
 հիացման. և առանց սոսկալոյ: **Լ**որդ, ե-
 թէ իւրաքանչիւր նք ևս փոքրագոյնն նո-
 ցին. առաւել գեղեցկագոյնէ քան զբո-
 լոր աշխարհս այս. ապա՛ որ քան գեղե-
 ցիկ պարտէ լինիլ տեսութիւնն 'ի միասին
 համայնից սրբոցն: **Լ**որդ, եթէ կենցաղա-
 ւարիւն աստ ընդ բարեաց արանց այսքան
 քաղցրէ. ապա՛ ունի քաղցրէ լինելոց ու-
 ըրախանալն անդ ընդ հրեշտակաց. ցնծալ
 ընդ հրեշտակապետաց. խնդալ ընդ իշ-
 խանութեանց. բերկրիլ ընդ կարողութեց:
 Տիրապետել ընդ անութեանց. ճառագայ
 թել ընդ զօրութեանց: Սայծառանալ
 ընդ աթոռոց: Օմայլիլ ընդ քերթէից.
 Իւ բորբոքիլ սիրովն այ ընդ սերօքէից.
 խօսելն ընդ առաքելոց. ընձեռել ընդ
 մարգարէից. նա՛ և հաղորդակցիլ ընդ մար-
 տիրոսաց. և ընդ ամենից սրբոց:

Եւ ևս, եթէ այսքան քաղցրէ ընկերակ-
 ցութիւնն. և կենցաղաւարիւն ընդ սր-
 բոց. ապա՛ որ քան զուարճալիէ լինելոց
 տեսութիւնն. և զմայլումն ծայրագոյն բա-
 րւոյն այնորիկ. զոր գովեն աստեղքն տ-
 ռաւօտեան. որոյ ընդ գեղեցկութիւնն
 զարմանան արեգակն և լուսինն, ևս յոտս
 անկեալք երկիրպագանեն զօրութիւնք եր-
 կնայինք: Սայ հաճելի պարտէ լինիլ տե-

տութիւնն ընդհանրականի այսորիկ բա
 րւոյն. յորում կան համայնք բարիք, որ
 և գոյով մի միայն. սակայնէ՛ ամ ինչ: Օյր
 մացեալ թագուհին սաբբայ ընդ իմաս
 տութիւնն սողմոնի աղաղակեաց ասելով:
 Եւրանի՛ որք կան առաջիք. և վայելեն
 զիմաստութիւնն քո: Եւ պա՛ զինչ լինիցի
 տեսանելն զայն ծայրագոյն սողմոնն. զայն
 անստեղծ իմաստութիւնն. զայն անհուն
 մեծութիւնն. զայն անպատմելի գեղեց
 կութիւնն. և զայն անչափ բարութիւն.
 և զմայլել նովաւ միշտ: Եւ որ, այս է գոյա
 ցական փառքն սրբոց. այս է վերջին վախ
 ճանն. և նաւահանգիստն ամենից ցանկու
 թեանց մերոց.

Ետ այսորիկ մտածեա՛ զփառս մարմնո
 ցն սրբոց. որք ունեւոցեն զայսոսիկ
 չորս եղականս պարգևս. այսինքն. Օնր
 բութիւն. Օ թեթևութիւն. Օ անկրե
 լութիւն, և Օ պայծառութիւն: Եւ այս
 պայծառութիւնս եղիցի այն քան մեծ.
 մինչ զի իւրաքանչիւր ոք ճառագայթեացե
 ում զարեգակն: Եւ որ. եթէ մի միայն ա
 րեգակն որ կայ 'ի մէջ երկնից. բաւակա
 նէ առ 'ի լուսաւորել. և ուրախացուցանել
 զբոլոր աշխարհս, ապա՛ զինչ արասցեն
 այն քանք արեգակք և զամբարքն. Եւ այց
 զինչ ասացից այլոց համայնից բարեացն
 որք անդ գտանին: Օ ի անդ եղիցի ա
 ռողջութիւն թարց տկարութեան: Եւ զա

տութիւն թարց ծառայութեան: գեղեց
կութիւն թարց տգեղութեան: Ընմահու
թիւն թարց ապականութեան: Ըռատու
թիւն թարց չքաւորութեան: Հանգիստ
թարց աշխատութեան: Խաղաղութիւն
առանց խռովութեան: Իմաստութիւն
առանց տգիտութեան: Զազումն առանց
տաղտկութեան: Ուրախութիւն թարց
տրտմութեան: Լաւատիւ առանց ընդդի
մութեանն: Եւ ևս: ոմ ասէ Ծբն ( ) գոս
տինոս: Ընդ եղիցի Ճմարիտ պատիւն,
որ ոչ բարձցի յարժանաւորաց: Ե ոչ տրի
անարժանից: Ընդ վարձն սրբոց եղիցին
նոյն ինքն Ծ տուօղն նոցա զարքայութիւն
( ) ի եղիցի նոցա հայր ողորմած: մայր
գթած: Ծր նախախնամիչ: Ե վարդապետ
ուսուցիչ: Իսկ Ծբն տեսցեն զնա թարց
վախճանի: Սիրեսցեն թարց տաղտկու
թեան: Ե գովեսցեն զնա առանց վաստա
կելոց:

Ընդ տեղինէ լայնատարած: գեղեցիկ:
Կայծառ: Ե ասպահով: Ընկերակցու
թիւնն քաղցր Ե համեղ: Ընդ ժամանակ
ոչ փոփոխի, այլ մի Ե նոյնէ կացութիւն
նորա: Ոչ բաժանի իտիւ Ե ի գիշեր:
այլ յարատեւ միով Ե միայնով յաւիտենա
կութեամբ: Ընդ եղիցի գարունն մշտն
ջենակաց, որ նորութեամբ Ե սիւգաւն հո
գւոյն սրբոյ միշտ ծաղկի: Ընդ ամենեք
եան ցնծան: ամենեքեան երգեն: Ե գո

վեն զայն ծայրագոյն բարին տուօղն ամե-
նից բարեաց :

Իւն .

Ո՛վ սիրական մայրիմ Էմբաղաբդ ան . Ո՛վ
օթեւան ապահով . Ո՛րեկիր բարի : ուր
գտանին համայնք այնոքիկ . որոց ցանկան
սիրտք մերք . Ո՛րբաղաբացիք հանգիստք ,
և ժողովուրդք անտրտունջք : Ո՛հ . երբ
արդեօք վերջացի պատերազմս այս . Լ՛րբ
վախճանեսցին աւուրք քսորանաց իմոց :
Լ՛րբ արդեօք եկեսցէ օրս այս : Լ՛րբ
արդեօք երևեցայց աւաջի երեսաց ան
իմոյ . Ո՛վ այն ինձ եղկելոյս . արտասուօք ա-
րեան ողբալոյս . վասն սակաւուց և ան
ցաւորաց փափկութեանց . հեռացայ՛իյեր
կնից հանգստենէ . վս աշխարհիս իրաց ,
որ արժանիէ մանաւանդ ատելութեան
քան թէ սիրոյ . զրկեցայ իքէն մայրդիմ
գեղեցիկ երուսաղէմ . Ո՛հ ցաւոյս զինչ
առնեմ եղկելիս . զի զոր պարտէի ատել
զայն սիրեցի . իսկ զոր պարտէի սիրել
քամահեցի :

Բառաբարութիւն .

Ո՛րով հետե կոչեցեր զիս առ արքայու
թիւնն քո ո՛վ անձ իմ . կամիմ և ցանկամ
մտանել իննս . Ո՛վ ասն որոյ կամիմ այսու
հետե զայն առնել . զոր մինչև ցայժմ ոչ
արարի . և ոչ ևս առնել զայն . զորս
մինչև ցայժմ արարի վասն սիրոյն արքայ
ութեան : Հեռացայց ուրեմն յայսմանէ և
յայսմանէ

յայնմանէ իրէ • որ արգիլէ զմուտս իմ
յարքայութիւնն • և արարից զայս և զայն
իրն • որ դիւրացուցանէ զընթացս իմ 'ի
յերկինս •

Եւ շրթադրեմ •

Ընորհակալ լեր զայ վասն տալոյ քեզ
զբարիս խորհուրդս •

Եւ զաչեա՛ զնա՛ զի տացէ քեզ զօգնութիւն
'իւր • առ 'իգործ ածել զառաջագորու
թիւնն •

Սատոյ նմա՛ զքեզ բոլորովիմբ • և այլն •

Եւ յիստորիոս երկնային ցաղան երեսուշէ՛ • շէ
առ յիստորիոս երեսուշէ՛ •

Ստուն այ պայծառագոյն և գեղեցկա
գոյն, սիրեցի զվայելչութիւն քո • և
զտեղի բնակութեան այն իմոյ • Եւ քեզ
հառաչէ տիւ և գիշեր պանդխտութիւն
իմ • առ քեզ հեծեծայ սիրտիմ առ քեզ
նային աչքիմ • զքէն խոկայ միտքիմ • և
առ ընկերակցութիւնն բնակացն քոց ժա
մանել ցանկայ հոգի իմ • Եւ զաչեմ զնա՛ որ
արարն զքեզ • զի զիս մուծցէ 'ի քեզ •
քան զի վասն քո արար զիս •

Եւ մանաւանդ դու ասանմա՛ և դու ա
զաչեա՛ զնա՛ • զի արժանացուցէ զանար
ժանս հաղորդակից լինել փառաց քոց • Եւ
մայր երուսաղեմ աղաչեա՛ զտեղծօղնքո զի
զիս ընդ բնակիչսն քո գասեսցէ • և գեղե
ցիկ տեսլեանն քոմ արժանացուցէ վասն
նր

Ճբ արեանն իւրոյ որով գնեաց զիս և զքեզ-
տենս զպանտխտութիւնս իմ. նայեաց յաբ
սորանս իմ. և առ սգաւորս դարձո՛ զողոր
մածագին աչս քոյս: Սոլորեցայես որպէս
զոչխար կորուսեալ յայսմիկ արտասուաց
վայրի, ասանց հովիւն բարի. զի առաջ
նորդեսցէ զիս յերկիր բարի. որ ես դու:

Ո՛վ մարիամ. մարիամ. մարիամ. կոյս սր
բազնագոյն. Սայր Խյ: Թագուհի երկ
նից. տիրուհի աշխարհի: Գանձարան հո
գւոյն սրբոյ: Շուշան մայրութեան.
Մարդ համբերութեան: Իրախտ ամենից
փափկութեանց: Հայելի կատարեալ սի
րոյ. և օրինակ անմեղութեան. աղաչեա՛
ղմածին որդին քո վասն աքսորեցեալ գե
րոյս:

Ո՛վ համայնք սբբ և սրբուհիք, աղաչեմ
զձեզ վասն սիրոյն այնորիկ. որ անցու
ցանելով զձեզ ընդ ալեկոծեալ ծով աշ
խարհիս. հասոյց ի նաւահանգիստն երկ
նից. աղաչեցէք վասն իմ. զի մի ընկդ
մեալ կորիցիմ. այլ հողմովն օգնականուե
ձերոյ. առ ձեզ ժամանեալ օրհնեսցեմ
զստեղծողն իմ և ձեր յաւիտեանս յաւիտե
նից. Բմէն:

Սրածո-լիւն Եփես երբբ.

Յաղթս Բաբելոն-լեւանն Խյ:

այսմիկ աւուր մտածեա զբարերա
րութիւնն Խյ. որպէս զի տեսանե

լով զանչափ բարութիւնն նորա. դէպ ՚ի
քեզ. առաւել բորբոքեսցիս սիրով նորա.
Եւ թէպէտ անհունքեն բարերարութիւնքն
այ. սակայն զերից միայն խօսիցուք. այս
ինքն. զստեղծագործութենէ. զպահպա
նութենէ. և զկոչելութենէ առ սբ հա
ւատն:

Ստածեալ ուրեմն զնախկին բարերարու
թիւնն այ. որ է ստեղծագործութիւն.
և տես թէ զինչէիւ նախ քան զստեղծա
նիւն քո: Իրաւի ոչ այլ ինչէիւ. եթէ ոչ
զուտ ոչ ինչ. որ չնչինէ քան զամենայն
իւ. բայց թարց արդեան քո յորմէ թափու
րէիւ. ամ ստեղծեաց զքեզ յոչնչէ ոչ թէ
իքէն զկարիս ինչ ունէր. այլ միայն վս
բարութեան իւրոյ անհնոյ: Եւ քեզ
զմարմին զգայեարանօք իւրովք հանգերձ.
նախ զհոգի հանգերձ երևք պատուակա
նօք զօրութեամբք այնոքիւք. որոց մինն յի
շողականութիւն. միւսն իմացականութի.
և երրորդն կամք կոչի: Իայց գիտեա. զի
տալով քեզ զայսպիսի հոգի. ետ ևս քեզ
համանգամայն ընդ նմին զամ ինչ. քան զի.
ոչ ինչ կատարելութիւն գտանի յայլ ամ
ստեղծուածս. յորմէ ոչ գտանի ՚իմարդս
Իւան զի համայնք ստեղծուածք կամ են
բանական ուրի է հրեշտակն. կամ են ըզ
գայեականք որպիսիք են անասունք. կամ
են աճողականք. որպիսի է տունկն. և կամ
գոյացութիւն միայն. որպիսի է քարն.

ԲՐԴ մարդս ընդ հրեշտակացէ բանական
ընդ անասնոց զգայական. ընդ տնկոցն ա-
շողական. և ընդ քարանց և փայտից է
գոյացուածիւն :

Երկրորդ մտածեալ զբարերարութիւնն
պահպանողութեան. և տես. թէ ոմ
ամ գոյն քո կախի 'ի նախախնամութենէ
այ : ॥ Է կարէիր կեալ կէտ մի. ոչ և կա
րէիր շարժել զքայլ մի թարց օգնականու
թեան նորա : Տես թէ ոմ ստեղծ զամ
վասն քո. և 'ի ծառայութիւն քո. այսինքն
զերկինքն երկնայնովք. զերկիրս երկրայ
նովք. զյօդն յօդայնովք. և զծովն ծովայ
նօք. 'Այեաց և տես թէ որ քան մար
դիկք գտանին 'ի պէսպէս թշուառութե
և 'ի զանազան տառապանս. զորս ևս դու
կարէիր ունել. բայց ամ պահեաց զքեզ
'Քանիք քանիք գտանին կոյրք. կաղք.
համերք. խոյլք. ցաւագարք. աղքատք.
և չքաւորք որոց կարէիր նմանիլ ևս դու
եթէ ամ ոչ էր պահպանեալ զքեզ յայն
ցանէ :

Երրորդ մտածեալ զբարերարութիւնն կոչելոյն
զքեզ 'ի նք և ուղղափառ հաւատն քրիս
տոնէութեան որ է մեծագոյն բարերարութիւն.
քան զամ բարերարութիւնն. ԲՐԴ,
զինչ լինելոցէր վասն քո. եթէ ծնանիցէ
իր 'ի ծնողաց հեթանոսաց. և տիքականաց
նեստորականաց. կամ արիոսականաց : Բայց
ոչ արար ընդ քեզ այսպէս, այլ կոչեաց
55 քաղցրաբար

քաղցրաբար զքեզ առ սբ հաւատն իւր.
արար զքեզ որդի իւր՝ ի ձեռն սբ աւաղա
նին. և հաղորդակից եօթեանց խորհրդոց
սրբոյ եկեղեցւոյն: Վսանիք քանիք կան
այժմ ի դժոխս. որոց մեղքն սակաւք և
փոքրիքէն. քան զքոյսդ. սակայն ոչ
համբերեաց, ոչ ետ զժամանակ նոցա ա
պաշխարելոյ. և ոչ սպասեաց ապաշխարու
թեան նոցա: Ի սկ. քեզ համբերեաց. ետ
զժամանակ ապաշխարելոյ. և տալով քեզ
զբարի խորհուրդս. և զներշնչմունս.
սպասեաց քեզ մինչև ցայսօր:

Եւ յողբիկեն բարերարութիւնք յայտնիք.
Եւ յաւ գոն այլ բարերարութիւնք ծա
ծուկք և անյայտք. զորս ոչ կարեն գի
տել եթէ ոչ նորա. որք առնուն. ևս
գոն բարերարութիւնք այն քան ծածուկք
և անյայտք. մինչ զի. ոչ ևս նա կարէ ի
մանալ. և գիտել որ առնու. այլ միայն նա.
որ առնէ: Վսանի քանի արդիւնաւորե
ցար. թէ ան զքեզ լքիցէր յերեսաց իւ
րոց վասն հպարտութեան. ագահութե.
և ապերախտութեան քոյ. ուն արար ընդ
այլոց. Ի այց ոչ արար: Օ քանիս չարիս.
և կամ քանիս զսուիթս. և զպատճառս չա
րեաց է բարձ ի քէն. բայց դու ոչ գիտես.
Վսանիցս անգամ սատանան կամեցաւ խար
բալել զքեզ ուն զցորեան. իսկ միջնորդն
նոյ և մարդկան. արն մեր յն քս աղաչեաց
զհայր վասն քո զի մի պակասիցէր հաւատ

քո : Եւ արեմք ճանաչել զբարերարութիւն
 անորդ որ ծախան . որք կայանան յառնելն
 մեզ բարիս . բայց ո՛ր կարէ ճանաչել զբարե
 րարութիւնն պահպանողական . որք ո՛չ
 կայանան յառնելն մեզ բարիս . այլ կայանայ
 'ի փրկելն զմեզ 'ի չարեաց : Եւստի վա
 րայտոցիկ . և վասն այլոց անհնից բարերա
 րութեանցն այլ զորս ո՛չ գիտեմք և ո՛չ ճա
 նաչեմք միշտ և հանապազ պատիմք շնոր
 հակալ զայլ լինել և օրհնել զանուն սբնք
 Եւս պարտէ իմանալ զպարաւանդութիւն
 և զպարտաւորութիւնս մեր առ անձ :

Ի շն.

Տես ո՛վ ապերախտ հոգեկ իմ . թէ որ
 քան բարի եղև անձ միշտ ընդ մեզ .
 Տես զորպիսի . և զոր քանս արարնամեզ .
 և մեք զինչ արարաք վասն նորա : Տես թէ
 որ քան գթած և ողորմած եղև դէպ 'ի
 մեզ . իսկ մեք միշտ ապերախտք եղաք դէպ
 'ի նա . վայ ինչ վայ . թէ որպէս տմարդո
 րէն առ ոոս կոխեցի զայս քան բարերա
 րութիւնս . նա և անպատուեցաք . զշնորհս
 նորա . Եւ մեծի ապերախտութեան զի
 զորս ետ մեզ զի նոքօք սիրիցեաք զնա . և
 ծառայիցեաք նմա . զնոյնս գործիս արա
 րաք . առ 'ի վշտացուցանել զբարերարն
 մեր : Եւ ո՛վ հոգի իմ . օրհնեսցուք և
 բարեբանեսցուք զբարերարն մեր . Եւ
 լիցուք այսու հետև ապերախտք . այլ հա
 լաւտարիմք ծառայ նորա : Սբնք անորդ .
 զայսու

հետեւ ոչ ծառայեսցուք անցն մերում որ
զայս քան արար մեզ և վասն մեր:

Լաւոյնոյն-Բիւն.

Եստե հետեւ կամիմ ճանաչել զբարերա
րութիւնն անցն իմոյ. և կամիմ ծառայ
ել նմայ հաւատարմաբար: Եւ առ 'ի առ
նել զայս. կամիմ 'ի բաց մերժել յինէն
զայս և զայն իրն. որ արգելէ զիս. 'ի հա
ւատարմաբար ծառայելոյ անցն իմոյ բարե
րարի: Կամիմ օրհնել զանունն նքնն միշտ և
ասել: () օրհնեցից զմեր յամ ժամ, յամ
ժամ օրհնութիւնն նորա 'ի բերանիմ:

Լաւոյնոյն-Բիւն.

Եւ զայն զմե և այն որդէս ի վերոյ.

Եւ զմե զմեր հաւատ լինելոյ զմե. զմե անհոյ
բարեբարութիւնն նորա.

Օ շնորհակալութիւն մատուցանեմ քեզ
ամենակալ մե, որ զիս ոչ ստեղծե
ցեր զքար. զօձ. և զայլ անասուն. այլ ա
րարարեր մարդ 'ի պատկեր և 'ի նմանութի
քո. և ետուր ինձ զհոգի անմահ. որ ոչ
ինչ այլով իւրեք կարէ յագել. եթէ ոչ
քեւ միայն:

Օ անիր ով հոգի իմ զարժանաւորութիւն
քո. զի թագաւորն այն ընդ որոյ գե
ղեցկութիւնն արեգակն և լուսինն զարմա
նան. յորմէ սիւնք երկնից դողան, նա և
յորմէ բոլոր երկիր պատկառեալ դողայ,
նա ստեղծ զքեզ. 'ի բնակարան և 'ի պատ
ճառ նք, և կամի օթեանիլ 'ի քեզ: Եւ զի
աւրեմն

ուրեմն ո՞վ հոգի իմ, արի և ել ընդ առաջ.
ցոյց զհեւրնկայութիւն ւայն քում, և մոյծ
զնա՝ ի սենեակ քո:

II՝ Ը զարմանամ այն քան ընդ սաստիկ
սէրն որդւոյ քոյ. որ արբեցեալ սիրով
իմով. եթող զծոցն քո հայրական. ո՞չ
գարշեցաւ ի բնակիւոյ ի կուսական որովայ
նի, և լ. և ք. ամօք չարչարեցեալ վն իմ զիս
որոնեաց. նա և յետ գտանելոյն զիս. ա-
րեամբ իւրով գնեաց. որ քան զարմանամ
զկուրութիւնս և ընդ տմարդի ապերախ
տութիւնս իմ. քան զի զայս քան թան
գապէս գնեցեալ հոգիս. կամեցայ մանա
ւանդ սատանայի ծառայեցուցանել. քան
թէ ի գիրկս փրկէին իմոյ հանգուցանել:

( ) Գոհութիւնս մատուցանեմ անչափ
բարերարութեան քում ով ստեղծող
իմ. զի ո՞չ ստեղծեցեր զիս կոյր. կաղ-
խուլ. ցաւագար. և համր. այլ ետուր ինձ
զհոգի և զմարմին առողջ: Տուր ինձ ւեր
զի մի այսու հետեւ մեղանչեցեմ զգայարա
նօք մարմնոյս. կամ կարողութեամբ հոգ-
ւոյս: Ի՞նչ յինէն զտգիտութիւն. և
տուր ինձ զիմաստութիւն գառնալոյ առ-
քեզ. զի միայն դքեզ սիրեցեմ. միայն քեզ
ծառայեցեմ և միայն քեզ զմայլեցիմ ի յան
զրաւ յաւիտեանս յաւիտենից. Ի՞մէն:

I՝ հա՛ այսոքիկէն նախկինք. Է. մտածու
թիւնք. զորս կարես մտածել յիւրա
քանչիւրում աւուր եօթն երեկին. կարի

Հարկաւորք են այսոքիկ մտածութիւնքս
ամենից քրիստոնէից որք կամին կեալ
քրիստոնէաբար. և լինիլ այրք կատարեալք
սակայն առաւել Հարկաւորագոյնէ վասն
նոցա՝ որք նորապէս կամին դառնալ առ
աւծ. Վրան զի. այն մարդն որ կամի դառ
նալ առ աւծ. պարտէ ունել զահ և զսէր
այ. զգարչումն 'ի մեղաց. և ճանաչել զյու
նայնութիւնն աշխարհիս. Իսկ զայսոսիկ
ոչ դք կատարելապէս կարէ ունել Թարց
մտածականի աղօթին. Եւ ասն որոյ մեծ առ
պատճառաւ ասէ այն մեծ վարդապետն
բելարմիոս, Թէ մարդկօրէն խօսելով
ասեմ. Ինչն արինէ. Թէ դք կարիցէ կեն
ցաղավարիլ քրիստոնէաբար. եթէ ոչ
ծախիցէ յամենայնում աւուր գոնեայ ըզ
ջորրորդ մասն ժամու միոյ 'ի մտածմունս
աւծայնոց իրաց:

Ետեկն աստ երկոյտասան. այլք մտա
ծութիւնք 'ի վերա՝ չարչարանացն քի.
Եւ պատճառ գրելոյս է. ( ) Ի ոմ ասա
ցինք 'ի վերոյ, ամենից քրիստոնէից պար
տէ ունիլ զսէր. և զերկիւղն այ. Երդ 'ի
վերոյ ասացելովք եօթեամբք մտածո քք
պատճառին 'ի մեղ երկիւղն այ. Իսկ եր
կոյտասանիւք այսոքիւքս զորս գրելոց եմ
աստ. ծնանին 'ի մեզ սէրն քի. Վրան զի
որպիսի քարացեալ սիրտ լիցի սիրտն այն.
որ մինչ տեսցէ զայնքան դառնա կսկիծ չար
չարանս. զորս անմեղաբարկընաց վն սիրոյ
մարդկան. և ոչ սիրեսցէ զնա

*****
**Մտածութիւն 'ի վերա սրբագու
նից չարչարանացն քրիստոսի:**

Սի իի Իրածութիւն.
Յոգտոս լոտոցմոն որից.

Մն մեր յմ նախ քան զտալն զմբ
մարմինն և զպատուական արիւնն
իւր աշակերտացն. յարուցեալ
'ի սեղանոյն փածաւ զղենջակ. և սկսաւ
լուանալ զոտս աշակերտացն. Բրդ հայ
եաց ով հոգի իմ, և տես զորինակն խոնար
հութեան, զոր տայ քեզ այսօր: Տես թէ
ով է նա. որ առնէ զպաշտօնս այս այսքան
անարդ. և քամահելի: Սպէ յմ քս որդին
այ. ստեղծօղն երկնի և երկրի: Բրդ.
զինչ առնէ, լուանայ զոտս աշակերտաց.
և անօրէն յուդային.

Ով բարի յմ. վասն էր այդ քան խոնար
հիս: Ով սպիտակք և անձայինք ձեռինք
ոմի չգարշիք 'ի լուանալոյ զտղմալի ոտմն
աղքատ ձկնորսաց. և մանաւանդ զոտս յու
դային:

դայի. որք զկնի սակաւուց ընթանալոցք
են առ 'ի վաճառել. Ե. արժաթից. Հաւա
տալի է թէ, յորժամ սկսաւ փրկիչն լուա
նալ զոտս յուդային. առաւել արտասուօք
լուանալը. քան թէ ջրով. և գուցէ ասէր
ևս Թրն մեր: Ո՛վ յուդա յուդա. ահա
կամ աստ անկեալ յոտս քո. արա՛ ընդիս
զոր առնելոցես. միայն թէ մի կորուսցես
զհոգի քո. Ի՛ այց սակայն այս քան մեծ
օրինակն խոնարհութեան ոչ եղև բաւա
կան առ 'ի կակղացուցանելոյ զքարացեալ
սիրտն նորա:

Ո՛վ հոգի իմ. տես թէ որ քան մեծ է
եղեալ զօրութիւնն չար սովորութիւն:
Եւս ևս բազմիցս նմանեցայ յուդայի. զի
որ քան բարերարութիւնս արարեր ինձ.
այն քանիցս զոտս իմ լուացեր. բայց ես
ոչ իմացայ:

Երկրորդ. գոչով պետրոս առաքեալն
խոնարհագոյն. քան զամենեսեան. էր
բազմեալ յետին տեղւոջ. և մինչ եհաս
Թրն առ նա՛ առ 'ի լուանալ զոտս նորա,
զարմացմամբ մեծաւ աղաղակեաց ասելով.
Տէր. դու կամիս լուանալ զոտս իմ. Ո՛չ
ապաքեն դու ես ստեղծօղն երկնի և եր
կրի: Ո՛չ ապաքեն դու ես այն, զոր ես ճա
նաչեցի և խոստովանեցայ զքեզ որդի ան
գոյ. կամիս լուանալ զոտս իմ. որ եմ ազ
քատիկ ձկնորս մի, և ողորմելի մեղաւօր:

Ո՞յ ինձ. զի եթէ պետրոս գողով քեզինքն անարժան համարէր, ապա որ քան անարժան պարտիմ համարել ես զիս առ քե հաղորդութիւնն:

Երրորդ, ի վախճանի ասէ տէրն ցառա կերտսն: Եթէ ես որ տէր ե վարդապետեմ ձեր. լուացի զոտս ձեր. այսպէս ևս պարտէ ձեզ լուանալ զոտս միմեանց:

Օ այս արար տէրն մեր ոչ այն քան առ ի սրբել զմարմնաւոր աղտս յոտից նոցա. որք ոչ կարեն զհոգի աղտեղացուցանել. որ քան արար առ ի ուսուցանել մեզ զերիս իրս: Եւ թէ պարտիմք նախ քան զհաղորդելն մեր լուանալ զհոգիս մեր յաղտից մեղաց ջրովն արտասուեաց: Եւ երրորդ. թէ պարտիմք խոնարհել ևս տոր նագուանից մերոց: Երրորդ. թէ պարտիմք առնել զբարիս ևս թշնամեաց մերոց. ոմ արար աստ տէրն յուդայի: Բայց վայ ինձ. զի միշտ զհակառակ սոցին առնեմ:

Եւ զիս հայցելոյ յոյ շոնորհութիւն.

Տի՛մ իմ. զինչ ունիմ զոր ոչ առ ի իբէն իսկ եթէ առ ի. ապա վնէր պարծիմ: Որ որ իբարեացն իբէն տուեցելոց ոչ զփառս քո. այլ զփառս իւր խնդրէ. նա գողէ և աւազակ. և նմանէ սատանայի. որ կամեցաւ զփառս քո գողանալ: Բնդէր հպարտանամ ես հողս և մոխիրս: Բնդէր բարձրամտիմ ապականութիւնս և կերակուրս

կուրս որդանց։ Բ՛մաչեաց հոգի իմ ամա
 չեաց․ զի որդին այ զինքն որդն կոչե
 ասելով դաւթիւ․ Եւ եմ որդն և ոչ
 մարդ․ իսկ ես որ հաւաստեալ որդեմ․ և
 նախատինք մարդկան․ մեծ ոմն զիս հա
 մարիմ։ Բ՛ղաչեմ զքեզ հայր երկնաւոր․
 յորժամ յառնէ 'ի յիս շարժումն իմն հպար
 տութեան․ յայնժամ պարգևեա՛ ինձ ըզ
 շնորհս խոնարհութեան․ զմայրն ամենից
 առաքինութեանց, վասն սիրոյն խոնար
 հագոյն որդւոյ քոյ։ Բ՛րա՛ տր․ զի ճանա
 չիցեմ զքեզ․ և ճանաչիցեմ զիս․ զի որ
 զքեզ բարւոյք ճանաչէ․ և սիրէ զքեզ․ և
 որ սիրէ զքեզ․ քամահէ զինքն․ իսկ որ քա
 մահէ զինքն, առաւել սիրէ զքեզ քան
 զինքն։ Բ՛րա՛ տեր զի յամ աղմկէ հոգ
 ւոյ․ և մանաւանդ 'ի մեղաց հպարտութե
 և սնապարծութեան ազատեցեալ․ հեզու
 թեամբ և խոնարհութեամբ քեզ ծառայ
 իցեմ, այժմ և 'ի յաւիտեան։ Բ՛մէն։

Ս՛րաբոնի երկրորդ։ Է՛րզնգո ստիմոնելոյ
 մորնոյ եւ որեմն որեւան։

կնի որոյ լուաց արն մեր զոտս
 աշակերտաց․ դարձեալ բազմե
 ցաւ ընդ նոսա՛ 'իսեղան։ Բ՛ւ
 առեալ զհացն 'ի ձեռն իւր օրհնեաց է
 բեկ և ետ նոցա ասելով։ Բ՛ռէք կերէք․
 այս է մարմին իմ որ վասն ձեր և բազմաց
 բաշ․ և այլն։ 4 7 64 Ս՛րա

Եւ զա

Մտածեալ հոգի իմ զաստիկ սէրն յն
դէպ իմարդիկս։ Բան զի յայնմիկ և
'ինոյն ժամանակոջն։ յորում յուզաւ լարէր
զորոգայթ մատնողութեան։ քահանայա
պետքն խորհէին սպանանել զնա իմէջ
երկուց աւագակաց, հիւսանքն պատրաստե
ին զխաչն։ ի դարձոցն շինէին զբւեռ
սըն։ և իտունն պիղատոսի զինւորքն զու
գէին զփշեայ պսակն։ ի մի և ինոյն ժա
մուն։ քս պատրաստէր նոցա զանմահաբար
կերակուր իմարմնոյ և յարենէ իւրոյ։ Ը
անպատմելի սէր։ Ը հանհուն մարդասի
րութիւն քի։ Եւ զայս արար առ իգոր
ծով կատարել զոր յառաջմէ ասացեալէր
Բարի արարէք ատելեաց ձերոց։

Եթմ ասա ո՞վ հոգի իմ. արարեր ար
դեօք զայս ըստ օրինակին փրկչին քոյ.
սիրեցեր զթշնամին քո. զբարիս արարեր
ատելեաց քոց։

Եսէ նք աւետարանն, թէ նախ քան
զբեկանելհացին. գոհացաւ զերկ
նաւոր հօրէն, առ ի յուսուցանել
մեզ. թէ նախ քան զմատչումն ոչ միայն
առ նք հաղորդութիւնն. այլ և յառաջ
քան զմարմնաւոր կերակրոյ ուտելն պար
տիմք համբառնալ զմիտս առ տուօղն ա
մենից բարութեանց և օրհնել զնք անուն
նորա։

Երարեր այսպէս. ոչ. այլ հանգոյն խո
ղից կերեր զեխջերուն թարց հայելոյ

քո 'իծառն. վասն որոյ արդիւնաւորեցար
բազմիցս, թէ չորանայցէր ծառն ողորմու
թեան վասն քո:

Երկրորդ. Օ կնի որոյ էառ զբաժա
կըն. գոհացաւ զաստուծոյ ասելով:

Երբէք 'իսմանէ ամենեքեան այս է ա
րիւն իմնորոյ կտակի. որ հեղանի վասն
ձեր և վասն բազմաց, 'ի քաւութիւն, և
'ի թողութիւն մեղաց:

Ստածեալ ով հոգի իմ. զի արն մեր յս
քս հաստատեաց ըզ խորհուրդս զայս.
ոպ զի իցէր յիշատակ մեծագունից զար
մանալեաց իրաց: Օ ի յայլ իրս զորս արա
րըն. յայտնի միայն իր իմն իւրոյ անձայնոյ
կատարելութեան. բայց յայսմիկ խորհրդո
շըս յայտնին բազումք կատարելութիւնք.
որոց գլխաւորքն են երեք. այսինքն կարո
ղութիւնն անհուն. իմաստութիւնն զար
մանալի. և բարութիւնն անճառելի. ըն
խորհրդոջս այսմիկ երեւի կարողութիւնն
անհուն. զի 'ի ներքոյ տեսակին հացի և
գինոյ կայ բոլոր մարմինն. բոլոր արիւնն
բոլոր հոգին. և բոլոր անութիւնն:

Երեւի իմաստութիւնն զարմանալի. զի ե
գիտ զկերպ մի հեշտ. և զհամեղ. որ ով
միաւորէ զմեզ ընդ ինքեան: Օ ի ոչ ինչ
իր այնքան միաւորի ընդ մարմնոյ մերում.
ոպ կերակուրն և ըմպելին: Այտնի ևս
բարութիւնն նորա անճառելի. քան զի
միջնորդութեամբ սրբոյ հաղորդութեա

Հաղորդէ մեզ զամ հոգւորս բարին, ե
զկեանս յաւիտենականս. վասն որոյ ասաց
Որ ուտէ 'ի հացէս այսմանէ. կեցցէ յաւի
տենան:

Երրորդ. մտածեալ զբանն այն. զոր յե
տոյ ասաց: Օայս արարէք 'ի յիշատակ իմ:

Մտածեալ ետես. թէ ոմ ցանկայ քա
ղի ունեցիմք զնա 'ի մօտի: Ոհ թէ որ
քան մեծէ սէրն քի դէպ 'իմք եկեղեցին
այսինքն դէպ 'ի հոգւս հաւատացելոց.
Երդ կամէր չուել յաշխարհէս առ հայր
'ի յերկինս. և ոմ զի մի ծնանիցէր մոռա
ցումն իւր. եթող 'ի յիշատակ զմք խոր
հուրդն մարմնոյ և արեան իւրոյ, յորում
մնայր նոյն ինքըն առ 'ի զարթուցանել
առ ինքն զսիրտն հարսին իւրոյ:

Իսկ 'ի միւս կողմանէ մտածեալ հոգի իմ
զապերախտութիւնն քո. որ մոռանաս
զնա. որ գողով ինքն 'ի յերկինս. կամի
մնալ ևս ընդ քեզ 'ի յերկրի վասն անպատ
մեւոյ սերոյ քո:

Ըջիւս նախ քան զմի հողորդո-նիս:

Սարսափիմ և դողամ ոմ թագաւոր հրեշ
տակաց. մինչ մտածեմ զճնշին նուա
տութիւնն իմ. և զահարկու մեծութիւնն
քո. Եւամիմ մատչել առ քաղցրագոյն խը
րախճանն նք մարմնոյ. և պատուական ա
րեան քոյ. բայց մինչ նայիմ 'ի գերն մեղս
աւանձ հոգւոյս. և 'ի հանդերձն անմեղոս

Թեան. զոր 'իմկրտութեան առի. զոր
և սյժմ մեղօք աղտեղացուցի և պատառո
տեցի. ոչ իշխեմ համարձակել, 'Եկեցաւ
և փտեցաւ վերքիմ յերեսաց անզգամութե
իմոյ. իօկ ես ողորմելիս անձկացեալ յա
մենուստ. ոչ գիտեմ թէ զինչ ասացից.
Վատեալքեն զիսնեղութիւնք յամենուստ
և վիշտք գժօխոց գտին զիս. Օ ի արդ
կացից կեալ Թարց մարմնոյ և արեան քոյ.
զորմէ ասես. Եթէ ոք ոչ կերիցէ զմար
մին որդւոյ մարդոյ. և ըմպիցէ զարիւն
ճորա. ոչ ունիցի զկեանս յինքեան. իսկ
յաղագս ծանունց և բազմապատկացս մե
ղաց ոյք բարձրացան քան զգլուխ իմ. դո
ղացուցանեն զիս բանքն առաքելոյն քոյ.
որ ասէ. Որ ոք կերիցէ զհացս այս. և
ըմպիցէ զբաժակ օն անարժանապէս.
պարտական եղիցի մարմնոյ և արեան օն.
Ս'երանելի և գթած անութիւն. Ս'ահար
կու մեծութիւն. Ս'անճառելի և անքններ
լի սրբութիւն. Տ'ո' երթայց յողւոյ քում
մէ. և յո' փախեայց յերեսաց քոց. Օ ի դո
ւզ սիրտս և զերկամուսնս քննես. և խոր
ինք խորհուրդք խիղճմտաց բացեալք և
մերկապարանոցքեն առաջի քոյ. Մ. քեզ
գիմեմ առ 'ի լուանիլ. ո՞վ աղբիւր ողոր
մութեան. Մ. քեզ առ 'ի բըժշկիլ փու
թամ. ո՞վ գթած բժիշկ սամարացի. Մ.
քեզ գիմեմ ար յն. յորմէ թէ պէտ ուն 'ի
դատաւորէ դողամ. սակայն ուն 'ի փրկէ
68 յուսադրիմ:

յուսադրիմ: Վրէզ ցուցից տը իմ զվերս
իմս: Վրէզ յայտնեցից զամօթս իմ: Տե
սանեմ տը իմ զմեղս իմ մեծամեծս և բա
զուսմս. և դողամ. իսկ հայելով 'ի քաղց
րութիւնն և յողորմութիւնն քո. որ ոչ
գոյ թիւ. յուսալ 'ի քեզ համարձակիմ:
Հայեաց առիս տը յն քս թագաւոր յաւի
տենական փառաց: Հայեաց և ողորմեաց
ինձ. ո՞նք և մարդ յաղագս մարդոյս մար
մնով խաչեցեալ: Հայեաց 'ի սրբազնագու
նեղ մարմինն քո. 'ի վերայ խաչին բւեռե
ցեալ. տիգաւ խոցեալ ձաղանօք հարուա
ծեցեալ. նա և անողորմաբար վիրաւորե
ցեալ: Եւ իշեմ տը զարեան քրտունսն կայ
լակնաձև յերկիր հեղեալ. նոյն գթութիւն
որ զքեզ յերկնից յերկիր իջոյց եղիցի բա
րեխօս առ քեզ:

Ստորագրութիւն երբորդ ի վերս Հարչարանոցն գտի.
Յաղագս ողբեցոյն հին ի պարգեշին:

Արտեալ տըն մեր զայն խորհրդա
ւոր ընթրիսն, եւ աշակերտօքն
իւրովք 'ի լեառն ձիթենեաց,
առ 'ի կալ յաղօթս նախ քան
զմտանէն իւր 'ի պատերազմն չարչարանաց
իւրոց: Եւ այսու ուսոյց մեզ. թէ յամ
վիշտս. և 'ի նեղութիւնս մեր պարտիմք
դիմել առ նք աղօթքն. որոյ զօրութիւն
թեթեանան վիշտք մեր. և յաղթեմք ամե
նից ընդ դիմութեց:

Տարաւ ընդ ինքեան զերիս սիրական աշա
կերոս, այսինքն զպետրոս, զյակոբոս,
և զյոհաննէս. զի ունի սոքա յառաջն տե
սին զփառս այլակերպութեան 'ի լեառն
Թաբոր. և ևս տեսանիցելին զտրտմութիւ
նորս և զվիշտքս. զորս ունելոցէր վասն
մարդկայնոյ ազգիս: Եւ առ 'իցուցանել
Թէ ներսին նեղութիւնն ոչ էր փոքրա
գոյն քան զնեղութիւնն զոր արտաբուստ
կրէր. ասէ ցաշակերտսն զցաւագին բանն
այն: Տրտումէ անձնիմ մինչև 'ի մահ. կա
ցէք աստ, և հսկեցէք ընդիս:

( ) այս մինչ ասաց տրն մեր. հեռացաւ
Ծաշակերտացն սակաւ ինչ, և անկեալ
'ի վերա երեսացն. սկսաւ մեծաւ պատիւս
ռանօք աղօթել առ հայր և ասել: Հայր
անցոյ յինէն զբաժակս այս եթէ հնարէ.
բայց ոչ եղիցի կամն իմ այլ քոյդ: Տես
ով հոգի իմ զկերպ և զեղանակն աղօթե
լոյն քի: Ընկանի 'ի վերա երեսաց ուն զա
նարժան մեղսապարտ, որ ոչ իշխէ յերկինս
վեր հայիլ: Ընկաւ 'ի վերա երեսաց առա
ջի հօրն երկնաւորի. որ բառնալոցէր ըզ
մեղս աշխարհի 'ի Թիկունս նորա: Ընկաւ
յերկիր 'ի վերայ երեսաց. առ 'ի յօրհնել
զերկիր. և բառնալ զանէծս 'ի նմանէ.
զփուշ և տառասկ բուսուցանելոյ: Բայց
կարի անագան օրհնես զերկիր ով յս. զի
արդէն բուսուցեալէ զփուշ առ 'ի պսա
կել զցլութի քո: Ըրդեն բուսուցեալէ
զերկաթա

զերկաթահանս. յորոց ելեալք գեղարդն
 և բեռք Թափանցեացին իմարմին քո ան:
 Եւ զերկուս իրս ուսանիմք ո՛վ հոգի իմ:
 Սախ. Թէ պարտիմք 'ի համայս նեղուեա
 մեր. մեծաւ խոնարհութեամբ աղօթել.
 և այսու գիմել առ ձեռք. Եւ ընդդէմ պար
 տիմք համակերպել զկամս մեր ընդ կա
 մացն ան:

Եւ ընդդէմ մասն: Եւ ընդդէմ անգամ կրկն
 եաց զբանս այս: Հայր իմ. անցո՛ յի
 նէն զբաժակս այս: Տես. ո՛չ ասէ իմ.
 կամ ձեռք. այլ ասէ Հայր. առ 'ի գութ
 շարժել զնա: Սեծաւ աղաղակաւ և ա
 ռատ արտասուօք աղօթէ, առ 'ի ուսու
 ցանել մեզ. Թէ որ քան մեծէ նեղութիւն.
 և որ քան մեծէ վիշտն յորոց աղաղակել
 ցանկամք. այն քան մեծ պարտէ գոլ ար
 տասուքն և հառաչանն 'ի յաղօթս: Եւ ընդ
 անգամ զմի և զնոյն բանն ասաց. յերրոր
 դումն երկարապէս աղօթեաց. առ 'իցու
 ցանել. Թէ յորժամ աղօթիւք ո՛չ առ
 նումք շուտով զայն զոր խնդրեմք. ո՛չ է
 պարտ յուսահատիլ. այլ յարատեւել յա
 ղօթս:

Եւ ընդդէմ մասն: Յարուցեալ յի յաղօթի
 ցնէ եկն առ աշակերտսն. և ետես զնա
 զի քնեալքէին: Տես ո՛վ հոգի իմ. Թէ
 յորպիսի տառապանս գտանն սիրական
 փեսայն քո յմ: () ի աղաչէ զհայրն իւր
 երկնաւոր. և նա ոչ տայ պատասխանի:

Կամի ունիլ զմիսիթարուծիւն ինչ յաշա
կերտաց. իսկ նոքա քնին. 'Վառնայ դար
ձեալ յաղօթս. ոչ ևս անդ գտանէ զսփո
փումն. Որպիսի պարտեզ եղև պարտեզն
գեթսեմանի վասն որդւոյն ւայ. Ո՛հ թէ
որպիսի դառնէ պտուղքս վասն յի. ո՛վ
պարտեզ գեթսեմանի. Այլ յայլ պար
տեզ գտանին փափկութիւնք. իսկ աստ
ոչ այլ ինչ գտանի. եթէ ոչ ցաւ և հեծու
մն վասն որդւոյն մարիամու:

Չորորդ մասն: Լմուտ յն ևսկսաւ եր
կարապէս աղօթել. և ելին քրտուէք
արեան 'իմարմնոյ նորա, այն քան առատ
մինչ զի հեղոյր առատապէս յերկիր. ուս
տի իջեալ հրեշտակ յերկնից զօրացուցա
նէր զնա:

Բնա պատճառն քրտեանն արեան: Ետես
մաքրագոյն մտօքն զմմ դառնակսկիծ տան
ջանսն. զորս հրեայքն ընդ դէմ փափկա
գոյն մարմնոյ նորա պատրաստէին. Ետես
զի յուդա կորնչէր. և բազումք ևս վասն
որոց չարչարելուն տէին ընդ ունելոցք ըզ
պտուղ չարչարանաց նորա: Ետես զի բա
զումք չարք քրիստոնեայք մեղօք և ապե
րախտութեամբք առ ոտսէին կոխելոցք
դմբ արեւնն նորա: Եւրդ զայսոսիկ ւամ,
մինչ մտօք երևեցոյց ինքեան, սկսաւ տար
րական նիւթն խառնակիլ. մարմին բա
ցեալ ամենուստ արտաքս եհան զքրտունս
արեան: Եւրդ, մտածեալ և տես ո՛վ հոգի
իմ.

իմ. Թէ որ քան սաստիկէր չարչարանքն
 ան. Օ ի եթէ 'ի հեռուստ մտածելն
 զայս արար. ապա յորժամ իսկապէս կրեաց
 զչարչարանս 'ի մարմնի, ուն սաստիկէր լի
 նեղոց. Հայեաց և տես մաացդ աջօք զայն
 անձային երեսն արեամբ և տղմով աղտո
 տեցեալ. Տես Թէ ուն գաբրիէլ հրեշտա
 կապետն մեծաւ հոքսունակութեամբ ծա
 ուայէ և մխիթարէ զնա. զի կարացէ յոտն
 կալ. Ով տր իմ յն քս. այդ ջերմեռանդա
 գոյն աղութն քո. դատապարտէ զիս վն
 մեղկութեամբ աղութելոյս. Հայեաց ով
 հոգի իմ յաղութելն քի և ամաչեաց. զի
 ոչ միայն զքրտունս արեան. այլ ոչ ևս
 զկաթ մի արտասուաց հեղուս յաչացդ.

ԼՆԹԻ՜ շնորհակալութիւն զսէ վն շնորհարանց նրո

Ո՛գեղեցկագոյն քան զամ որդիս մարդ
 կան. զի արդ այդ քան տգեղացար
 մարմնով առ 'ի բառնալ զտգեղութիւնս
 հոգւոց. վիրաւորեցար վասն անօրէնու
 թեան մերոյ. և եղեր զուարակ անուշա
 հոտ առաջի յանիտենականի փառացն հօր
 Օ այս ամ արարեր առ 'ի դարձուցանել
 զցասումն նորա 'ի մէնջ և առ 'ի բազմեցու
 ցանել զմեզ յերկնային հանգիստն. Լճոյ.
 Եվ բարի յն. զորպիսի շնորհս քեզ մատու
 ցից ես անարժան հոգս և մոխիրս. Օ ինչ
 արդեօք վասն փրկութեան իմոյ պարտէ
 իր առնել և ոչ արարեր. Ի Թաթ ոտնոյդ

մինչև 'ի գագաթ գլխոյդ զքեզ 'ի ջուրն
 չարչարանաց ընկղմեցեր. զի զիս անտուստ
 հանիցէիր: Ս ասն որոյ արժանիես տրյս.
 որ մեռար և ազատեցեր զմեզ արեամբ քով.
 առնուլ զգօրութիւն փառք և պատիւ:
 Վեզ երկրպագանեմ ճշմարտիդ այ: 'ի
 քեզ յուսամ. և զիս 'ի քեզ յանձն առնեմ:
 Ըրա վասն նք մահուան քոյ. զի մեռանի
 ցեմ ըստ մարմնոյս. և կայցեմ ըստ հոգւոյս
 ով փրկիչիմ. և անձ իմ:

Ստածութիւն չորսրդ ի վերա հարչութանայն ԳԷ.
 Ճաշագէտ մարտութեանն յոգացի:

որժամ աւարտեաց տրն զաղօթն
 ասէ ցաշակերտան. արիք երթիցուք
 ահա մերձեցաւ, որ զիս մատնելոց
 նէ: Ճորժամ իմացաւ յս 'ի հրեշտա
 կէն թէ հօր այ կամքներ զի մեռանիցեր
 իսկոյն աքսորեաց յինքենէ զամ երկիւղսն.
 և տեսեալ զմատնիչն. ոչ փախեաւ. ուն
 զվարձկան. ոչ ևս թաքեաւ, այլ որպէս
 զբարի հովիւ. ել ընդ առաջ մարդակերպ
 գայլոց: Ստածեալ զայն բանն զոր տրն
 ասաց: Ըրեք երթիցուք: Ըրեք. զի յու
 դա ոչ թոյլ տայ ձեզ ննջել: Եկայք և
 առեք զյետին օրհնութիւնն իմ. զի այս
 ե ժամն յորում ինձ պարտէ մեռանիլ:
 Ըհա ես երթամ մեռանիլ վասն ձեր. իսկ
 ձեզ յանձնեմ զտրամագին մայրն իմ մա
 ըիամ:

ընամ. զոր պարտէք մխթարել. Այս
ասացեալ գրկեաց զաշակերտսն և արձա
կեաց. Ստածեալ թէ որ քան զարտասուս
հեղուլ պարտէին սբք առաքեալքն. կամ
որ քան պարտէին ողբալ վասն գուժալի
համբաւոյս այսորիք:

Սասն երրորդ. Լա մինչև զայս խօսէր
ահա մինն յթիանիցն եկն. և ընդ նմին
ամբոխ բազում սրօք և բրօք. որ մերձե
ցաւ առ յս և ասաց. Ողջեր վարդապետ
և համբուրեաց զնա. իսկ յս պատասխա
նեալ ասաց ցնա. Սասն ոյր եկիր բարե
կամ. Ստածեալ. զի յուդա որ յառաջ
նէր առաքեալ. և առնէր զհրաշս որպէս
զայլ առաքեալսն. եղև գլուխ և առաջ
նորդ սատանայի ժողովոյն. Տես թէ որ
քան դժուարինէ անկումն նոցա. որք
ժամանակ ինչ սրբաբարիցեն կենցաղաւա
րեալք և առեալք իցեն զմեծամեծ շնոր
հըս յայ. Տես զբարութիւնն յի այսօրեւք
դ. եղանակօք, նախ թոյլ տայ յուդայի
մերձենալ առ ինքն. Լրկրորդ. կոչե
զնա բարեկամ. որ թէպէտ ոչէր բարե
կամ. սակայն եթէ յուդայ կամիցէր. յս
պատրաստէր առնել զբարեկամութիւն.
Լրրորդ. ցուցանէ նմա զչարութիւն մե
ղաց նորա կարճաւատ բանիւ ասելով.
Համբուրիւ մատնես զօրդի մարդոյ. Լրդ
աստ մխթարիր հոգի իմ. քան զի. եթէ
այս քան տիրով վարի յս ընդ թշնամւոյն.

ապա՛ զինչ արասցէ քեզ. եթէ ծառայի
ցես նմա՛: Եւ ևս զայս առնելով ուսու
ցանէ քեզ. թէ ոչ է պարտ չարախօսել
զթշնամւոյն. և խստաբար վարիլ ընդ նմա.
այլ պարտիս ցաւակցիլ նմա՛. Տես թէ արա
րեր զայս:

Սասն երրորդ. Լսէ յս ցամբոխն. Օհ
խնդրէք. ասեն. Օյիսուս նազօրա
ցին: Լսէ յս. Ես եմ. Օայս լուեալ
ամբոխին. չոգեալ յետս զարկան յերկիր:
Ստածեա՛ հոգի իմ. թէ որ քան զանա
զանութիւն գտանի 'իմէջ հնոյն և նորոյն
աղամայ. Օի հինն աղամյորժամ լուաւ
զձայնն այդ գատաստանին. Լգամ ուրես
թաքեաւ. իսկ նորն աղամն քս ընդ առաջ
ելանէ. և յայտնէ զինքն նոցա ասելով.
Ես եմ. Լրդ. եթէ ձայնս այս այսքան
քաղցր: Ես եմ. ահաբեկեալ սարսափե
ցոյց զյուդա՛ և զզինուորսն. ապա՛ զինչ է
առնելոց յաւուրն գատաստանին ձայնն
այն: Երթայք յինէն անիծեցեալք: Տես
զանպատմելի սէրն քի դէպ 'ի յառաքեալ
սըն. զի մոռանալով զվիշտն իւր. միայն
հոգայ զնոսա ասելով ցզինուորսն: Եթէ
խնդրէք զիս. թոյլ տուք դոցա՛ երթալ:
Լմաչեաց ով հոգի իմ. որ միայն վասն
քոյ. այլ ոչ վասն այլոյ ուրուք հոգաս.
որպէս թէ դու միայն իցէիր յաշխար
հիս:

Ովքաղցրագոյն տը իմ յն չես. որ վասն
 իմ անարժան մեղաւորիս. ետուր զմար
 մինքո հարուածողաց. և զերեսդ քո ոչ
 դարձուցեր յապտակողաց: Եւ զեր գին հո
 գւոյ իմոյ. և պատարագ փրկական. Եւ րաւի
 զցաւս մեր դու բարձեր. և զմեղս մեր
 դու տարար: Լ. զաչեմ զքեզ վասն այնո
 րիկ սիրոյ քոյ. որով զիս ամբարիշտս սիրեջ
 հաճեցար. մինչ զի ետուր զքեզ առ 'ի
 դատիլ. առ 'ի ձաղիլ. և առ 'ի խաչիլ.
 որպէս զի պատուականաւ մահուամբ քով.
 զմահն հոգւոյս սպանիցէից. պատուակա
 նի արեանն քոյոյ հեղմամբ. զաղտս հոգոյս
 լուանայցէից. դառնութեամբ լեղւոյն ըմ
 պեցէլոյն զքաղցրութիւնն յաւիտենակա
 նի կենին ինձ արբուցանիցէից. կապանօք
 քովք տը յն, զկապանս մեղաց իմոց խղից
 էից. վերօք նբ մարմնոյ քոյ. զմմ վերս
 իմ բժշկիցէից. նա և թուքն, ձաղանն.
 ապտակն. փշեայ պսակն. բեւեռն. գե
 ղարդն. նախատինք խաչին. և տագնապ
 մահուան քոյ. զի 'ի համայնից տանջանաց
 դժոխոցն ազատիցէին. և մասնակից զիս
 յաւիտենականաց փառացն առնիցէին. կա
 տարեա՛ զայս ամ տը յն որով հետե զայս
 քան. և զայսպիսի կրեցիք վասն իմ առի
 հասանիլ իմ յայտոսիկ խոստմունս, զի դու
 ես տը իմ և ամ իմ, որ կհաս և թագա
 ւորես 'ի յաւիտեանս յաւիտենից. Լ. մէն:

Սրտածուկի. Բ. Էրորդ Իվերա Հարչարանացի ճի.
Հռոմէոս ընթացման որեւորեւ.

այնժամ կալան զանմեղագոյնն գա
ռըն այն զյն քս. Լարկին զնա 'ի
բանտ. բայց ո՛ կարէ լեզուաւ պատ
մել. կամ ո՛ կարէ գրչաւ գրել. Թէ զոր
քան. կամ զորպիսիս տանջանս կրեաց
մեղրածորանն յն. նախ քան զարկանէն
զնա 'ի բանտ. Ո՛հ Թէ ուն գազանաբա
րոյքն այնոքիկ յարուցեալ 'ի վերա՛ն մեղ
գառանն սկսան պատառաւտել զմբ մար
մինն նորա. Ո՛հ Թէ որ քան բռնցիս ե
տուն. որ քանիցս աքացահարեցին. Սմանք
փետէին զհերսն. ոմանք քարշէին զմորուսն
ոմանք արկանէին զհող զգլխովն. Սմանք
ապտակէին զայն անային երեսն. Սմանք
կապէին զհրաշարար ձեռնն այնքան պինդ.
մինչ զի արիւն յորդառաա հեղանիւր 'ի
ձեռաց. Ո՛հ ողբալի ճաշակ. Ո՛հ սգալի
տեսութիւն. Լըդ. զինչ ասէիր արդեօք
ո՛վ հոգի իմ. եթէ յայնժամ անդէիր ե
ղեալ. և տեսանէիր զայս ամ անդ մտք
մնաւոր. աչօք զոր այժմ տեսանես աստ
մտացդ աչօք. Օ ինչ ասէիր արդեօք ո՛վ
հոգի իմ. յորժամ տեսանիցէիր բարձեալ
և բեռնեցեալ տուամբ և շղթայիւք ստեղ
ծողն երկնի և երկրի. որ միայն կարէ ա
զատել զմեզ յամենից կապանաց. Օ ինչ
ասէիր, եթէ տեսանէիր ուն զգող ըմբռ
նեցեալ

նեցեալ նա, որ եկն առ ի բառնալ զմեղս
աշխարհիս:

Մասն երկրորդ. Սեորոս եհատ զական
ջըն մաղքոսին. իսկ յժ առողջացոց.
յետոյ առ ամբոխն ասաց. Ի կեալքէք ըմ
բռնել զիս, ում զգող. բայց այս է ժամն
ձեր. և կարողութիւնն խաւարաց. Բայ
ի. իրք գոն զարմանալիք. Լախ քի բա
րութիւնն. որ ոչ չարին զչար այլ չարին
զբարի հատուցանէ առողջացուցանելով
զականջն մաղքոսի. Իրկրորդ. խստու
թիւն նոցա. որք տեսանելով զայն երկուս
մեծամեծ հրաշն. ոչ կամեցան դառնալ
ի մեղաց. Իրկրորդ. զարմանալինէ անճառ
խոնարհութիւնն քի. որ ոչ միայն էառ
զկերպ ծառայի. ոչ միայն նմանեցաւ մե
ղաւորաց. այլ և տուաւ ի ձեռս իշխանա
ցըն խաւարաց, այսինքն դիւաց, ում զի ի
ձեռս պաշտօնէից իւրեանց ընդ դէմ ան
մեղագոյն գառին, զոր ինչ կամէին առնի
ցէին. Իւս յոր տուաւ ի ձեռս դիւաց,
բայց այսու պայմանաւ. զի մի կարիցէին
զրկել զնա ի կենաց. բայց անայինն յժ
մատնեաց զինքն ի ձեռս նոցա. ում զի ոչ
միայն տանջիցիւր, այլ և մեռանցիւր ի
ձեռս կամարար պաշտօնէիցն նոցա:
Բայ ժամ տես ով մեղաւոր հոգի իմ. թէ
որպիսի ստորնագոյն խորս խոն. րհութե
էջ վասն քո այն անային բարձրութիւնն.
Իսկ դու ոչ կամիս խոնարհիլ ով հող և
մոխիւր

մոխիր. այլ կամիս հանդոյն սատանայի
բարձրանալ.

Սասն երրորդ. Յայնժամ աշակերտքն
թողեալ զյս. փախեան ամենեքեան.
Ո՛վ հոգի իմ հայեաց 'ի սիրականն քո յս,
տրտում և միայն. Թողեցեալ յաշակերտաց.
և շրջապատեցեալ 'ի Թշնամեաց. Ո՛հ Թէ
որ քան ցաւագին սրտիւ կարէիր ասել ո՛վ
իմ բարի յս. Հայէի յաջմէ տեսանէի. և
ոչ որ յաշակերտացս ճանաչէր զիս. զի ա-
մենեքեան փախեան յինէն. Ո՛ւր է այն
մեծ խոստմունքն քո ո՛վ պետրոս. որ սա
կաւ ինչ առաջ ասացեր. Եթէ ամենեք
եան գայթակղիցին սակայն ես ոչ գաթակ
ղիմ. Օ՛հ եղև քեզ որ այդ քան 'ի հե-
ռուստ հետևիս, ել ընդ առաջ. և սփո
փեա՝ սակաւիկ մի զվարդապետն քո.
Ո՛յ ինչ ասպերախտիս. զի բազմիցս նմա
նեցայ ես աշակերտացս այսոցիկ, քան զի
մինչ պատահին գործառութիւնք ի՛ք
ըստ հաճոյից իմոց. և քանի որ աջողին
իրքն ըստ կամաց իմոց. ծառայ եմ ւայ ու
րախ դիմօք. բայց յորժամ ոչ յաջողին
ըստ կամաց իմոց. յայնժամ հեռանամ 'ի
բարեաց գործոց և յայ. Սինչ ունիմ յա-
ղօթսիմ զարտասուս և զքաղցրուի սրտի կա-
միմ աղօթել. իսկ յորժամ անժ զայսոսիկ բառ-
նայ յինէն. իսկոյն յաղօթելոյ դադարիմ.
Տես ո՛վ հոգի իմ. Թէ որ քան մեծ է զօ-
րութիւնն աղօթից. քան զի եթէ ոչէին

ննջեալք. այլ յաղօթսէին կացեալք ըստ
հրամանի Թն որ ասաց. Յաղօթս կացէք
ոչ փախիցէին. և ոչ թողիցէին միայն ըզ
վարդապետն իւրեանց:

ԲՆԴԻՒՆ.

Հայեաց ով Թն. հայր Եւ ամենակարօղ
Թն. իմեղուցեալ ծառայս քո. զոր
Թնն իմ յն քո. և որդին քո միածին. իւ
րով պատուականաւ գնեաց արեամբ.
ԲՆԴԻՒՆ ձայն արեանն քի աղաղակէ առ քեզ
ի խաչէն հայցելով զթողութիւն մեղաց
իմոց. Հայեաց յերեսս օծելոյ քոյ, որ
նստի ընդ աջմէ քո. և բարեխօսէ վասն
իմ. վասն նորա լուր ինձ հայր երկնաւոր
որ լսեաց քեզ. և հնազանդ եղև քեզ մինչև
իմաս, և մինչև իմաս խաչին: ԲՆԴԻՒՆ
հայր Եւ զվէրս իմ. զի աղաչեմ զքեզ վն
վիրաց նորա. որ զվէրս իւրս ուն զբերա
նս արարեալ. նոքօք աղերեսէ զքեզ վասն
իմ: ԲՆԴԻՒՆ հայր. իրաւի զի մեղայ քեզ. և
մեղք իմք բազումքն յոյժ: ԲՆԴԻՒՆ զի
ևս միածին որդին քո մեռաւ առ իջա
ւել զմեղս իմ: ԲՆԴԻՒՆ կշռեմ զմեղս իմ
ընդ արդեանցն մահուանն որդւոյ քոյ և
տես. եթէ մեղք իմք բազումք և ծանօնք
են քան զարդիւնսն մահուանն որդւոյ
քոյ. զիս դատապարտեմ ի դժոխս. զոր
մեղօք իմովք արդիւնաւորեցայ: ԲՆԴԻՒՆ
եթէ արդիւնք մահուան նորա ծանօնք

և բազումք են քան զմեղս իմ. անցո՛ղին և
զմեղս իմ. ( ) Ե՛հնեսցէ զքեզ լեզու իմ.
գովեսցէ զքեզ բերան իմ. սիրեսցէ զքեզ
սիրտ իմ. և երկիրպագցէ քեզ հոգի իմ.
վասն առատ ողորմութեան քոյ՝ ի յաւի
տեանս յաւիտենից ամէն:

ՍԽԱԾՈՒԹԻՒՆ Զ. ԵՐՈՐԴ. Հ} ՊԵՐՏԻՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍ.
ՉԲԼԱԳՈՍ Ի ԳՐԱՆԻՆ ՍԻՆՈՅ ԳՈՏԻՆՈՅԱՊԵՐԻՆ.

Յայնժամ ածին զքս՝ ի տունն աննայ
քահանայապետին. և անտուստ ի
տունն Կայիափասու: Բսէ՛ քահա
նայապետն ցքս: Երդ մենցուցանեմ զքեզ
յմծ կենդանին. զի ասացես թէ՛ դու
ես որդին ան: Բսէ՛ քս. այո՛ ես եմ: Սախ
լուեաց քս և ոչ ես պատասխանի. զի ոչ
էին արժանիք պատասխանելոյ. զի յառաջ
մէ ասացեալէր ինքն: Սի տայք զսրբու
թիւն շանց. Երկրորդ, առ ի տալ մեզ
զօրինակ համբերութեան: Օհ նախ ի
տունն աննայի բազումք սուտ վկայեցին
զնմանէ՛ և նա՛ ոչ պատասխանեաց. և այսու
էցոյց մեզ. թէ պարտէ լուել և համբերել
չարաբանութեան: Իսկ յորժամ երդմե
ցուցին զնա՛ յանուն ան. յայնժամ ոչ լու
եաց. այլ պատասխանի ետ և ասէ: Ես եմ
որդին ան, թէպէտ գիտէր զի այսու պա
տասխանատրութեամբս կատաղելոցէր քա
հանայապետն: Եւ այսու ուսոյց մեզ.
82
Թէ

Թէ յորժամ անարդանքն վն մեր միայնեն,
պարտէ լուել և համբերել: Իսկ առ 'ի
պատուել զանունն ւայ. պարտէ զճշմարիտն
ասել: Թէպէտ անտուտ հետեիցի մահ
և չարչարանք: Ուստի աստ մտածեա՛ւ ով
հոգի իմ: Թէ որ քան հեռի ես 'ի շուղէն
քի: Սի յորժամ աշակերտն. որդին. և
ծառայքն քո վշտացուցանէ զքեզ. մեծա
պէս պատժես զնմ: Իսկ յորժամ տեսա
նես զնոսա անցեալ զպատուիրանաւն ւայ.
յայնժամ ոչ հոգաս:

Սաան երկրորդ: Իսաց Թորն մեր ցքա
հանայեապետն. և որք անդ կային:
Իմէն ասեմ ձեզ. տեսանիցէք զորդի մար
դոյնստեալ ընդ աջմէ զօրութեն ւայ: Ս որ
լուեալ քահանայապետն. պատառեաց
զհանդերձն իւր և ասէ: Հայհոյեաց.

Սահապարտէ: Ստածեա՛ւ զպատճառս.
Թէ վասն էր ասաց յն զբանս զայս: Սախ
առ 'ի յայտնել զածուլութիւնն իւր, և կա
մէր ասել այսպէս: Թէպէտ այժմ աստ
տեսանէք զիս անարգ. և արհամարհե
ցեալ. սակայն եկեսցէ ժամանակ, յորում
նստցիմ ընդ աջմէ հօր 'ի դատել զկենդա
նիս և զմեռեալս: Իրկրորդ. ոմ զի լսե
լով զանուն դատաստանին ւայ. դադարեց
էին 'ի չարութենէ իւրեանց: Ո՛հ Թէ ոմ
նմանիս այսոցիկ քարասրտիցս ով հոգի իմ.
որով հետեւ լսելով քո զահարկու օրն դա
տաստանին: Ոչ վախես. որպէս Թէ դա
տաստանն

տառտանն այն ոչ է լինելոց վասն քո:

Սասն երրորդ, ի այնժամ ամենեքեան
սկսան թքանել յերեսն. ծածկէին զե-
րեսն. ձաղէին զգլուխն և ասէին. Սար-
գարէացիք. ո՞վ է որ հարկանէ զքեզ.
Ս՛հ զարմանալի խոնարհութիւն. Ս՛հ
հիանալի համբերութիւն որդւոյն նոյ.
Բայ ինձ ո՞վ յնազօրեցի. ո՞վ գեղեցկու-
թիւն հրեշտակաց, թքանելոյ երեսէր ե-
րեսն քո. Ս՛հ ցաւոյս. յորժամ մարդիկ
կամին թքել. շրջեն զերեսն իւրեանց. և
թքեն յանարգագոյն անկիւնն տան. Բայց
քայքայեալ փլիցի պալատն կայիափայ.
ուր ոչ գտանի տեղի անարգագոյն քան
զնձային երեսն քո, առ որ ամենեքեան
թքանեն. Բրդ. որ ով հետեւ այսքան խո-
նարհեցաւ նձն փառաց, զի արդ. ոչ խո-
նարհիս դու. ո՞վ հող և մոխիր:

Չորրորդ մասն. ի՞նչտ այսորիկ մտածեա՛
ով հոգիեկ իմ զբազում տանջանս, և
զանհուն չարչրանս. զորս կրեաց երկնաւոր
փեսայն քո յն. ( ) ի զկնի թքելոյն յերեսն
և բազում նեղութեանն. զոր իտունն կայ
եափասու յայնմիկ գիշերի կրեաց. տուաւ
իպահեստ ի ձեռն զինուորացն մինչև ցա-
ռաւօտն. Բայց ո՞ կարէ պատմել. կամ ո՞
կարէ գրել զնեղութիւնն, զոր յայսմիկ գի-
շերի կրեաց յնազօրեցին: Բայն զի այն
անողորմք զինուորքն զծաղրառնելն, և զձա-
ղելն զնա՛ համարէին զբօսան. և տանջելն
84
զնա՛,

զնա՛, հանգստութիւն իւրեանց համարէին։
 Ո՛հ թէ զորքան ապտակս ետուն նմա՛,
 Ո՛հ թէ քանիցս անգամ տարածեցաւ յեր
 կիր առ իննջել և հանգուցանել զջախջա
 խեցեալ մարմինն իւր. բայց անգութք զին
 ուորքն ոչ տային զհանգիստ։ Ո՛հ գիշեր
 գազանաբարոյ. ո՛հ ան հանգիստ գիշեր.
 յորում ո՛վ յիմ ոչ կարէիր հանգչիլ. ոչ
 ևս հանգչէին նոքա՛, որք զանհանգստութի
 քո. հանգիստ իւրեանց համարէին։ Ո՛վ
 յիմ բարի, վասն այսորիկ արարեր զգիշերն
 զի ի տունջեան վաստակեալք զգայեարանք
 ինմին հանգեցեն. բայց ի գիշերիս այս
 միկ. յորում անա. կայեափառ. և համայնք
 հրէայք ննջէին, համայնք զգայեարանք
 քոյք տանջէին։ Օ՛ ի զմբ մարմինդ քո
 ձաղէին, զհոգիդ քո վշտանգէին. զձեռսդ
 քո կապէին. զերեսդ ապտակէին. ի դէմդ
 թքանէին. զգլուխդ հարկանէին. և զոչսդ
 քո կապէին։ Ո՛հ թէ որքան տարածայնք
 և անմիաբանքէին ի գիշերիս այսմիկ ձայնք
 հրեշտակաց և մարդկան։ Օ՛ ի հրեշտակ ք
 աղաղակէին և ասէին. սբ. սբ. սբ. տօր զօ
 րութեանց։ Իսկ հրէայքն ասէին. ի խաչ
 հան զդա՛. ի խաչ հան զդա՛. Ո՛վ հրեշ
 տակ ք արքայութեան. ոնկ արդեօք համ
 բերեցիք, յորժամ տեսանէիք այսքան ան
 արգեցեալ իյերկրի զայն. զոր այդքան
 պատուէք իյերկինս։

Ո՛վ յն քս գեղեցկութիւն արքայութեն
երկնից։ Օ՛հնչ դատապարտութեան
բանս արարեր։ զի դատապարտեցար։ զինչ
մեղս արարեր։ զի մեղսապարտ եղեր։
Որպիսի չար 'ի քեզ գտաւ։ զի չարաչար
մեռար։ Իրաւի դու ոչէիր արժանի դա
տապարտութեան, իրաւի զոչ ինչ մեղաց
արարեր։ Իրաւի ոչ ինչ չար 'ի քեզ գտաւ
այլ զդատապարտութիւնն։ զմեղսապար
տութիւնն։ և զչարութիւնն 'ի յանձդ ա
ռեր։ զի զիս ապերախսս յայսցանէ ազա
տիցէիր։ վասն որոյ տամք քեզ զփառս և
զպատիւս։ յաւիտեանս յաւիտենից։ Լ'մէն։

Սրբաւորութիւն եօթն երորդ թիւովս սրբանա
լոյն պեպրոսի զբրիստոս։

այր պետրոս 'ի սրահն քահանայեա
պետի։ առ որ եհարց աղախինն և
ասաց։ Ի՞նչ դու յաշակերտացն քի
ես։ Իսկ նա՛ երկցս ուրացաւ և ա
սաց։ Ո՛չ ճանաչեմ զնա։ Տես թէ ոմ
պատերազմին 'ի սիրտն պետրոսի սէրն՝ և
երկիւղն ընդ միմեանց։ Սի սէրն վարդա
պետին ստիպէր զնա՛ մեռանիլ ընդ վար
դապետին։ Իսկ երկիւղ մահուանն զօրէր
զնա՛ զի թաքչիցէր։ Իայց սակայն 'ի վախ
ճանի այնքան զօրացաւ երկիւղն։ մինչ զի
թուացաւ զնա, ոչ միայն մի՛ անգամ այլ և
երկիցս

Երկիցս և երկիցս անգամ ասելով. Ո՛չ գի
 տեմ և ո՛չ ճանաչեմ զայրն այն. Տե՛ս ո՛վ
 հոգի իմ Թէ ո՛ւրեհաս խոնարհութիւնն
 որդւոյն նյ. քան զի. այնքան անարգ. հա
 մարեցաւ յն. մինչ զի պետրոս ո՛չ համարէ
 զնա՝ արժանի գոլ վարդապետ իւր. այլ
 մանաւանդ երդմամբ հաստատէ. Թէ ո՛չ
 է աշակերտ նորա. Ո՛վ պետրոս պետրոս.
 իրաւի այդքան անարգէ այրդ այդ. զի
 ամսթ համարես զքեզ գոլ աշակերտ նորին
 Ս'եծաւ պատճառաւ գանգատեաց յա
 ռաջմէ մարգարէիւն և ասաց. Ի՞ս որդւն
 եմ և ոչ եմ մարդ. նախատինք մարդկան
 և արհամարհանք ժողովրդեան. Ի՞ստ
 մտածեա ո՛վ հոգի իմ զչորութիւն հպար
 տութեան որ պատճառ եղև անկմանն պե
 տրոսի. Օ՛ի պարծեցաւ և ասաց. Ի՛թէ
 ամենեքեան՝ Թողցեն զքեզ. սակայն ես
 ո՛չ Թողից. Ի՛ւ ևս մտածեա՝ զզորութիւն
 աղօթից. քան զի եթէ պետրոս ոչ էր նրն
 ջեալ 'ի պարտիզին, այլ անսացեալէր բա
 նիցն քի որ ասաց. Յաղօթս կացէք. զի
 մի՛ անկանիցեք 'ի փորձութիւն. գուցէ
 ոչ էր անկեալ. Ի՛րրորդ. տես Թէ որքան
 պարտիմք ահիւ և դողութեամբ կալ. զի
 եթէ սիւնն երկնից շարժեալ դողաց. ա
 պա՛ զինչէ. լինելոց մեզ Թշուառիցս.

Ս'աան երկրորդ. Յետ ուրանալոյն վաղ
 վաղակի խօսեցաւ հաւն. և դարձեալ
 յի հայեցաւ 'ի պետրոս. Ս'տածեա հոգի
 իմ.

իմ. Թէ որ քան բազմացաւ վիշտն և դառ-
 նութիւնն սրտին յի, յորժամ ետես զինքն
 վաճառեալ յուրայի. Թողեցեալ յայլոց
 աշակերտաց: Իսկ այժմ ևս այսքան տգե-
 ղաբար ուրացեալ եղև 'ի սիրելոյ. և
 'ի գլխաւոր առաքելոյն: Իրաւի առաւել
 կսկծացոյց զսիրտն քի. այս ուրացումն պե-
 տրոսի. քան Թէ պլբ համայնք տանջանք
 Ո՛հ Թէ որ քան ցաւագին սրտիւ ասէր
 վշտանգեալն յս. Բն ունէի. Թէ ոք
 մխիթարիցէր զիս և ոչ գտաւ. Բարեկամք
 և ծանօթք իմք հեռիք եղէն յինէն:
 Ստածեալ Թէ ոպ 'ի խօսիլ հաւոյն շար-
 ժեալ 'ի գոյթ յս, հայեցաւ 'ի պետրոս. և
 սկսաւ խօսիլ ընդ նմա՝ սրտէ 'ի սիրտ և
 ասել. Սի է պետրոս որ զիս ուրացար:
 զինչ չար 'ի յիս տեսեր. ուրէ հաւատ քո.
 ուրէ հաւատարմութի քո. Ո՛ւրէ սէրն քո
 դէպ 'ի յիս. ուրէ այն մեծ խոստումն ոչ
 երբէք Թողլոյ զիս: Ո՛չ ապաքէն բաւա
 կանքէին ցաւք իմ ինձ. զի ևս դու
 եդեր զցաւս 'ի վերայ ցաւոցս. Բյսե
 բարերարութիւնն քո. զոր հատուցանես
 փրկչին քո. որ հանեալ զքեզ 'ի չնչին ա-
 րուեստէ ձկնորսութեան, արարի իշխան
 և գլուխ բոլոր ժողովրդեան իմոյ. Բրդ-
 խորհեաց ով հոգի իմ. Թէ որ քան մե-
 ծաւ պատճառաւ կարէ գանգատել քո
 գբէն. և ասել. քեզ զոր պետրոսի ասաց:
 Ստան երրորդ. ի այնժամ յիշեաց պե-
 տրոս

արոս զբանն յի. և ելեալ արտաքս ելաց
 գառնապէս: Բորդ. ուր յատկութիւն ա-
 րեգականնէ հալէ զպաղն. և իջուր լու-
 ծանել. այսպէս և հայեցումն քի արեգա-
 կան արդարութեան. զպաղուցեալ սիրտն
 պետրոսի հալեալ դարձոյց իջուրս արտա-
 սուաց: Այր պետրոս և ասէր: Օ ինչ կա-
 միս տը զի արարից: Գոյ արդեօք յոյս
 թողութեան մեղացս: Բախէր զկուրծն.
 և ասէր ինքն ինքեան: Օ ինչ արարեր ով
 պետրոս. զով ուրացար: Օ ով քամահե-
 ցեր. վայ ինձ վայ. զոր որդի այ դաւա-
 նեցի. զնոյնն ուրացայ: Որ մինչ զոտս կա-
 մէր լուանալ. անարժան զիս համարելով
 ոչ թոյլ տայի լուանալ. զնոյնն այսօր ա-
 նարժան համարեցի թէ վարդապետիմ
 իցեր ասելով. Ոչ ճանաչեմ զնա. ճողէր
 զմորումն. ողբայր. և ասէր: Օ ինչ արա-
 րից եղկելիս. Ուրացայ զտուօղն թողու-
 թեան. այժմ առ այլ ո՞ գնացից առ ի
 յառնուլ զթողութիւն մեղաց: Օ ինչ
 պատասխանիս տացից. աշակերտակցացն
 իմոց: Որպէս հայեցոյց յերեսն մարիամու
 Որպիսի բերանով ասացից նմա, թէ ուրա-
 ցայ զորդին քո: Բստ զերկուս իրս ուսա-
 նիմք. նախ թէ ոչ պարտիմք յուսահատիլ
 վասն բազմութեան մեղաց. այլ յուսալ
 յողորմութիւնն այ: Երկրորդ. յորժամ
 ամ տացէ մեզ զբարի խորհուրդ գառնա-
 լոյ ի մեղաց. յայնժամ ոչ է պարտ յամենալ
 այլ շուտով ապաշխարել

Լ. բրորդ. պարտիմք հեռանալ 'ի տեղև
ջեն. և 'ի յընկերացն որք պատճառք եղեն
անկման մերոյ հանգոյն պետրոսի. որ ոչ
եւաց անդ ուր մեղանջեացն, այլ անտի եւ
արտաքս և եւաց դառնապէս:

Լ. զօրք վասն շնորհակալ լինելոյ շքեալոսէ. յա
ղափա հորհուրանոց նորո.

Շնորհակալեմ զքեն Թր իմ յս քս. որ
վասն իմ եղկեւոյս մեղաւորիս և դա
տապարտեցեալ մարդոյս, 'ի ձեռն սուրբ
չարչարանաց քոց. Թարց արդեանց իմոց
ձրի փրկեցեր. Ս'վ յս քաղցրագոյն. և լոյս
աչաց իմոց. կարի դառնէր չարչարանք քո
կարի խիստէր տանջանք քո. զոր դու ա
նարգաբար վասն իմ կրեցեր. Ս'հ ցաւոյս.
զի ես մեղանջեցի. իսկ զապաշխարանս դու
քարշեցեր. յանցաւորն եօեմ. բայց զդա
տապարտութիւնն դու յանձդ առեր. ես
գտայ 'ի չարութիւնս. իսկ դու ելեր 'ի
կախաղանս խաչին: Լ. որ Թր իմ յս քս, որ
ով հետեւ զայդ քան արարեր վասն իմ. ա
ղաչեմ զքեզ տուր ինձ զշնորհս չարչարա
նացն քո. ( ) ի ինձ միայն բաւականէ շը
նորհն քոյոյ սրբոյ չարչարանաց. Թեպէտ
զայլ ոչ ինչ յաշխարհիս ունիցիմ: Լ. և
յայնժամ տացես ինձ զշնորհ չարչարանաց
քոյ. յորժամ բորբոքեսցես զսիրտ իմ սի
րով չարչարանաց քոց, յորժամ ոչ զայլ
ինչ մտած իցեմ եթէ ոչ զխաչն քո. յորժամ

զայլ ոչ ինչ խոկայցեմ բաց 'ի վշտաց, նե
 դու թեանց և տանջանաց քոց. վասն անո
 ւան քո ար, տուր ինձ զսէրն չարչարանաց
 քոց. Օ ի եթէ ունից իմ զսէրս այս, յայն
 Ժամ թէ ևս մերձենայցեն առ իս ամ
 չարք ուտել զմարմին իմ. յայնԺամ ոչ եր
 կեայց 'ի նոցանէ. զի չարչարանք քո ընդ ի
 սէ. զի նա քան զամ թշնամիսն իմ կարո
 ղագոյնէ. և քան զամ իմաստունս իմաստ
 նագոյն. նա է վարդապետ ճշմարտութե
 ան ունցից խրատու. լոյս սրտի. սփոփումն
 վշտացելոց. փախուցից տրտմութեան. ար
 տաքսից երկիւղի. սնուցից ջերմեւանդու
 թեան. հեղից արտասուաց. և պատճառ
 ամենից բարութեանց. Արդ, զինչ եմ
 թարց նմա. եթէ ոչ ծառ չոր և ան պլ
 տուղ տունկ. Ով յաբարի. վասն նոյն
 չարչարանացն զքեզ աղաչեմ լուր ինձ:

Ս' Դոմոս-Բէ-ն Երոբ. Հի տղաքս Դոմոս-Երոյն
 զբիւստս տա պիշապոս. Ենա եր խիւել զբիւ
 րոս ի վերայ սեռնն:

Երեցս անգամ վկայեաց պիղատոս
 զանմեղութենէ քրիստոսի ասելով.
 Ես զչար ինչ ոչ գտանեմ յայրն այն.
 Իսկ հրէայքն աղաղակէին ասելով. Հան
 'ի խաչ. հան 'ի խաչ. Եւ պիղատոս ետ
 զնա 'ի ձեռս զինւորացն առ 'ի ձախել:
 Արդ տես ով հոգի իմ. Թէ որ քան մեծ է

օէրն փեսային քոյ գէպ 'ի քեզ. Օ ի ոչ
 շատացաւ կրելով զձաղանս. զհարուածս
 զապտակս. զթուքս. և զայլ անհուն տան
 ջանսն առ 'ի պոկել զինքն ընդ քեզ.
 այժմ ևս կամաւ երթայ առ 'ի կապիլ 'ի
 սիւնն. ձաղիլ 'ի վերայ նորա. և հեղուլ
 զարիւնն իւր: Բոր առեալ զինուորաց
 զքս. մերկացուցին զնա. կապեցին 'ի սիւնն
 և շուրջ եղեն զնովաւ ուն զկատաղի գայլս
 և առեալք 'ի մէջ զանմեղագոյն գառն այն
 սկսան հարկանել զնա ամենուստ: Իսկ յ
 կայր անմուռնջ թարց օգնականութեան,
 և թարց առն ուրուք, որ ցաւակցիցէր
 նմա: Եւ թէ որպիսի մեծեր վիշտն յի.
 մինչ էտես զինքն մերկ և ամօթալի 'ի մէջ
 բազմուէ զինուորաց. որ քէին թուով վեց
 ձ. և վեց: Եւ արդեօք ոչ զարմանայր տե
 սեալ զթիկունս նայ ձաղանօք հարեցեալ.
 Սասն երկրորդ. Ստածեա հոգի իմ.
 թէ որ քան սաստիկէր ցաւն յի. Բան
 զի. հին օրէնն հրամայէր. թէ ձաղանաց
 հարկանումն ոչ իցէր աւելի քան զքառա
 սուն: ուն զի ոչ որ մեռանիցէր ընդ ձա
 ղանօք: Իայց քան զի զինուորքն պիղատո
 սի գոլով հեթանոսք ոչ հնազանդէին այս
 միկ օրինի, և էին արք անգոյթք և անո
 ղորմք: Եւ սան որոյ ըստ յայտնութեանն
 արբոց ոմանց. Եւ և վեց էին ձախանքն զոր
 ետուն նմա 'ի վերա սեանն. նայեաց և տես
 մտաց աչօք ուն հոգի իմ և տես զխստաբա
 րոյութիւնն

րոյութիւնն մարդակերպ գազանացս այսո
 ցիկ. թէ ոպ անողորմաբար պատառոտեն
 զանմեղ մարմինն որդւոյն այ. ոմանք շրղ
 թայի.ք. ոմանք բրով.ք. ոմանք խարազա
 նօք. և ոմանք փշօք. նայեաց մտաց աչօք, և
 տեսն զցաւագնեալ մայրն մարիամ նստեալ
 յանկիւն մի տեղւոջն այնորիկ. ուր ճաղէ
 ին զորդին իւր միածին առաջի աչաց նր
 Սասն երրորդ. Օկնի օսքան ճաղա
 նաց արձակեցին զյս 'ի սընէ. և քան
 զի վասն բազմաց հարուածոցն և վասն
 բազում արեան հեղութեանն կորուսեալ
 էր զուժն. վասն որոյ յորժամ արձակե
 ցին զնա 'ի սնէն. անկաւ 'ի մէջ արեանն
 իւրոյ, ուր. ոպ զլիճ կայր 'ի ներքոյ սեանն
 կուտակեալ. ի ամէր յոտն կալ և զգենուլ
 զհանդերձն. բայց քան զի թուլացեալ էր
 բոլոր մարմինն. ոչ կարէր զինքն ուղղել.
 այլ քանիցս անգամ ջանայր յոտն կալ. այն
 քանիցս դարձեալ անկանէր յերկիր. վասն
 որոյ անճարակ լեալ. 'ի ծունկս անկեալ
 սողայր ընդ երկիր. չոք 'ի չոք և թրեւելով
 զոտս ընդ ինքեան. որոնէր զպատառա
 տեալ հանդերձս իւր. Սէրէր անդ ծա
 ուայ զի ծառայեցէր նմա. Սէր գտաինւր
 բաղանիք յորում լուանայցէր զարենաթա
 թախ մարմինն. կամ ուրէր անդ այր ոք
 ցաւակից. որ գթացեալ 'ի նա մխիթարե
 ցէր. կամ սպեղինաւ իւիք դարմանիցէր
 զվերս նորա. Րոյժմ ասա ինձ ով ապե

րախտ հոգի իմ. Թե վասն ոյր կրե զչար
 չարանս այս. իրաւի վասն քո կրե զայս
 ամ որդին ան. Եւ ևս իմա, քանիցս ան
 գամ հակառակիս կամացն քի. այն քանի
 ցըս նորոգես զվերսն նորա. և յայնժամ
 հակառակիս կամացն նորա. յորժամ ոչ
 համբերուեալամք տանիս զնեղութիւնն
 զոր քեզ առաքէ. այլ դժգոհեալ տրտն
 ջաս:

Ստորոգելի Թ. երրորդ. զՍտորոգելի Թ. զայն
 ինն յայնպէս:

Սկսան զինուորքն դարձեալ մերկացու
 ցանել զփրկիչն 'ի զգեստուցն իւրոց.
 և զգեցուցին նմա զքղամիթ կամիր.
 և եդին 'ի գլուխ նորա զպսակ փշեա.
 Եւ զինչ առնես ոմ հոգի իմ. Օ ինչ
 խորհիս սիրտ իմ. Օ ի անդ լուեալ կառ
 ոմ լեզու իմ. Ո՛հ ցաւագին փրկիչ իմ.
 Ո՛վ արտմազգեաց ան իմ. Վանիցս ան
 գամ հայիմ յապտակահար և 'ի Թքաթա
 Թախ երեսդ. քանիցս անգամ տեսանեմ
 զխորանկեալ. և զարտասուութիւն աչսդ, քա
 նիցս անգամ նայիմ 'ի վերոք լցեալ մար
 մինդ, և մտածեմ զանհուն ցաւդ սրտիդ,
 զարմանամ. Թե զի անդ ոչ ճայթի սիրտ
 իմ 'ի ցաւոյ. կամ ոմ ոչ հանեն աչք իմք
 զաղբիւրս արտասուաց. Ո՛հ ինչ ան իմ
 յմ քս. Ո՛չեւ բաւական արդեօք անցեալ
 հարուածն.

հարուածն. գալոց մահն. և ներկայ վերն
 զի ևս այժմ կամին վիրաւորել զգլուխ քո.
 որում մինչև ցայժմ խնայեալքէին. 11՝
 Թէ որ քան մեծէր ցաւն յի յայսմիկ մեր
 կացման. Օի հանդերձքն արենաթա
 թախք կպեալքէին ՚ի վերսն մարմնոյն. վն
 որոյ մինչ սկսան մեծաւ ցասմամբ մերկա
 ցուցանել. անջատեալք հանդերձք ՚ի մար
 մնոյն. նորոգեցան վերքն. 12՝ Եդեալք
 զփշեա պսակն ՚ի գլուխն հարկանէին բը
 րօք զփշեա պսակն այնքան յուժով մինչ
 զի թափանցէին փուշքն ընդ գագաթն.
 և արիւնն ելանէր առատապէս:

Սաան երկրորդ. 13՝ Ետ այնորիկ եդին
 ՚ի ձեռս նորա զեղէգմի. և ծուներ կրկն
 եալ ծաղը առնէին զնա և ասէին. 14՝
 Ընր թագաւոր հրէից. Տես Թէ որ քան
 բազումքեն վիշտքն յի. որով հետև ոչ
 ևս վայրկեան մի հանգստացուցանեն զնա
 ծուներ կրկնելով կատակէին զնա ասելով.
 15՝ Ընր թագաւոր հրէից. այսինքն ով
 դու ողորմելի և տկարագոյն քան զամ որ
 դիւ մարդկան. զի արդ այդ քան խելա
 գարեցար. մինչ զի զքեզ որդի այ և թա
 գաւոր արարեր. 16՝ Ըր, այսու խրատէ
 մեզ քս. Թէ պարտէ մեզ համբերել ամ
 նախատանաց:

Սաան երրորդ. 17՝ Ետ զի պիղատոս կա
 մեր ազատել զմրն. կալեալ զձեռանէ
 յի. եցոյց այնու ողորմելի կենօք զնա ժո
 ր

զովրդեանն և ասէ։ Ի հաւաստիկ մարդ։
 Ի սկ ժողովուրդն աղաղակեաց ասելով։
 Հան 'ի խաչ։ հան 'ի խաչ։ Տես ի վհոգի
 իմ։ Թէ որ քան սաստկաբար ձախեցին
 զտրն։ որով հետե պիղատոս հաւատայր։
 Թէ ողորմելի տեսութիւնն քի պարտէր
 զիջուցանել զկատաղի բարկութիւնն ան
 ողորմ հրէից։

Ս' Գրածութի Գրան երորդ։ յաղագս Գրանէն
 շրիստոս ի շէտոն Գողգոթայ ի խաչել։

րդ' յորժամ ետես պիղատոս Թէ
 իջ կարաց խաղաղացուցանել
 զբարկութիւնն հրէից։ նստաւ
 յաթող դատողութեան։ առ
 'ի տալ զանմեղ գառն յն 'ի ձեռս Թշնա
 մեաց յն։ զի 'ի խաչ հանցեն զնա։ Եւ այր
 արդէն պատրաստեցեալ խաչն 'ի գոլրան
 պիղատոսի ոմ ահագնատեսիլ դրօշակ, որ
 սպառնայր զցաւագին մահն տն մերում։
 Ի սկ յորժամ պիղատոս է հատ զվճիռն
 մահուան։ յայնժամ եդին զվերս 'ի վերայ
 վիրացն յն։ քան զի եդին զայն ահագին
 ծանր խաչափայտն 'ի տկարացեալ և 'ի պա
 տառոտեալ յուսն յն։ Ի այց սակայն իջ
 հրաժարեցաւ գթածագոյն յն 'ի խաչա
 փայտէն յորում կային մեղքն մեր ամենե
 ցունց, այլ մանաւանդ գրկեալ համբու
 րեաց զնա մեծաւ սիրով։ վասն փրկութե
 մերոյ

մերոյ: Բորդ առեալ զխաչափայտն 'ի յուն
սըն երթայ 'ի տեղի մատուցման սլատարս
գին որպէս 'ի սահակ բարձեալ տանէր
զփայտն ողջակիղին: Հետեւէին տն բա
զումք գթածք կանայք լալով և արտասո
ւօք: Բորդ, ովեր այնպիսի քարասիրտ
որ ոչէր լացեալ. տեսանելով զայն մեծ
խաչափայտն 'ի վերա՝ ձողեալ և տկարա
ցեալ ուսոյն քի. որ բարձեալ տանէր կա
մաց կամաց. և տքալով. դողալով ծունկ
քնն, և մեծաւ աշխատանօք, և երբեմն
անկանելով յերկիր 'ի վերա՝ երեսաց:

Սասն երկրորդ: Օայս տեսեալ սբ յօ
հաննէս աւետարանիչն. գնաց առ 'ի ծա
նուցանել սրբուհւոյ կուսին մարիամու.
առ որ հասեալ անկաւ յերկիր ողբայ և
ասէ: ՍՏ տիրուհի հրեշտակաց: ՍՏ Թա
գուհի երկնից: ՍՎ դուռն դրախտին:
ՍՎ բարեխօս աշխարհի: ՍՎ ապաւէն
մեղաւորաց: ՍՎ փրկութիւն արդարոց
վայ ինձ ով տիրուհի: Կամիմ ասել զբան
մի քեզ: Իայց ույ կարեմ ասել. ոչ գի
տեմ. Թաքուցանել 'ի քէն ոչ կարեմ. իսկ
ասելն դժուարինէ: ԲՏա՛ տեսի զսիրտ
կան որդին քո, և զքաղցրագին վարդա
պետն իմ բարձեալ զխաչափայտն 'ի յուն
սըն, և 'ի մէջ երկուց աւաղակաց երթայր
'ի լեռն գողգոթայ 'ի խաչիլ: Օ որ լու
եալ սբ կոյսն. յուշագնացեալ անկաւ յեր
կիր. և ծածկեաց զնա՝ մահուան քրտունքն:

Ի բաւի մեռանիցէր իսկոյն, եթէ ամային
նախատեսութիւնն ոչ պահիցէր զնա՝ կեն
դանի. ուր զի առաւել ցաւիցէր սիրտնր
'ի ներքոյ խաչին առ 'ի առնուլ զմեծա
գոյն պսակ:

Սասն երրորդ. ԲՆԴ. յորժամ 'ի յուշն
եկն. ելեալ արտաքս խնդրէր զսիրական
որդին իւր. և քան զի ոչ գիտէր թէ ընդ
որ ճանապարհ էանց. վասն որոյ հարցանէր
ցերուսաղեմայ կանայսն և ասէր. Սասն ար
սիրոյն. մի թէ տեսիք զսիրականն իմ.
ասացէք ինձ. Իսկ երուսաղեմայ կանայքն
ցուցին նմա՝ զարիւնն որդւոյն որ 'ի ճանա
պարհին կաթեալէր և ասեն. ԲՆՏ՝ ա
րիւնն որդւոյ քո. երթ ուրեմն ընդ ա
րեանդ, և գտցես զորդին քո: ԲՆԵԱԼ
նրբուհի կոյսն զշաւիղ արեանն գնաց յո
րոնել զորդին իւր. Իւր ետես 'ի հեռուստ
զբաղմութիւն մարդկանց. և զճառագայ
թըս զինուցն զինուորաց. և լուաւ զձայն
փողոյն. որով հրատարակէին զմահն յի:
ՍԵՐՃԵՑԱԼ առամբոխն առ 'ի տեսանել
զսիրականն իւր. Իմոյ կողմանէ ցանկայր
տեսանել զորդին. Իսկ 'ի միուս կողմանէ
վախէր տեսանել զնա՝ 'ի մէջ այնքան անար
գանաց. Իսկ 'ի վախճանի յաղթեալ 'ի սի
րոյն. գնաց և եկաց յայնպիսի տեղւոջ յոր
մէ կարէր տեսանել զնա՝ 'ի հեռուստ. զի
ոչ թոյլ տային մերձենալ. Ի տես յիւր
մայրն իւր. և յաւելան ցաւքն որդւոյն տե

Եանելով զցաւագին մայրն այնքան վշտան
 գեալ: Արդ. լռեալքէն ընդուքն մօրն
 և որդւոյն վասն սաստիկ ցաւոյն: Բայց
 խօսէր որդին սրտէ 'ի սիրտ և ասէր. || Զ
 եր եկիր այսր. ո՛վ աղաւնի իմ. || Երազան
 իմ || Կայր իմ. || Զ ապաքէն բաւականքէն
 ցաւք իմ ինձ: Իրաւի առաւել ցաւիմ վն
 քո. քան թէ վասն մարմնոյս ցաւոյն:
 Եւ ցաւք իմ բազմացուցանեն զցաւս քո: Իսկ
 ցաւք քո առաւել ցաւեցուցանեն զիս:

Արժանութիւնն թրքական երգիւց յաղագս խոյն
 ընթերցանութեան:

Արդ. յորժամ ժամանեցին 'ի լեւառն
 գողգոթայ. դարձեալ մերկա
 ցուցին զմօրն 'ի զգեստուցն:
 Բայց քան զի հանդերձն
 կպեալէր 'ի վերսն. 'ի մերկացուցանելն նոր
 րոգեցան իմ վերքն. և հեղանիւր ամենո
 ւստ արիւնն: Իսկ յս մեծաւ համբերութե
 թոյլ ետ մերկանալ. և ոչ բանայր զբերան
 իւր: Արդ. տարածեցին 'ի վր' խաչին առ
 'ի բաւել զձեռս և զոտսն. Բայց քան զի
 ծակքն խաչին հեռիքէն. և ոչ հասա
 նէն ձեռքն. առեալ զպարանկապեցին
 'ի ձեռն. և քարշեցին դէպ 'ի ծակսն այն
 քան սաստիկ. մինչ զի խախտեալք յօգո
 ւածք բազկացն 'ի տեղւոյն իւրեանց. հա
 ղիւ հասուցին 'ի ծակսն. և իսկոյն սկսան

Տարկանել զկռանն 'ի բեւոսն: Ո՛հ Թէ՛,
 որպիսի էր ձայնն կռանացն յականջս ցա
 ւագին մօրն. իրաւի. Թէպէտ բեւոսքն
 այնոքիկ թափանցէին 'ի ձեռն որդւոյ. սա
 կայն վիրաւորեալ խոցուտէին զսիրտն մօրն:
 Սասն երկրորդ. Սկնի բեւոսանն իս
 կոյն բարձրացուցին զխաչափայտն. և զյս
 'ի վերայ խաչին. և եդին զխաչն 'ի փոսին.
 զոր այսր աղագաւ փորեալքէին: Ո՛հ ան
 մեղ յս. որպիսի սիրտ եղիցի սիրտն այն
 որ ոչ պատառիցի վասն սաստիկ ցաւակ
 ցութեան. զի որով հետե քարնքն ևս
 ճայթին ցաւակցելովքեզ. ապա՛ ուրեմն
 քան զքար ապառաժէ. այն սիրտն որ ոչ
 ցաւակցի քեզ: Շ ուրջ եղեն զբեւոսնք
 մահու. տր իմ յիսուս և վիշտք դժոխոց
 գտին զքեզ. իջեր դու 'ի խորս անդնդոց.
 և շրջանք գետոց պաշարեցին զքեզ: Տայրն
 երկնաւորեթող զքեզ: Րշակերտք քո փա
 խեան 'ի քէն և շուրջ զբեւ զոչ որ ունիս
 եթէ ոչ զթշնամիսդ միայն. իրաւի որ
 ցաւագին մայրն քո ընդ քեզէ 'ի ներքոյ
 խաչին. բայց ոչ մխիթարէ զքեզ. այլ մա
 նաւանդ քանիցս անգամ տեսանես զնա՛
 հեծալով ույ՛ զաղաւնի այն քանիցս յաւե
 լանան ցաւք քո: Կակուղ անկողինն քո է
 չորփայտն խաչին. Կակուղ բարձն քո է
 փուշ պսակն: Տամեղ կերակուրդէ լե
 զին. և անուշահամ գինին քո է քացախն:
 Է՛րթամ առ 'ի հանգուցանել զձեռսդ.

կանգնեցիս 'ի վերայ ոտիցդ • սաստկանայ
ցաւն ոտիցդ • Իսկ մինչ կամիս հանգու
ցանել զոտսդ և կախիս 'ի ձեռացդ • յայն
ժամ բազմանայ ցաւն ձեռացդ •

Ասան երրորդ • Բաղմացան տանջանք և
ցաւք յի ներկայութեամբ մօրն իւրոյ •

Օ ի բարւոք գիտէր որ սիրտն մարիամու
ընդ ինքեան 'ի խաչ ելեալէր և կայր 'ի տան
ջանս ընդ մարմնոյ իւրում • Օ երկուս խաչս
ուսնիս վասն քո ո՛վ ար յս • մինն է չարչա
րանաց • իսկ միուսն է ցաւակցութեան •

Իսաչն չարչարանացն տանջէ զմարմինդ •
իսկ խաչն ցաւակցութեան չարչարէ ըզ
սիրտդ • Իսաչն չարչարանաց տանջէ զմար
մինն քո երկաթեօք բւեռօք • Իսկ խաչն
ցաւակցութեան խեղճ մօրն քում թա
փանցէ ցաւօք 'ի սիրտ քո • Ո՛հ թէ ո՛կարէ
պատկել զտանջանսն սրտի քոյ • յորժամ
տեսանէիր զցաւագին մայրն քո 'ի ներքոյ
խաչին արտասուածոր աչօք • Թալկաց
եալ սրտիւ • և կիսամահ մարմնով • Իրաւի
իրաւի • առաւել չարչարէր զքեզ ցաւակ
ցութիւնն քո դէպ 'ի մարիամ • քան թէ
խաչն և բւեռքն զմարմինդ •

Սափա-Բի-ն երկոյստան երոբ Յողագա
 Էն-ցանեւոյ շրիստոս Էիւէն. Ե-յողագա որդոս
 Խոյ Կոչին:

Սորդ. յորժամ աւանդեաց տր մեր
 զմաքրագոյն հոգին իւր. յայն
 ժամ կատարեցաւ ամ իղձ և
 փափագանք հրեկցն թշնամեա
 ցն քի. սակայն ոչ շիջաւ տակաւին կս
 տաղի սրտմտութիւնն նոցա. այլ և կամե
 ցան արտափախել զցասումս իւրեանց ընդ
 դէմ սրբագոյն նշխարացն մեռեալ մար
 մնոյ նորայ. Քան զի. մի ոմն 'ի զինուո
 րացն տիգաւ խոցեաց զսրբագոյն կողն ի
 յորմէ ել վաղվաղակի ջուր և արեւն. Ս
 անողորմութեան ձերում. Ս՝ ան ամու
 թեան ձերում. Ս՝ վ գազանաբարութ. ով
 խստասիրտք. թուի ձեզ թէ սակաւ տան
 ջանս կրեաց 'ի ձէնջ 'ի կենդանութեան.
 զի ոչ խնայեք սպանեալ մարմնոյն. համ
 բարձ զաչս քո. ով հոգի իմ. և նայեաց յե
 րեսն սիրական փեսային քոյ. և տես զայն
 լուսափայլ երեսն բոլորովիմբ դեղնեալ.
 զաչս խփեալ. բերանն փակեալ. և զգլուխն
 կորոցեալ. հայեաց և ցաւակցեալ. Վայեաց
 յայն ամային կողն խոցեալ յորմէ բղխե
 արեւն և ջուր և ասալ. Ս՝ վ գեա քաղցրա
 համ բղխեալ 'ի դրախտէն որ որոգանեա
 ցեբեսս երկրի. արբո զիս զծարաւեալս.
 Ս՝ վ խոց կողն քի. որ մանաւանդ սիրով
 իմով:

իմով. քան թէ գեղարդեամբ խոցեցար.
 խոցեա՞ զսիրտիմ սիրով քով: Ո՛վ դուռն
 երկնից. լուսամուտ արքայութեան. մոյժ
 զիս քե՛ 'ի յերկինս: Ո՛վ տեղի անդորրու
 թեան, թաքո՞ զիս 'ի միջի քում: Ո՛վ աշ
 տարակ ամրութեան. պահեա՞ զիս 'ի փոր
 ձութենէ: Ո՛վ բնակութիւն արդարոց.
 գերեզման պանդխտաց: Բոյն մաքրից աշ
 դաւնեաց. և ծաղկազարդ մահիճ հարսին
 սողօմոնի: Ողջլեր ո՞վ խոց կողին քի, որ
 խոցես սիրով զհոգիս արդարոց և վերա
 ւորես սիրով զսիրտս ջերմեռանդից: Ողջ
 լեր ո՞վ դուռն սրտին յի. և վկայ մեծա
 գոյն սիրոյ նորա:

Սաան երկրորդ: Եկեալք դէպ 'ի յերե
 կոյեան ժամն յորժամ օրն տորաժամ
 եալէր երկու նբք այլքն այնոքիկ ք. այս
 ինքն յովսէփ և նիկողիմոս. որք եդեալք
 զսանդուխտն առ խաչն, 'ի ջուցին զմօր
 մինն յի: Էջորժամ ետես նբ կոյսն. թէ
 'ի ջուցանեն զմեռեալ որդին իւր 'ի խաչէն,
 պատրաստեաց զինքն առ 'ի յնդուանել զնա
 'ի գրկացն խաչին. 'ի գիրկս իւր և առ 'ի հան
 գուցանել զնա 'ի ծոցի իւրում ոմ 'ի նաւա
 հանգստի: Բղաջէ մեծաւ խոնարհութե
 զյովսէփ և զնիկողիմոս ասելով: Արով
 հետե մինչ աւանդէր զհոգին ոչ կարացի
 գրկել և տալ զվերջին համբոյրն. գոնէ
 տուք ինձ մեռեալ. զի մի ամենուստ բազ
 մասցին ցաւք իմբ: Բըդ առեալ նբ կոյսն
 զմեռեալ մարմինն 'ի գիրկն իւր սկսաւ լալ

և ողբալ դառնապէս: Ի ային հրեշտակք
 լային երկինքն: Ի ային աստեղքն և ամ
 աստեղծուածք: Եկաւ գրկել զխոցոտեալ
 մարմինն 'ի ծոցի իւրում: Եւ զերեսն
 իւր 'ի մէջ փուշ պսակին: քսէր զերեսն իւր
 առ երեսն որդւոյն: Եւ երեսն մօր Թրջի
 արեամբն որդւոյն: և երեսն որդւոյն դրջն
 արտասուօքն մօր: Եւ գայ մայրն և ասէ:
 Եւ որդի իմ: Եւ քանի եր աւուրն այնմիկ
 յորժամ ցերեկն քարոյն էր: Իսկ երեկոյնն
 եկեալ առիս, սրբէի զքրտունսն քո:
 Եւ որժամ նստէաք 'ի սեղան մոռանալով
 զմարմնաւոր կերակուրն: հոգւոր բանիւ
 զիս յագեցուցանէիր: Եւ որժամ մեռանէ
 ին որդիքն այլոց: գային առիս: Ես աղա
 ճէի զքեզ: և դու յարուցանէիր զմեռեալ
 սըն: արդ՝ ես զով աղաջեցից: զի յարու
 ցեն զքեզ 'ի մահուանէ: Եւ կայք առիս
 ով որդի յօհաննէս: ով մագդաղենացի:
 Եւ կայք և տեսէք: այսէ արդեօք որդին
 իմ քաղցրագոյն: Եւ յսէ որդին իմ զոր այն
 քան ուրախութեամբ ծնայ:

Եւ ասն երրորդ: Եւ այր յօհաննէս աւետա
 բանիչն և ասէր: Եւ իմ և վարդապետ
 իմ: ով արդեօք ուսուցանէ ինձ զբանն
 կենաց: Եւ ինձ յայտնեացէ զխորհուրդս
 երկնից: Եւ ով երթայց առ 'ի լուծա
 րէի զտարակոյսս իմ: Եւ պիտի փոփոխու
 թիւնէ այս: երէկ երկուսն ունէիր զիս
 'ի վերայ լաւ ջացքոյ: և հաղորդէիր ինձ

զխորին խորհուրդս երկնից. իսկ այսօր
ես ունիմ զքեզ մեռած 'ի գիրկս իմ:

Իսկ արդեօք երեսն այն զոր տեսի այ
լակերպեալ 'ի լեառն թափօր. որ քան զա
րեգակն պայծառագոյնէր: Եւ այր նմանա
պէս մարիամ մագդաղենացին. գրկէր
զոտան ին. սգայր և ասէր: Ո՛վ լոյս ա
շաց իմոց. և կեանք հոգւոյ իմոյ. եթէ
ծանրանայցեմ մեղօք. ո՛վ զիս արձակեսցէ
'ի մեղաց: Ո՛վ բժշկեսցէ զվերս հոգւոյ
իմոյ: Եթէ սիմօն բորոտն փարիսեցին
զիս բամբասիցէ. ո՛վ պատասխանեսցէ փո
խանակ իմ: Ո՛հ եթէ որ քան զանազանա
բար շօշափեմ զոտս այսոսիկ. յանցեալ ժա
մանակն մինչ արտասուօք լուացի զայսոսիկ
առ 'ի կեանս հոգւոյ իմոյ. իսկ զտուօղն
կենաց շօշափեմ այսօր մեռած վրան սի
րոյ իմոյ: Ո՛տացէ զի և ես մեռայց ընդ
քեզ:

Ի՞րդ հասեալ ժամ թաղմանն. եղին
զսուրբ մարմինն 'ի կտաւի. և այսպէս
սգալով տարեալ եղին 'ի գերեզմանի. զպա
տուական գանձն այն: գերեզմանն ծած
կեցաւ քարով. իսկ սիրտն մարիամու ծած
կեցաւ միգաւ տրտմութեան: Որոյ մա
քուր բարեխօսութեամբն արժանաւորե
ցուցէ զմեզ ամենեւեանս տեսութեան
իւրոյ որդին միածին. որ կեայ և թա
գաւորէ ընդ հօր և ընդ հոգւոյն սրբոյ.

Ամէն:

րդ, նախ քան թէ ուսուցանեմք
զկերպն բարւոք առնելոյ ըզ
մտածական աղօթն. ասաս
ցուք զգանաղանու թիւնն աղօ
թից. Ամենայն ոք որ կամի քրիստոնէս
բար կեալ. փրկել զանձն իւր 'ի գ. ժ. ի սոց
երթալ յարքայութիւնն. խոտորել 'ի չարէ
և առնել զբարի. ամենեւեմ պարտէ միա
ւորել ընդ ան. և ունիլ զսէրն ան. Աւ
զայս միաւորութիւնս և զսէրն ան, ոչ զք
կարէ ստանալ այլ ուրիշ կերպիւ. եթէ ոչ
աղօթիւք. ոմ ասացի 'ի յառաջաբանութե
այսորիկ գրգոյս.

Արկու կերպէ աղօթք. այսինքն. ձայն
աւոր, և մտածական. Ձայնաւոր աղօ
թքնէ սաղմոսն. հաւատով խոստովանիմն
հայր մերն. ողջոյն մարիամն. և այլ ան
աղօթք որք ասին բերանով և ձայնիւ. և
զայսպիսի աղօթս հասարակաբար ամենե
քեան ասեն. Իսկ մտածական աղօթքն
'ի մէջ հայոցս. կամ յունաց ոչ որ գիտէ
վասն ոչ ունելոյ զգիրգ և զուսուցիչ. Իայց
սակայն մտածական աղօթքն առաւել գեր
'ի վերոյէ. պատուականագոյն և շահաւետ
Աւ կարեմք ասել թէ որքան պատուականագ
գոյնէ հոգին քան զմարմինն. այնքան պա
տուականագոյնէ մտածական աղօթք քան
զձայնաւոր

զճայնաւորն. Եւ զայս պատուականութեամբ
 մտաւորական. կամ մտածական աղօթից
 ցուցի սկիզբն գրգոյս. յորժամ գրեցի
 զՋերմեռանդութենէ. ուստի ոչէ հար
 կաւոր միւսանգամ կրկնել զնոյնն. Եւ
 միայն ասասցուք զկերպ և զեղանակն, թէ
 ոմպարտիմք առնել զմտածական աղօթքն.

II Վ որ առնէ զմտածական աղօթքն.
 պարտէ ունիլ. և սահմանել զժամանակ
 ինչ յատուկ վասն մտածական աղօթից.
 յառաւօտն կամ յերեկոյնն. Օ ի յորժամ
 սահմանես քեզ զժամանակ յատուկ յառա
 ւօտն. կամ յերեկունն. նոյն ժամանակն
 ստիպեսցէ զքեզ ի յաղօթն. Օ որ օրինակ
 ոմպարտ մի որ ունի զյատուկ ժամանակ
 ուտելոյ. յորժամ այն ժամանակն գայ
 քաղցնու. և կամի ուտել. յորժամ որ ու
 նի զժամանակ յատուկ քնելոյ երբ ժամա
 նակն այն գայ կամի քնել. Սոյնպէս ևս
 յորժամ ունիցիս զժամանակ յատուկ վա
 առնելոյ զմտածական աղօթքն. յորժամ
 գայ այն ժամանակն աղօթելոյ, նոյն ժա
 մանակն յազդէ զքեզ և ստիպէ յաղօթել
 վասն այսորիկ լաւէ ընտրել զժամանակ
 մի վասն մտածականաբար աղօթելոյ. յա
 ռաւօտն. կամ յերեկոյն. Ի այց սակայն
 բարեգոյնէ աղօթքն առաւօտեան ժամոյն
 քան զերեկոյեանն. Բան զի ի ձեռն գի
 շերայնոյ քնոյն. սպառին ամ ծովսք և գո
 լորէիք կերակրոց. նա և մոռացեալ լինին
 համայնք

Համայնք իր.ք. զորս տեսանէ և լսէ մարդ-
'ի յաւուրն. որք են պատճառք ցնդելոյ
զմիտս մարդկան. 'ի ժամ աղօթիցն.

Երկրորդ. այնոցիկ որք մտածականա
բար աղօթեն. շատօգուտէ ունիլ զտե-
ղիս առանձին. հեռի 'ի ձայնէ և 'ի յաղաղա-
կէ. զի ձայնն և աղաղակն խափանեն զա-
ղօթն: Բարւոքէ ևս փակել զլուսամուտս
և կալ 'ի մութն տեղի. զի որ քան մութնէ
տեղին ուր աղօթես. այն քան լուսաւոր
եղիցի աչքն մտացդ. իսկ եթէ ոչ կարես
ունել զտեղի մութն. խփեալ զաչս քո 'ի
մտածութեան: Եւ ևս եթէ ոչ ունիս
զտեղի անքոյթ. յայնժամ բարւոք առնես
յառնել յառաւօտն. յորժամ ամենեքեան
'ի բունեն. զի զայս առնելով. եղիցի տունն
քո որպէս անապատ. թէպէտ իցեն անդ-
ճ. մարդիկ.ք.

Երրորդ. պարտիս 'ի ժամ մտածական
աղօթիցն արտաքսել 'ի քէն զամենայն
խորհուրդս ևս զայնս որք ոչ են մեղք մա-
հացուք. այսինքն զմի հոգս աշխարհիս.
ուտելոյ խմելոյ. ծաղերց. և կատուականաց:
Օ ի մտածմունքն այս պիտեացս թէպէտ
ոչ են մահացուք մեղք, սակայն խաբանեն
զաղօթն:

Չորրորդ. ամենևնիմբ պարտէ մաքրիլ 'ի
մահացու մեղաց. ևս 'ի ներելի մեղաց
արարեալ կամաւ: Օ ի առ 'ի բարւոք ա-
ղօթել մտածաբար, պարտէ ունիլ զհա-
մարձակաւ

մարձակութիւն առ ձեռք . Բայց որ կայ
 'ի մեղս, ոչ կարէ ունել զմբ համարձակու
 թիւնն առ ձեռք : Եւստի որ կայ 'ի մեղս .
 եթէ ոչ կարէ խոստովանիլ . պարտէ նախ
 քան զաղօթելն զըղջալ 'ի մեղաց . և ունիլ
 զդիտաւորութիւն խոստովանելոյ :
 Ինք երորդ մտածաբար աղօթօղն . նախ
 քան զաղօթելն . պարտէ նախապատ
 րաստել զինքն ռմլ ասէ հոգին մբ սողում
 նիւ . Սախ քան զաղօթսն պատրաստեմ
 զհոգի քո . Եւ դու այսպէս արա՛ :

Յապագա նախապատրաստութիւն :

որժամ յառնես առաւօտուն յան
 կողնոյդ . վաղվաղակի համբարձ
 զմիտդ առ ձեռք կարճագոյն աղօթ
 իւք և ասա՛ . Բժ մոծ իմ . ես առ
 քեզ առաւօտ առնեմ : Բժ օգնել ինձ
 նայեաց և մոր յընկերել ինձ փութայ . զայս
 ասա . կամ զնմանիս սոցա՛ : Եւ յորժամ
 զգենուցուս զգեստդ . շնորհակալ լեր զմ
 վասն ձմ բարութեան . և զմ բարեգոր
 ծութիւնս զոր արասցես յաւուրն այնմիկ
 մատո՛ւ մյ . և խոստացիր նմա՛ . զմ արար
 մունս քո որ ոչէ մեղք . 'ի փառս նորա
 առնել :

Ետ այսորիկ ընթերցիր զմասունս մտա
 ծական աղօթիցն : Եւ աստ պարտիս
 գիտել . զի ձմ մտածմունք յերիս մասունս
 բաժանի :

բաժանի։ վասն այսորիկ յամ մտածական
աղօթս ասի։

Սասն երկրորդ։ մասն երրորդ և այլ։
Ի՛րդ՝ պարտիս ընթեռնուլ զերիս մասունս
ի միասին։ բայց ոչ պարտիս մտածել զե
րեսեանսն ի միասին։ այլ զմինն զկնի միու
սոյն։ Ի, ախ պարտիս մտածել զառաջին
մասն և լաւ որոճալ զնա։ լինի թէ անդ
գտցես զարտասուս և զկակղութիւն սրտի
և մինչ մտածես զառաջին մասն։ մի խո
կար զերկրորդն։ և ոչ զերրորդն։ մինչև
որ լաւ քննես զառաջինն։ Իւ եթէ յա
ռաջնումն ոչ գտցես զճամ և զճաշակ յայն
ժամ յառաջնոյն անցիր առ յերկրորդն։
և լաւ քննես։ և մտօք ծամեա՛ զերկրորդն
իսկ եթէ ևս երկրորդն ոչ տայ քեզ
զքաղցրութիւն։ ապա անցիր առ յերրորդ
մասն։ Ի, այց ոչէ պարտ ի միոյ մասանէ
շուտով անցանել առ միուս մասն։ այլ
պարտե մտածել մէկ չերէք սահաթ ի վր
առաջնոյ մասին։ մէկ չերէք ևս ի վր
երկրորդ մասին։ և միուս այլ ի վր երրոր
դին ուլ զի բոլոր աղօթքն քո մասցէ
երէք չերէք սահաթ։ Ի, այց ոչ ասեմ թէ
աւելի քան զերէք չերէք աղօթելն վա
տիցէ։ երանի թէ ք սահաթ կարեցէ իր
աղօթել։ բայց սակաւ ասեմ։ զի մի ձան
ձրանայցես։

Դարձեալ պարտիս գիտել։ յորժամ ըն
թեռնուս զմասունս մտածական աղօ
թիցն

Թիցն. մի ընթեռնոյր փոյթ ընդ փոյթ. այլ մտադրօրէն և հանդարտապէս: Ի՞նչ ձեալ ոչ է պարտ այն քան ընթեռնուլ. զի զամենայն 'ի միտ առցես. օպ մանկունք թն սերտեն զսաղմոսն. այլ բաւականէ երկու, կամ երեք անգամ ընթեռնուցուս մտադրութեամբ. զի կարիցես զգլխաւորսն 'ի միտ առնուլ. ասկա փակեացես ըզլուսամուտն և մտածիցես: Ի՞նչ եթէ ոչ կարես 'ի միտ առնուլ. յայնժամ կարես սակաւ մի ընթեռնուլ. և զընթերցածդ մտածել և մտօքդ որոճալ: Եւ ասկա մի այլ ընթեռնուլ. և զնոյնն մտածել: Դարձեալ սակաւ մի ընթեռնուլ և դարձեալ մտածել մինչև շնորհօքն հոգւոյն սրբոյ սովորեացիս առնել զմտածական աղօթսն:

Եւ աստ գիտելի է. վասն այսորիկ ամ մտածական աղօթքն բաժանեալ է յերեք մասունս. զի եթէ ոչ գտցես զհամ և զճաշակ 'ի միտմ մատուցմ. այսինքն յառաջնում գոնեայ գտցես 'ի միտում. այսինքն յերկրորդում և յերրորդում: Եւ սկսացի թէ. ոչ է պարտ անցանել շուտով 'ի միոյ մասանէ առ միւսն, առանց բարեոք քննելոյ: Եւ յսպէս առնեն աշխարհի մարդիկք. որք 'ի միոյ մէկ պատրաստեն զզանազան կերակուր. զի եթէ որ ոչ հաճիցի 'ի միսն. գոնեայ հաճիցի 'ի միւսն: Եւ արձեալ պարտէ գիտել. զի վասն այսորիկ գովի մտածական աղօթքն. զի

զիղձ շարժե՛ի մարդման։ Դ՛, յսկնքն։ յոր
 ժամ մտածեմք զմեղաց չարութիւնն։ շար
 ժի՛ի մեզ իղձն ատելոյ զմեղս։ Է՛ յորժամ
 մտածեմք զմահն զդատաստանն։ և զդժո
 խըն։ յայնժամ շարժի՛ի մեզ անհերկիւղ
 վնայ ոչ կամիմք մեղանչել։ առ՛ի ոչ երթալ
 ի դատաստանն մեղօք, և ոչ՛ի դժոխն վն
 մեղաց։ Է՛ յորժամ մտածեմք զփառս երկ
 նից արքայութեանն, յայնժամ շարժի՛ի
 մեզ սէրն արքայութեան, և ցանկութիւն
 հասանելոյ այնր։ Է՛ յորժամ մտածեմք ըզ
 բարերարութիւնն ան, որ միշտ մեզ առնէ
 յայնժամ շարժի՛ի մեզ իղձ շնորհակալ
 լինելոյ զան, վասն այսքանից բարերարու
 թեանց։ և այլն։ Եւստի ասեմ թէ, այս
 իղձս ուր և ունիցիս, անդ կաց։ յորում
 տեղւոյն շարժեմք բու՛մայսպիսի խորհուրդ
 և քաղցրութիւն գայցէ քեզ։ անդ կացիր
 և անտուստ մի՛ շարժիր։ եթէ այսպիսի
 բարի խորհուրդ գայցէ քեզ յառաջնում
 մասովն աղօթից, անդ կացիր, թէ և մնաս
 ցես անդ բոլոր ժամանակն աղօթից։

Օ՛ի պտուղն աղօթից յայսպիսի խորհուր
 դըս, և յայս իղձս կայանայ։ Եւստի յոր
 ժամ ունիցիս զայսպիսի բարի իղձ և զբա
 րի խորհուրդ յառաջնում մասին, անդ
 կացիր որ քան որ մնայ բարի իղձս ի բարի
 խորհուրդս այս։ Ե՛ի ասեմ թէ մնաց
 մտածելոյ զերկրորդ և զերրորդ մասն։

Օ՛ի վասն այսպիսեաց ըզձեց մտածեմ

զերկրորդ և զերրորդ մասն. վնյ յորժամ
 գտցուք զայսպիսի բարի խորհուրդս, անդ
 պարտիմք կալ. և ոչ շարժիլ քանի որ այն
 քաղցր իղձն և բարի խորհուրդն մնայ
 առ մեզ: Բայց ևս յորժամ կամիս ա-
 սել զձ ողջոյն մարիամ, եթէ 'իսկսել բա-
 նին և առաջին ողջոյն մարիամին անժ քեզ
 տայ զբարի խորհուրդ. և զքաղցր արտա-
 սուս, մի անցաներ անտուստ յայլ տեղի
 և ասել. ի՞նչ ողջոյն մարիամն այլ կաց
 և մնայ զի լաւ աղօթքն այն է, զոր անժ
 քեզ ետ յառաջնում ան ողջոյն մարիա-
 մին: Բնդ կացիր այն չափ, որ չափ մնայ
 այն քաղցրութիւնն. իսկ յորժամ ոչ մնայ
 ցէ, ապաթէ մտածեա՛, կամ տաս զմնա-
 ցեալն: ( ) որ օրինակ, դու կամիս երթալ
 ճ ղոնախ տեղառ. 'ի ունիլ զգորաւոր դեղ-
 վն հիւանդութե քոյ. իսկ դու հասեալ 'ի
 մի ղոնախ անդ. ճարեցեր զճարտար
 բժիշկ և դեղ որով կարես առողջանալ,
 ուստի ոչ է պարտ թողուլ զայնդեղն զոր
 դտեր. և երթալ ճ ղոնախն. զի դու վն
 դեղոյ երթայիր անդ. և այժմ դտեր ու-
 րեմն ոչ է հարկաւոր երթալ անդ:
 Բայց ևս, մեք առնեմ զաղօթս մտա-
 ծական առ 'ի ունիլ զբարի իղձ: զբարի
 խորհուրդ. զկակղութիւն սրտի. և ըզ-
 քաղցր արտասուս: վնյ յորժամ զայսոսիկ
 ոչ կարեմ ունիլ յառաջնում մատում, պար-
 տիմք որոնել յերկրորդ ումն. և եթէ ոչ ու-

նիցեմք յերկրորդ ումն, պարտիմք ունիլ
 յերրորդ ումն: ուստի մինչ այս տայ մեզ
 ամ յառաջնում մասում, կամ ուր և իցէ,
 անդ պարտիմք կալ քանի որ կայ, և յոր
 ժամ չուէ 'ի մէնջ այսպիսի բարի իղձն,
 ապա պարտիմք անցանել առ մնայեալն:
 Այսպէս առնէ մեղուն, զի մինչ նստի 'ի
 վերայ ծաղկի միոյ, որքան որ մեղը կայ,
 ոչ թողու զնա, իսկ յորժամ սպառի մեղըն
 յայնժամ թողեալ զայն երթայ առ այլ
 ծաղիկ: Այսպէս առնէ պարտիզապանն,
 որ մինչ ուռգանէ զարծուն, ոչ բառնայ
 զջուրն մինչև արբցէ յագ: Իսկ յորժամ
 յագի արծուն առեալ 'ի նմանէ, տանի
 զջուրն յայլ արծու, և այլն:

(Ը) անիւ ընթերցող եղբայր, այս վերոյ
 ասացեալ խրատն յոյժ շահաւէտէ և
 հարկաւոր: Իայց լուր զխրատս այս, որէ
 առաւել հարկաւոր առաւել օգտակար,
 և առաւել պիտանի: Ի, որդ, ոմ 'ի վերոյ
 ասացի, մտածական աղօթքն վնկ սբ. ք
 վարդապետք գովեն և մինչև յ'րկինքն
 բարձրացուցանեն, զի մտքրէ զմիտս. և
 զզանազան բարի խորհուրդ և զառաջագ
 րութիւն ներհեղու 'ի սիրտս մարդկան:
 Իայց պարտիմք շուտով կատարել զնոյնն:
 (Ը) որ օրինակ. յորժամ մտածեմք զոտնս
 լուայն. այսինքն, յորժամ քս լուաց զոտս
 աշակերտացն. իրաւի մեծ իղձ շարժի 'ի
 մեզ խոնարհութեան, և ցանկամք խոնար

Տիւ Լ. րդ, պարտիմք յանկացուցանել
դայս իղձս խոնարհութեան. այսինք ոչ է
բաւական ասել հասարակաբար, թէ ես
կամիմ այսու հետե խոնարհ լինիլ. այլ
պարտիմ այնմիկ աւուր առնել գործ իմ
խոնարհութեան. այսինքն վասն խոնար
հութեան հաճութեի զերկեր, գնիլ զոյս
պուճս ուրուք. և այլն:

Վարձեալ յորժամ մտածեա զքի աղծ
թելն վասն թշնամեաց իւրոց, յայն
ժամ ան տայ քեզ զմեծ վախճաք առնե
լոյ բարիս թշնամեաց քոց. Լ. րդ ոչ է բա
ւական հասարակաբար ասել, թէ ես ոչ
կամիմ չարին զչար հատուցանել: այլ պար
տիս յանկացուցանել. այսինքն պարտիս ջա
նալ յաւուրն այնմիկ բարիս առնել թշ
նամուոյն քում, և եթէ հեռիէ և ոչ կա
րես տեսանել յայնժամ պարտիս աղծել
վասն նորա:

Վարձեալ: յորժամ մտածեա զայն սոս
կալի բանն քի որ յաւուրն դատաստան
նին ասացէ զդատապարտեցեալն: Լ. ր
թայք յինէն անիծեալք: Ա ի քաղցեա
և ոչ ետուք ինձ ուտել: Այնժամ մեծ
սէր շարժի ի քեզ առ ի ողորմիլ աղքատ
տաց. Լ. րդ: ոչ է բաւական հասարակա
բար ասել. թէ կամիմ այսու հետե ողոր
մած լինիլ. Լ. յլ պարտիս գործով կատա
րել զայ: բարի խորհուրդդ, եթէ կամիմ
տոկորութիւն առնել քեզ ապա թէ ոչ:

ոչ կարեօ սովորել բարիս առնել: Ո՛ր ասն
 այսորիկ զգեղեցիկ և զպատուական օրինակ
 մի տայ, վարդապետ ոմն և օգրիկվեց կո
 չեցեալ յիսուսեան կարգէն, իրաւի օրի
 նակս այս վայելուչէ ըստ մեծի սրբութե
 և մեծի իմաստութեան իւրոյ: որ ասե
 այսպէս: «Յորժամ երկաթագործն, կամ
 դարբինն կամի շինել զիր իմն անօթ երկա
 թեայ, սկսէ եռացուցանել զերկաթն հրով
 և յետոյ բախէ զեռացեալ երկաթն և շինէ
 զանօթն. զոր եթէ 'ի պաղգոն բախիցէ,
 կոտրեսցի երկաթն:

Ի՞նչ որ չոր երկաթէ սիրտն մեր, որ չորա
 ցեալ է ընդ գիմութեամբ ոմ պօղոս
 ասէ: Հաճիմ ընդ օրինին նայ, բայց տե
 սանեմ զայլ օրէն յանդամս իմ, որ ընդ
 գիժանայ օրինին նայ: Սուտի թէպէտ գի
 տեմք զի բարիէ հսկելու պահելն: բարիս
 առնել տտելեաց մերոց, և օրհնել զանի
 ծիչս մեր, սակայն ոչ կարեմք դիւրաւ առ
 նել: զի չորացեալ է սիրտ մեր: Ի՛նչ
 յորժամ մտանեմք 'ի հնոցն մտածական
 ազօթից, յայնժամ յեռայ սիրտ մեր, և
 կակդի հրօմն հոգւոյն սրբոյ: Ի՛նչ յայն
 ժամ կակդի սիրտ մեր, յորժամ այն առա
 քինութիւնն որ արտաքոյ աղօթիցն դժո
 ւարին թուէր, սկսէ քաղցրանալ և համեղ
 երևիլ մեզ: և ցանկամք առնել և գործով
 կատարել: Ի՛նչ յորժամ այսպէս կակդանայ
 սիրտն մեր, յայնժամ պարտիմք կուսնաւ
 բախել

բախել զյեռացեալ և զկակղացեալ սիրտն
 մեր: Եւ յայնժամ կռանաւ բախեմք ըզ
 սիրտն մեր, յորժամ զոր ինչ յաղօթն առա
 ջադրեցաք առնել: զնոյնն՝ ի գործ ածեցեմք
 և գործով կատարեցեմք արտաքոյ աղօթիցն
 Եւ արի չորացեալ է սիրտ մեր, վնկ դժո
 լարին երևի մեզ բարի առնելն ատելեաց,
 և օրհնել զանիծիչս մեր: Եւ յայց յորժամ
 մտանեմք՝ ի հնոցն մտածական աղօթիցն,
 և մտածեմք զբանն քի որ աղօթեաց վասն
 խաչհանողացն: յայնժամ յեռայ սիրտն մեր
 և կակղի: զի գիւրին և քաղցր երևի զբա
 րի առնելն ատելեաց մերոց, և օրհնել զա
 նիծիչս մեր: և յայնժամ կռանաւ բախեմք
 զյեռացեալ և զկակղացեալ սիրտն մեր, յոր
 ժամ զայս բարի խորհուրդս՝ զոր յաղօթն
 յղացաք, զնոյնն գործօք կատարեմ: Եւ
 քանիցս անգամ՝ ի գործ ածեմք, զայնքան
 կռանս հարուժք սրտից մերոց: և առնեմք
 զպատուական տաճար քի: Եւ դ, թէպէտ
 գրեցի աստ զսակաւ ինչ խրատ վասն մտա
 ծական աղօթից: սակայն գլխաւոր ուսու
 ցիչն է հոգին սբ: Հաւատայ, հաւատայ:
 Եթէ յամենայնում աւուր առնիցես զայս
 մտածական աղօթս, ի սակաւ աւուրս
 զայն բարին ունելոց ես և տեսանելոց, զոր
 ակն ոչ ետես: և ունկն ոչ լուաւ, և ի
 սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ: Հաւատայ ինձ
 եղբայր: Եթէ հաւատարմաբար արասցես
 զայս մտածական աղօթս, զայնպիսի խորին

խորհուրդս երկնիցես իմանալոց, զորս ոչ
կարեն իմանալ այնք անթաքանք, որք թե
պետ ուսեալքեն զանթաքանութիւն, սա
կայն ոչ առնեն զմտածական աղօթս։
Եւ աչօք ինօք ատեսի զձկնորս մի, իմեծն
նապօլի որեր գրեհիկ աշխարհական մի,
և եր յոյժ աղօթարար։ Սա այնքան լու
սաւորեցեալէր հոգւով ի ձեռն մտածա
կան աղօթիցն, մինչ զի վարդապետք եր
թայլն առ սա, և հարցանէին զերս գծա
ւարինս։ Եւ նա այնքան կատարելապէս
պատասխանէր, մինչ զի զարմանային ամէ
նեքեան։

Ս արձան։

Բ.թ. Բ. աստօցեան։

Յանուն հօր և որդւոյ և հոգւոյն որ
բոյ, ամէն։
Թագաւոր Թագաւորաց անդ
ծող ան և արարիչ հայր և որդի և սուրբ
հոգի, երրորդութիւն և մի անութիւն,
գլխի խոստովանեմ բոլորով սրտեւ իմով
գաւանիմ և երկրպագանեմ, որ յոչնչե
գ պացուցեր զիս, որ ստեղծեր զհոգի և
զմարմին իմ, և ամ բոլրօք զիս զարդարե
րէր, պահեցեր, պահպանեցեր, սիրեցեր,
և նախախնայեցեր, տածեցեր, և սփռե
ցեր, յմարմ վրանցի ինձ, օգնական եղեր

և յամուժ կարևորութեան ինչ 'ի թիկուն
նրս հասեր, յամ տրամութեան զիս մխի
թար'ցեր, և յամ փորձութեանց զիս ազա
տեցեր, և մինչև ցայս կէտս պարաւանդե
ցեր, տեսանելով զանօրէնութիւնս իմ'նե
րեցեր. զապերախտութիւնս իմ և զանց
արարեր, և առաւել քան զբազումս որք
զարդիւնս ունին առաջի անտութեան քոյ
պաշտպանեցեր, և յայս ժամ առաւօտու
ժամանեցուցեր, փառք և գոհութիւն և
երկրպագութիւն և շնորհակալութիւն
ստեղծողիդ իմոյ ան հօր և որդւոյ և հոգ
ւոյդ սրբոյ, միոյ, ճշմարտի, կենդանւոյ,
և յաւիտենականի, ամէն:

Ողջոյն քեզ Սարիամ. լի շնորհօք տէր
ընդ քեզ, ( ) ԸՏՆեալ ես դու 'ի կանայս,
և օրհնեցեալ է պտուղ որովայնի քոյ յս,
սրբուհի Սարիամ մայր ան, աղօթեալ վն
մեր մեղաւորացս այժմ և 'ի ժամու մահո
ւան մերոյ, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս դես, ան եղիցի աշ
նուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղի
ցին կամք քո ոմ յերկինս և յերկրի, զհաց
մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր, և
թող մեզ զպարտիս մեր, ոմ և մէք թօ
ղումք մերոց պարտապանաց, և մի տանիր
զմեզ 'ի փորձութիւն, այլ փրկեալ զմեզ 'ի
չարէ, ամէն:

Ղոհանամ զքէն ան իմ և ան իմ 'ի բո
լորէ սրտէ իմէ, և 'ի բնաւից մտաց իմոց,
զի

զի 'ի գիշերիս յայսմիկ արժանի արարեր
զիս պահել և պահպանել. վասն քոյոյ մե
ծի գթութեանդ և բարերարութեանդ,
արդ աղաչեմ զքեզ խոնարհութեամբ,
տուր ինձ զմեծագին շնորհքոմբ, առանց
որոյ զոչ ինչ կարեմ առնել. զի նովաւ
կարիցեմ կառաւարել զիս այսօր. 'ի փառս
քոյոյ անժայնոյ հանդիսավիհութեանդ 'ի
փրկութեն հոգւոյ իմոյ, և 'ի յօգուտ մեր
ձաւորաց իմոց: Մ. յ. և օգնեա՛ ինձ ով
քաղցր թր իմ զի կարիցեմ այսու հետեւ
սկսանիլ զբարիս խորհիլ. խօսիլ, և գոր
ծել, և փոխել զկենցաղավարութիւն իմ
անպատեհ, և առնել զամ ինչ 'ի պատիւ և
'ի փառս անուան քոյ սրբոյ, ամէն:

Ըն յաւիտենական, 'ի խորոց սրտի իմոյ
գոհանամ զքէն, զի ստեղծեր զիս 'ի պատ
կեր քո, և պատուական արեամբ որդւոյ
քոյ միսճնի փրկեցի, և անթիւ բարերա
րութեամբ քով մինչև ցայսօր մարդասի
րապէս պահպանեցեր, և յայսմ գիշերիս
'ի վտանգից և 'ի չարեաց զիս պահելով
մինչև 'ի յսկիզբն աւուրս այսօրեկամբողջ
հասուցեր: Օրհնէ փոխարեն հատուցից
քեզ թր ընդ այսոցեկ, և ընդ այլոց ամե
նեցուն զորս ետուր ինձ: Մ. հա՛ թր զանձն
իմ բոլորովին ընդ բնաւից զօրութեանց
և կարողութեանց. ընդ բնաւից ըղձից և
ցանկութեանց, և ընդ բնաւից խորհոգոյ
բանից և գործոց նորին յօժարութեամբ

քեզ մատուցանեմ և նուիրեմ 'ի մեծագոյ
նրս փառս անուան քոյ սրբոյ:

Ո՛րքն ծայեմ ես ընդ նմին զամ գործս,
զորս փրկիչն մեր կատարեաց սիրով վասն
փրկութեան մերոյ 'ի վերայ երկրի: զի
յառաւելութենէ արդիւնաւորութեանց
նորին ընդ որ հաճեցար, զորանայցէ տկա
րութիւն իմ, և շնանիցի պակասութիւնն
իմ:

Ո՛րոյ և միջնորդութեամբն աղերսեմ 'ի
քէն ուսուցանել ինձ զքոյդ բարեհաճու
թիւն, քան զի գիտեմ իմ, թէ գալոց
իցես մեծաւ բնութեամբ պահանջել
զհամարս 'ի ծառայից քոց, և աստուտ
զարհուրիսիրտ իմ 'ի բնաւից յանցուածոց
իմոց 'ի խորհիւն իմ, թէ զորպիսի դա
տաստանս ընդունելոց իցեմ 'ի քէն, և ոչ
եմ հաւաստի, թէ յորում ժամու գալոց
իցես, առ 'ի խնդրել զհաշիւն տնտեսու
թեան իմոյ: Ո՛րքն ասն որոյ ապաւինեալ 'ի
շնորհս քոյս, սրբազանս յառաջագրեմ
ինձ կենցաղավարիւ այսու հետեւ ըստ հա
ճոյից քոց անձայնոց, և ըստ պատեհաւո
րութեան կոչման իմոյ: Եւ զի հրամայէ
մեզ որդիդ քո միածին նախ խնդրել զար
քայութիւն քո սբ, ուստի ամփոփեցից
և արտաքարշեցից զմիտս իմ 'ի բազմաց և
յաւելորդաց զբազմանց կենցաղոյս, զի մի
նուաղիցի ժամանակն հոգալոյ չկեցութե
անձին իմոյ, որով հետեւ ընդունայն իմեմ

շահին զաշխարհս ամ, և զանձն իմ կո
րուսանելն:

ՏԻ՛ իմ և ամ իմ, երանի թե այսօր յաջո
ղիցին ճանապարհք իմ՝ ի պահել ինձ զար
դարութիւնս քո: Եւ արդարեւ ոչ է՛ պս
տեհ գնալ ի ճանապարհս մեղաւորաց, և
'իշաւիղս դժուարինս, յորս ոչ ինչ գտա
նի, եթէ ոչ զղջումն և թշուառութիւն,
քան զի թէ պէտ ի յակզբանն երևին բա
րիք և հաճելիք, ապա յն կատարած նոցին
առածէ՛ ի մահ. ուստի երդուայ և հաս
տատոցի ի պահել զերաւունս արդարու
թեան քո. և ասացի թէ պահեցից զճա
նապարհս իմ, զի մի՛ մեղայց լեզուաւ ի
մով. դարձուցից պաշս իմ, զի մի՛ տեսցեն
զունայնութիւն: Երանի թէ զգուշու
թեամբ պահէի զսիրտ իմ, զի ոչ լքանէի
'ի բարեգթութենէ քումէ, արդ որով
հետեւ այսօրիսիք եղեն ինձ բազմիցս ա
ռիթք միասուց, ոչ ևս զնոցանէ այսօր և
'ի բոլոր կեանս իմ զբուռն հաբից. ոչ ա
րարից ամ վասն սիրոյ քո, որում միայնոյ
հաճոյանալ, ծառայել, և հպիլ ցանկայ
ունձն իմ: Երդարեւ ամ զինչ օգուտ է՛
կամին զայս, եթէ ոչ դու տայցես զկա
րելն և զկատարելն. քան զի ի զուր մարդ
հաստատէ ի մտի իւրում, եթէ ոչ շնորհ
քո կարգադրիցէ զնա: Եւ գիտես ամ
զտկարութիւն իմ, զի աղքատ և ողորմելի
եմ, և զոչ ինչ առանց քեզ առնել կարեմ,

և ոչ ևս խորհել զիմն, այլ 'ի բէն միայնոյ
 է բաւականութիւն իմ: Արդ արի և օգ-
 նեա՛ ինձ, և կատարելագործ շնորհիւ քով
 զօրացո՛ զիս, զի զոր կամիմ զբարին յաջո-
 ղութեամբ կատարելոյ կարող լինիցիմ:
 Եւ դու ամենաօրբուհի կոյս մարիամ,
 ապաւեն իմ և յոյս, օգնեա՛ ծառայի քում,
 մայրականաւ քոյով գթութեամբ: Այս
 պէս ևս դու հրեշտակ իմ պահապան, որ
 հրամանաւ ւնայ բարձրելոյն ընկալեալ ես
 զհօգաբարձութիւն անձին իմոյ, լուսա-
 ւորեա՛ և կառավարեա՛ զիս այսօր, և առաջ
 նորդեա՛ 'ի Ճանապարհս կեցութեան:
 'Ի խորոց սրտի իմոյ հեղութեամբ մտաց
 աղաչեմ՝ զքեզ ով գերապայծառ հոգի
 հրեշտակական, իշխան արքայութեան,
 որ ես կարգեցեալ 'ի ժամու ծննդեան ի-
 մոյ յամենառատ աղբերէ հանգիսովեհու-
 թեանն ւնայ, 'ի պահպանութիւն և 'ի նախախ-
 ւամութիւն իմոյ անարժանի անձինս, պա-
 հեա՛ և պահպանեա՛ զիս այսօր 'ի պատրա-
 նաց, և 'ի խաբէութենէ, և 'ի հնարիցն
 սատանայի, և տուր ինձ զօրութիւն նշանի
 սրբոյ խաչին յաղթահարել զամ ցանկու-
 թիւն մարմնական, զամ հպարտութիւն
 կենցաղոյս, և զամ խաբէութիւն հնոյ
 օձին: զի մի՛ մարտեցեմ արտաքոյ հրամա-
 նաց փրկչին իմոյ, և գնայցեմ 'ի Ճանապարհ
 խաւարոյին, մի՛ թողուր զիս ով պահա-
 պան հրեշտակ իմ, զի որպէս տեսանես

ասոխն մեր սատանայ կամի որսալ զիս, և
ձգել զիս 'ի խորս յուսահատութեան, այլ
զինուորեա՛ն զիս զինուք սրբոյ եկեղեցւոյ,
զի կարիցեմ ընդ-իմամարտիլ ընդ-էմ զօրու-
թեանց նորա ամէն:

Ո՛վ հրեշտակ անոր պահապան իմ ես,
զիս քեզ յանձնեցեալս գթութեամբ վեր
նականաւ լուսաւորեա՛ն այսօր, պահպա-
նեա՛ն, ուղղեա՛ն, և կառավարեա՛ն ամէն:

Եւ Սեւքիսէթ յաբդապետս կարո
ղութեամբն և շնորհօքն ան Պատրիար
գոս մայրաքաղաքին ի ոստանդինուպօլսի
տեսի զմտածական աղօթս զայս և հաւա-
նեցայ. զի գտի զսա լի անձային բանիւք յօ-
րինեցեալ. 'ի սրբոց մեծաց վարդապետաց
եկեղեցւոյ վասն օրոյ ետու զհրաման զի
տպագրեցի:

Ողորմութեամբ Մ. Ե. և միջնորդութե
 կուսին մարիամու, յանգ ելեալ աւար
 տեցաւ գիրքս մտածական աղօթից. զոր
 թարգմանեցեալ եղև սա, 'ի լաթին լեզու
 'ի հայերբառ 'ի պետրոսէ վարդապետէ
 թիֆլիզեցւոյ. 'ի խնդրոյ ոմանց եղբարց
 կամակցութեամբ և հաւանութեամբ մե
 ծաւորաց տպագրեցեալ. 'ի մայրաքաղաքն
 կոստանդնուպօլիս աշխատասիրութեամբ
 և սրբագրութե օւմիմն շնչին բանասիրի
 Մ. րամեան թւին, 1788. յունիսի ամսոյ.
 իննին: 'ի տպարանի սրբոյ էջմիածնի և
 սրբոյն սարգսի զօրաւարին:

Վասն որոյ աղաչեմ զամենեւին, զի սի
 րով ընդունիջիք զմեղրածորան խրատն
 գրգոյս սյսորիկ. և փութասջիք կատա
 րել գործով զնոյնն. զի սակ' սափորն ոսկի
 ուր մանանայն ծածկեցեալ դնի' զոր բա
 ցողքն զսա մտածմամբ ճաշակեն և անմա
 հանան:

Եւ սակ' ներքին կողմն վարագուրին' ու
 րեն սրբութիւնք սրբոց. քան զի ձայնա
 ւոր աղօթքնէ առաջին սեղանն' ուր յիմ
 ում աւուր մտանէին քահանայք. և քս
 ևս յիմում աւուր ելաներ 'ի լեառն և աղօ
 թէր. իսկ քահանայք հնոյ օրինին ընտա
 րւոջն միանգամ. միայն մտանէր քահա
 նայապետն 'ի ներքին կողմն վարագուրին
 նոյնպէս և քրիստոս, 'ի ժամ խաչելութե
 որ մտանէր 'ի ներքին կողմն վարագուրին

մտադրութեամբ կայր յաղօթս 'ի լեռն
ձիթենեաց, և հոսեր զքրտունս արեան,
ոպ պատմէ զուկաս:

Արոյ վնդրուածիկէ սա այնքան զոր եր
կրաւոր լեզու ոչ կարէ պատմել. զի սաե
որ միաւորէ սիրով զմարդն ընդ նոյ, և
զնձ ընդ մարդկան, որ է 'ի վեր քան զնմ
միտս և զբանս:

Գովիկի է և ևս՝ զի սաե որ համակերպէ
զմարդն աղցաւոր. լուսեղէն պարուցն սե
րով բէկց. և սաե որ բարբառեցուցանէ
զփեսայն: Յն առ հոգիս մարդկան. խո
ցեցեր զի քոյրիմ հարս. խոցեցեր զիս միով
ակամբ քով. այսինքն զիս միակ մտօք
հայելով մտածական աղօթիւք. և սաե
բանալի զի բանայ զսիրտ աղօթողին ըն
դէմ փեսային քի զոր մեղօքեր փակեալ
և կտտարէ զաղաչանս նորա, ոպ ասէ սո
ղոմոնիւ առ Զերմեռանդ հարսն իւր. բաց
ինձ քոյրիմ հարս. բաց ինձ զի լցաւ գը
լուխ իմ ցողով և տարափով գիշերոյ. իբր
թէ ով հոգի հաւատարիմ և հարս հո
գեւոր բաց զսիրտ քո մտածականաւ աղօ
թիւք զի գայցեմ 'ի ներքս սրտի քո. քան
զի արտաքս թողլով, դու զիս արնաքոյ
դրան սրտիտ. գլուխս թացեալ և դրջեալ
եղև խղճմտանօք մեղաց քոց. զոր մեղքդ
գիշերէ. և խղճմտանք քո ցօղ գիշերային:
Սնանաւանդ ևս է բանալի դրանցն
երկնից. ոպ նքն ստեփաննոս չոգեալ 'ի

վերայ ծնդացն, եբաց զերկինս աղօթիւք
և ետես զորդին այ մարմնով: և ևս է բա
նալի՝ այլ իմն կերպիւ որ փակէ և արգե
լէ զբարկութիւնն այ, ուր արար մօտէս
զի աղօթիւք արգելեալ փակեաց զգրունս
բարկութե այ, որ ի վերայ ժողովրդեան.
վայ ասէր ամ ցմովսէս՝ թոյլ տուր սատա
կել զդոսայ. ի բրթէ ասէր, մի՛ աղօթեր
վասն ժողովրդեանդ՝ զի բացցի դրունս
բարկութեան և արձակեսցի ի վերայ դոցա
քան զի աղօթք քո է որ կապէ և փակէ
զբարկութեան դրունն իմ:

Ը և սա է որ համակերպէ զմարդս որ
դուոյն այ. և բարբառեցուցանէ զհայր ի
վերայ իւր ասելով. դա է որդի իմ սիրե
լի. և ի ջուցանէ զհոգին սբ ի վերայ ին
քեան, ուր պատմէ զուկաս, թէ յս ելեալ
ի ջրոյն և կալ նմայ յաղօթս, բանալ յերկ
նից և գալ ձայն դա է որդի իմ սիրելի, և հո
գին սբ մարմնաւոր տեսլեամբ ի ջանել և
հանգչիլ. զոր ճշմարտապէս հաւատամք
թէ կալն ի յաղօթս մտածական. բանին
երկինք. բարբառի հայր, փառաւորի որ
դին ի ջանէ ոգին սբ, ցնծան հրեշտակք
և բերկրին ամ սբք, բան զի զմարդն որ է ի
յերկրի ունին ի յերկինս երբ տեսանեն ի յա
ղօթս, և ևս փառաւորի ամ սովաւ, և փա
ռաւորէ զմարդն սովաւ, ուր յս ասայ, հայր
փառաւորեա զորդի քո, զի և որդի քո
զբեզ փառաւորեսցէ. և ևս սա է քնար որոյ

